

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Fakulta tělesné výchovy a sportu

**Ověření dobrodružného programu pro skupinu dětí
z Dětského domova Krompach**

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Jan Neuman Csc.

Vypracovala: Bc. Monika Kloubková

Září 2008

Souhrn

Název: Ověření dobrodružného programu pro vybranou skupinu dětí z Dětského domova Krompach

Předmět: Předmětem práce je příprava a následná realizace dobrodružného programu v dětském domově Krompach ve spolupráci s o.s. Letní dům. Následně zjišťujeme odezvu ze strany obyvatel dětského domova na tento program. Zjišťujeme jak vybraná skupina dětí z dětského domova Krompach reaguje na dobrodružný program a zda-li by se tyto děti chtěly podobného programu zúčastnit opět. Dále zjišťujeme které aktivity byly pro účastníky nejatraktivnější.

Metoda: Dotazníkové šetření sestávající ze tří samostatných dotazníků.

Struktura: Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. V první části, teoretické, se zabýváme třemi okruhy: náhradní výchovnou péčí v ČR, činností O.s. Letní dům, která celý projekt zaštiťuje a podrobněji se věnujeme problematice zážitkové pedagogiky (jejími prostředky výchovy prožitkem a prvky dobrodružství v dobrodružných programech) a kurzů s ní spojených. Dále pak možnou aplikací prožitkových kurzů do zařízení dětských domovů. Teoretické poznatky jsme aplikovali do čtyř částí praktické části. V první části předkládáme cíle, úkoly a předpoklady. Ve druhé části popisujeme metodologii. Ve výsledkové části zjišťujeme dotazníkovým šetřením, jak účastníci kurzu reagují na tento program. Závěrečnou část práce tvoří diskuse a doporučení pro praxi. Součástí práce jsou přílohy s fotodokumentací kurzu, harmonogram tří denního kurzu, harmonogram dvoudenního kurzu, 3 samostatné dotazníky, propagační materiál kurzu aj.

Výsledky: Podařilo se nám připravit a zrealizovat dobrodružný kurz v dětském domově Krompach. Z dotazníkového šetření vyplývá, že kurz účastníky zaujal a rádi by se podobného programu zúčastnili opět. Dále jsme zjistili, že o dobrodružný program mají stejný zájem chlapci i dívky, kteří se kurzu zúčastnili. Mezi nejoblíbenější aktivity kurzu patří překážkové dráhy a tzv. dynamics. Z organizačních důvodů se nám nepodařilo otestovat úroveň sociálních dovedností u účastníků kurzu. Nemohli jsme tak pozorovat změny vyvolané kurzem u této dovednosti.

Klíčová slova: Zážitková pedagogika (ZP), zážitkový kurz, prožitek, dobrodružný program, výchova prožitkem, dětské domovy, O.s. Letní dům.

Summary

Title: Verification of adventure programme for a chosen group of children from Child's home Krompach

Object: Preparation and follow up realization adventurous programme at child's home Krompach. Collect feedback from participants (inhabitants of given child's home) on this programme. Find out how the given group of children from child's home reacts to the programme and whether the children would like to participate on a similar programme again. See, which activities were most attractive for the participants.

Method: Questionnaire investigation composed of three different questionnaires.

Structure: Work is divided into two parts. The first theoretical part consists of three areas: substitutional allowance care in Czech republic, function of civil association Letní dům (Summer House). This organisation shields the whole project. The last part of theory, the most detailed one, is experiential education. Instruments of experiential education is enjoyment, experience, games and adventure. We use all of these in adventurous programme and courses. Next is application of enjoyment courses on the child's home. We apply the theoretical findings from the theoretical part in four sections of the practical part. In the first part we set the goals, tasks and expectations. In the second part we describe the methodology. In the third part we describe preparation and realization of the adventurous programme. In the part dedicated to the results we inquire, using questionnaire investigation, how the participants react to this programme. The final part is composed of a discussion and recommendation for the practice. The work also includes attachments: photography documentation from the course, harmonogram of three-day course and harmonogram of two - day course - both of them with rainy variation, 3 types of questionnaire, promotion material for the course etc.

Results: We successfully prepared and verified an adventurous course for the child's home Krompach. The results of the questionnaire investigation show, that the participants enjoyed the course very much and they would like to attend a similar program in the future. Rope trails and dynamics games figure among the most popular activities of the course. Because of certain organisational reasons we were not able to test and observe changes of social skills of the participants.

Keywords: Experiential pedagogy, experiential course, enjoyment, adventurous programme, experiential education, child's home, o.s. Letní dům.

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Monika Kloubková

Monika Kloubková

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu diplomové práce Doc. PhDr. Janu Neumanovi Csc. za jeho věcné připomínky a rady. Dále patří můj vřelý dík všem osobám, které se podílely na přípravách a realizaci dobrodružného kurzu. V neposlední řadě děkuji svému příteli za jeho trpělivost a celé mé rodině za jejich podporu.

Obsah

Úvod.....	12
1 Teoretická východiska.....	14
1.1 Děti v náhradní výchovné péči	14
1.1.1 Náhradní výchovná péče ústavní.....	15
1.1.2 Dětský domov a dětský domov se školou.....	17
1.1.3 Život v dětském domově a jeho obyvatelé	18
1.1.4 Děti z dětských domovů.....	21
1.1.5 Specifika dětí a mladých lidí žijících v dětských domovech.....	22
1.1.6 Dětský domov, ZŠ a MŠ Krompach.....	29
1.2 O.s. Letní dům.....	31
1.2.1 Metody práce v Letním domě.....	33
1.2.2 Cesty Letního domu k dětem z dětských domovů.....	35
1.3 Zážitková pedagogika a výchova prožitkem.....	40
1.3.1 Zážitkový kurz (ZK) a jeho cíl	42
1.3.2 Dramaturgie ZK.....	45
1.3.3 Nejčastěji využívané typy programů.....	48
1.3.4 Reflexe.....	52
1.3.5 Subjekty zabývající se zážitkovou pedagogikou v Česku.....	55
2 Praktická část	58
2.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu.....	58
2.1.1 Úkoly.....	59
2.1.2 Předpoklady.....	60
2.2 Metodologická část.....	61
2.2.1 Východiska výzkumu.....	61
2.2.2 Strategie a metoda výzkumu.....	61
2.2.3 Výzkumný vzorek (respondenti).....	62
2.3 Projekt dobrodružného kurzu v dětském domově Krompach.....	66
2.3.1 Dramaturgie kurzu „Návrat do džungle“ a jeho průběh.....	69
2.3.2 Realizační tým.....	73
2.3.3 Zabezpečení kurzu.....	74
2.4 Výsledková část.....	75
2.4.1 Vyhodnocení dotazníku 1.....	75
2.4.2 Vyhodnocení dotazníku 2.....	78

Úvod

V průběhu dospívání mě hned první setkání s problematikou zážitkových kurzů velice zaujalo, jednak svým hlavním nástrojem, jímž je hra, tak zejména překážkové dráhy (s jejich horolezeckými a dobrodružnými prvky) jako jejich součást. Tento zájem prohloubily další zkušenosti ze zahraničních i tuzemských kurzů zaměřených na rozvoj osobnosti. Poslední zkušeností byl pracovní teambuilding zprostředkovaný mým zaměstnavatelem. Právě tyto manažerské kurzy se stávají v poslední době velmi populárními a poskytují hojnou úrodu literárních pramenů týkající se problematiky zážitkových kurzů. V těchto kurzech jsem „na vlastní kůži“ pocítila jak velký rozdíl je mezi tím, když se člověk učí formou zprostředkovanou, sedí a nezúčastněně poslouchá či pozoruje, a na druhé straně tím, co sám prožije. Výsledný účinek je v obou případech diametrálně rozdílný. To co prožijeme v nás opravdu něco zanechá – otisk zážitku. To, co někdy opravdu prožijeme v nás zanechá mnohem hlubší dojem, lépe se to pamatuje a následně vybavuje. Právě proto je prožitek vhodným nástrojem ve výchovném procesu. Navíc drží v rukou velmi silnou „zbraň“- hru.

Jiná životní cesta mě, jako dobrovolníka, zavedla do občanského sdružení (o.s.) Letní dům a tím ke spolupráci s dětmi z dětských domovů. Toto sdružení používá při své práci několik metod (popsaných v kap. 1.2.1) a některé z nich lze zařadit do problematiky zážitkové pedagogiky (alespoň tak, jak ji pojmáme v české republice). Toto sdružení by rádo své působení rozšířilo i o jiné techniky a metody.

Při promýšlení tématu diplomové práce mě napadla myšlenka zařadit sportovně - dobrodružné programy do práce o.s Letní dům a pokusit se o aplikaci zážitkového kurzu v dětském domově. Umožnit tak těmto dětem mimořádný zážitek, při kterém si můžou ověřit či objevit své schopnosti překonávat překážky. Zrovna tyto děti potkaly a ještě čekají v životě nelehké úkoly, rozcestníky a překážky. Tento kurz by jim mohl napovědět jak se jim postavit, vypořádat se s nimi, jak překonat sám sebe a získat tak sebedůvěru i důvěru v ostatní. Vzhledem k prostředí ve kterém děti z dětských domovů vyrůstají a

sociální situaci, ve které se nacházejí, se zaměříme na posílení sociálních vazeb ve skupině a schopnost v této skupině spolupracovat.

1 Teoretická východiska

1.1 Děti v náhradní výchovné péči

Rodina je základem společnosti. Je místem, kde prvotně hledáme naplňování našich základních lidských potřeb. Potřeby lásky, bezpečí, ale i soukromí a možnosti být sami sebou. To, co se zde naučíme, přenášíme a velmi pravděpodobně aplikujeme v dospělosti v rodinně, kterou si sami vytvoříme.

„Podle Matouška (1993) je rodina společenstvím lidí, které pojí pokrevní příbuzenství nebo právní svazek, jako např. manželský svazek nebo adopce. Rodinnou je i skupina lidí, které se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti.“ (Plessingerová, 2006, s.4)

„Rodina je prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý druh podpory. Tímto způsobem osobitě zabarvuje to nejpodstatnější, co dítěti předává – sociální dovednosti, bez kterých se ono v dospělosti neobejde.“ (Matoušek, 1993, s.9)

Bohužel nemají všechny děti možnost vyrůst v úplné a funkční rodině. Některé děti žijí jen s matkou nebo otcem v důsledku úmrtí jednoho z rodičů či rozvodu. Tyto rodiny nazýváme **neúplné**. V jiných případech se rodina o děti **není schopna postarat** z finančních či jiných důvodů (např. pro nemoc, léčbu, uvěznění). Jiné děti jsou **zanedbávány** nebo **týrány**.

Pokud se tyto a podobné problémy vyskytnou, je potřeba situaci řešit. Když není **užší rodina** schopna zajistit dítěti výchovu a postarat se o něj, prvotní snahou je, aby se dítěte ujal někdo z **širší rodiny**. Pokud to není možné, snaží se stát poskytnout dítěti tzv. **náhradní výchovnou péči rodinnou** (pěstounská péče, adopce neboli osvojení). Pokud není možné využít ani tuto alternativu výchovné péče, využívá se **náhradní výchovné péče ústavní** (viz. kap.1.1.1). Takové umístění může být buď krátkodobým či dlouhodobým řešením situace. Po dobu pobytu dítěte v náhradní výchovné péči by měla probíhat snaha o znovu sjednocení rodiny (pokud to není výslovně nežádoucí nebo nemožné).

1.1.1 Náhradní výchovná péče ústavní

Do ústavní péče jsou umisťovány děti o něž se rodina nemůže, nedokáže nebo nechce postarat. Ústavy náhradní výchovné péče se dělí podle věku na **kojenecký ústav a dětský domov pro děti do 3 let, diagnostický ústav** (je jen přechodným článkem v procesu umístění dítěte do dalších výchovných zařízení), **dětský domov, dětský domov se školou, ústav sociální péče (ÚSP)**¹ (spadá do kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí) a **výchovný ústav** (pečuje o děti se závažnými poruchami chování, staršími 15 let a jen výjimečně o děti mladšího věku). Účelem těchto zařízení je zajišťovat nezletilým na základě **rozhodnutí soudu o ústavní výchově**², **ochranné výchově**³ nebo o **předběžném opatření**⁴ náhradní výchovnou péči. Jejím prostřednictvím pak předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte. (z.č.109/2002 Sb.)

¹ Do ÚSP jsou umisťovány děti, mládež i dospělí ve věku od 3 let s těžkým tělesným, smyslovým nebo mentálním postižením, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova.

² **Ústavní výchova**- "Institut platného práva ČR (z.94/1963, z.359/1999). Je to opatření navržené orgánem sociálně-právní ochrany dětí a schválené soudem. Uplatňuje se v případech, kdy rodina o dítě není schopna nebo ochotna náležitě pečovat a výchovu dítěte nelze zajistit jiným přiměřeným způsobem. Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc."(Matoušek, 2003, s.256)

³ **Ochranná výchova**- "Institut českého práva uplatňovaný v rámci trestněprávního soudního řízení (z.140/1961) jako tzv. ochranné opatření. Ukládá se v případech, kdy dítě starší než 12 let a mladší než 15 let spáchá čin, který je u dospělých postihován formou výjimečných trestů, dále v případech, kdy se dítě mladší než 15 let provinilo proti zákonu a není náležitě postaráno o jeho výchovu. K o.v. lze kromě toho odsoudit o mladistvé, tj. osoby ve věku mezi 15 a 18 roky, které žijí v nevhodném prostředí. O.v., stejně jako ústavní výchova, se u nás vykonává ve výchovných ústavech pro děti a mládež." (Matoušek, 2003, s.134)

⁴ **Předběžné opatření**- návrh na vydání předběžného opatření podáván v případech, kdy se dítě ocitne bez jakékoliv péče nebo když jsou jeho život či příznivý vývoj vážně ohroženy. Soud rozhoduje ve věci do 24 hodin. Toto opatření může trvat nejdéle 3 měsíce. (Matoušek, 2003)

Podle údajů Českého statistického úřadu (<http://www.czso.cz>) bylo k 15.10.2004 na území České republiky **148 dětských domovů**, ve kterých žilo **4867 dětí** (z toho 3262 dětí plnících povinnou školní docházku). **Dále 24 dětských domovů se školou**, ve kterých žilo **743 dětí**. Na území ČR k tomuto datu fungovalo **14 diagnostických ústavů**, ve kterých bylo umístěno **501 dětí**, **10 výchovných ústavů s dětským domovem se školou s 512 dětmi** a **23 výchovných ústavů**, ve kterých bylo umístěno **967 dětí**.

Celkem jde tedy o 219 výchovných zařízení, ve kterých žilo 7590 dětí! (z toho úplných sirotků 90). Nezapočítány jsou děti vyrůstající v ústavech sociální péče, kojeneckých ústavech (k 31.12.1999 u nás fungovalo 38 kojeneckých ústavů a dětských domovů s celkovým počtem míst 1983).

Česká republika je dlouhodobě kritizována za vysoký počet dětí vyrůstajících v ústavní výchově. O.s. *Člověk hledá člověka* uvádí, že „*ČR je na 1. místě v Evropě v počtu dětí ve věku do 0-3 roky umisťovaných ročně do zařízení ústavní výchovy. V ČR vyrůstá kolem 8000 dětí v ústavní výchově.*“ (www.clovekhledacloveka.cz)

*„Existuje mnoho všeobecně známých **nevýhod** systému ústavní výchovy, jejichž popis by stačil na samostatnou práci (např. zařízení jsou rozdělena podle věku; jsou v kompetenci několika ministerstev; před umístěním dítěte do ústavního zařízení musí dítě absolvovat pobyt v diagnostickém ústavu; děti bývají umisťovány do zařízení vzdálených jejich původnímu prostředí; v ústavní péči dochází oproti rodinné péči k vyšší deprivaci potřeb dítěte atp.). Ústavní výchova má ale kromě záporů také samozřejmě kladné stránky a v systému péče o opuštěné děti má **své místo** (pro některé děti není náhradní rodinná péče vhodným řešením).“* (Plessingerová, 2006, s.8)

Alternativní umístění dítěte do ústavní péče nabízí i nestátní zařízení Klokánek, zřízené pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Tuto službu zřizuje nestátní nezisková organizace Fond ohrožených dětí.

Vzhledem k zaměření práce se v další kapitole budu věnovat pouze podrobnějšímu popisu dětských domovů a dětských domovů se školou.

1.1.2 Dětský domov a dětský domov se školou

Dětem, které mají nařízenou ústavní výchovu a nemají žádné závažné poruchy chování zajišťuje péči **dětský domov (DD)**. V dětském domově mohou být umisťovány děti ve věku od 3 do 18 let, v praxi většinou do 19 let. V případě, že se dítě i po uplynutí této věkové hranice dále připravuje na budoucí povolání, může v DD zůstat až do 26 let. Služby dětského domova jsou dále rozšířeny i o možnost pobytu nezletilé matky se svými dětmi.

V DD děti žijí v tzv. **rodinných skupinách**, o jejichž péči se střídavě starají dva nebo tři pedagogové/vychovatelé („tety“ nebo „středové“⁵). Těchto skupin může být 2-6, přičemž v každé z nich vyrůstá 6-8 dětí různého pohlaví a věku. Bývá snahou umisťovat sourozence do stejné skupiny.

Děti docházejí do škol, které nejsou součástí DD.

Do **dětských domovů se školou** jsou umisťovány děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování nebo vyžadují výchovně léčebnou péči v důsledku jejich přechodné nebo trvalé duševní poruchy. Dětský domov se školou dále pečuje o děti s uloženou ochrannou výchovou a o nezletilé matky s jejich potomky. Do zařízení tohoto typu mohou být umisťovány děti ve věku od 6 do 18 let (případně do 26 let). Některé děti nenavštěvují školu tohoto zařízení, ale docházejí na klasickou základní školu nebo jsou pro ně zřizovány základní, střední nebo střední odborné školy s odpovídajícími vzdělávacími programy.

Děti v dětských domovech se školou jsou vychovávány v tzv. rodinných skupinách, podobně jako v DD v počtu 5-8 členů v každé skupině.

„Na úhradu péče poskytované dětem v dětských domovech a dětských domovech se školou přispívají zákonní zástupci dítěte, pokud mají vlastní pravidelné příjmy (z.č.109/2002).“ (Plessingerová, 2006, s.11)

⁵ Takto nazývají děti a mladí lidé z dětského domova vychovatele/ky (pedagogické pracovníky/ce) - ve většině případů jde o ženy. Požadavky na jejich vzdělání jsou uvedeny v z.č.563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů.

1.1.3 Život v dětském domově a jeho obyvatelé

Jaké to asi je být odtržen nebo vzdálen rodině, daleko od svého domova? Pro některé děti to může být vysvobozením, ulehčením či pomocí z těžké situace. Jiné cítí křivdu a ty další nic jiného nezažily, protože bez rodiny vyrůstají odjakživa...

V dětském domově a dětském domově se školou (dále jen dětský domov – DD) se dítě stává součástí velké skupiny a jejich podskupin tzv. rodinných skupin, získává tím v DD své místo. Zařazením do rodinné skupiny získává dítě „nové sourozence“ s podobnými i odlišnými osudy a v rámci možností stále se střídající dvě až tři „tety“ popř. „strejdy“.

O své postavení v DD a přízeň dospělých vedou děti věčné boje.

Umístění do dětských domovů v odlehlých či vzdálených oblastech je často spojeno s narušením či přetrháním přátelských vztahů získaných v místě bydliště. Navíc se projevuje změna prostředí - přechod z většího města na vesnici a naopak. Přechod do DD je spojen s navštěvováním nové školy. Děti navštěvující speciální školu při DD jsou oproti dětem navštěvující klasickou školu znevýhodněny. Nálepka speciální školy se může stávat předmětem posměchu. Navíc jsou tyto speciální školy zřizovány přímo v areálech DD, což snižuje možnost dětí navštěvující tuto instituci dostat se za hranice areálu zařízení a stýkat se tak s jinými vrstevníky.

V pracovním týdnu navštěvují děti školu. Odpoledne, dle možností DD, mohou děti navštěvovat zájmové kroužky.⁶ Konkrétně v dětském domově Krompach mohou děti trávit volný čas na hřišti nebo mohou navštěvovat kroužky zřízené při dětském domově např. doučování anglického jazyka. Chlapci mohou navštěvovat fotbalové kluby v blízkém okolí. Vychovatelé/ky pomáhají dětem s úkoly a starají se o chod skupiny a zajišťování domácích prací na skupině (úklid společných prostor rodinné skupiny, žehlení, praní, dohled nad hygienou dětí, nákup oblečení pro děti atp.). V případě, že se ve skupině vyskytuje dítě předškolního věku nebo je některé z dětí nemocné, je individuální přístup v počtu 8 dětí na skupinu, téměř nemožný.

⁶ Úroveň a množství nabízených služeb je velmi individuální v jednotlivých zařízeních. tohoto typu.

Děti se stravují převážně ve společné jídelně domova nebo si připravené jídlo odnášejí na skupinu. O nedělích si rodinné skupiny většinou připravují jídlo individuálně z nakoupených potravin. Učí se tak alespoň základům vaření a přípravy jídel.

„Víkendy a prázdniny tráví děti v dětském domově, na akci pořádané školou, dětským domovem samotným či např. neziskovou organizací. Dále pak děti mohou strávit několik dní mimo dětský domov u svých rodičů, příbuzných či u tzv. hostitelů (u jiných osob, které se chtějí v čase volna postarat o některé z dětí). Veškeré návštěvy či účast dětí na vícedenních akcích musí povolit ředitel/ka dětského domova po předchozím písemném souhlasu orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) z místa trvalého bydliště dítěte. Rodiče či příbuzní mohou také dítě v dětském domově navštěvovat. Ředitel/ka dětského domova může zakázat nebo přerušit návštěvu zákonných zástupců dítěte nebo jiných osob v zařízení, stejně tak jako může z vážných výchovných důvodů pobyt dítěte u těchto osob zakázat (nejdéle na 30 dnů v období následujících 3 měsíců). (z.č.109/2002 Sb.)“ (Plessingerová,2006, s.13)

K úhradě drobných osobních výdajů slouží dětem z DD **kapesné**, které dostávají. Jeho výše je určena podle věku dítěte a je uvedena v zákoně č.109/2002. Kapesné se může stát jedním z výchovných nástrojů, neboť je možné jej v důsledku špatného chování snížit. Dětem, kterým vzniká nárok na sirotčí důchod se peníze spoří.

Dětem jsou kupovány prostřednictvím DD **dárky** k narozeninám, svátku, vánocům atp. Děti popř. rodinné skupiny dále získávají mnohdy velmi hodnotné **dary od sponzorů**, pro něž je takovéto dárcovství dobrou reklamou a vizitkou pro jméno firmy. Právě toto bezpracné a stále se opakující materiální zajištění může v dětech vzbudit neohleduplné chování k darovaným věcem. Děti často tyto věci zničí či znehodnotí s vědomím, že sponzor dodá nové...

Chování dětí je v DD usměrňováno danými pravidly chování⁷. Za porušení těchto pravidel mohou být dětem uloženy sankce. Mimo klasických výchovných metod lze jako sankce použít výše zmíněné snížení kapesného, vyloučení dítěte z nějaké společné akce, omezení nebo zákaz trávení volného času mimo

⁷ Nastavení pravidel i sankcí v DD je individuální dle jednotlivých zařízení.

zařízení. *„Největší hrozbou však pro děti bývá jejich přemístění do výchovného ústavu. Stejně tak, jako se dětské domovy liší v požadavcích na dodržování pravidel chování a v používání sankcí za jejich porušení, liší se i mírou zodpovědnosti, kterou po dětech vyžadují a mírou „volnosti“ a důvěry, kterou dětem nabízejí.“* (Plessingerová, 2006, s.14)

Mezi závažné přestupky proti pravidlům patří užívání návykových látek, krádeže, útěky, šikana atp.

Chod DD a dodržování pravidel má na starosti personál DD v zastoupení: ředitel/ka zařízení, pedagogičtí pracovníci, hlavní vychovatel/ky, sociální pracovníce, kuchařky, správce a řidič popř. další personál. Minimálně jednou za půl roku navštěvuje každé dítě sociální pracovníce z OSPOD⁸ z místa trvalého bydliště.

Pokud se nepodaří navrátit dítě do původní rodiny nebo se ho nepodaří umístit do rodiny nové, musí při dovršení plnoletosti (popř.26 let) dětský domov opustit. Přejít z DD do samostatného života je velmi těžkým krokem, což umocňuje fakt, že velké procento dětí na tento životně důležitý moment není připraveno a nedokáže se o sebe po všech potřebných stránkách postarat. V této nelehké situaci ho podporují pracovníci DD a sociální pracovníce, pomáhají mu s nalezením ubytování a zaměstnání. Stát podporuje tyto děti jednorázovým příspěvkem 15 000,- ve formě finanční či věcné. Avšak k tomu, aby se dítě mohlo postavit na vlastní nohy je zapotřebí mnohem víc. *„Osamostatnění je velkým krokem v životě, ke kterému je potřeba mít dostatek dovedností a zkušeností, sebedůvěry, schopností navazovat a udržovat vztahy s lidmi. Stejně tak, jako je potřebné mít důvěru v sebe, je důležité cítit od druhých podporu k tomuto kroku a mít jistotu, že v případě selhání je možné se na někoho obrátit. Podpory se dětem dostává porůznu – někde dostatek, jinde méně. I s velikou mírou podpory však děti tento krok nemusí zvládnout.“* (Plessingerová, 2006,s.14)

⁸ OSPOD-orgán sociálně-právní ochrany dětí.

13. *Jsem poslušný, dělám vše podle víc jak 140 usměrnění denně.*

14. *Nudím se.*

15. *Stále musím být za něco vděčný.*

16. *Žiji ve zjednodušeném světě, nepoznám skutečnou životní realitu.*

17. *Jsem naivní, lehko ovlivnitelný.*

18. *I když mám romský původ, necítím se být Romem.*

19. *Žiji dnes, bojím se budoucností, nevím, co se mnou bude zítra, za rok.“*

Těžko lze mluvit za děti z dětských domovů, ale věřím, že většina z nich by se ztotožnila alespoň s několika z výše zmíněných bodů. Já osobně cítím z vyjmenovaných odpovědí velké zklamání, kterým si tyto děti prošly a stále procházejí ve vztazích, které je obklopují. Důvěra těchto dětí ve vztahy, které je obklopují, byla narušena. Lidé stále přicházejí a odcházejí. A s tím přicházejí ambivalentní pocity smutku, ale i vzteku a zloby. Přes všechno, čím si tyto děti prošly ve většině případů stále milují své rodiče. Často se dokonce zlobí sami na sebe, protože si myslí, že vzniklou situaci odloučení či nevhodné chování rodiče vyvolali oni sami. Tyto pocity zklamání ani špatné zkušenosti nezabraňují těmto dětem uchovávat si naději, že se vše v dobré obrátí a bude to jako dřív.

1.1.5 Specifika dětí a mladých lidí žijících v dětských domovech

Tyto děti a mladí lidé se od nás ostatních liší v jednom z nejdůležitějších základů našeho dětství a dospívání. Na rozdíl od nás ostatních jim bylo odepřeno zdravé, bezpečné a láskyplné prostředí rodiny a domova tolik důležité pro jejich vývoj. Některé potkalo i mnoho horšího než „jen“ absence lásky.

Do dětských domovů se jejich obyvatelé z 99,9% nedostávají proto, že by přišli o oba rodiče – osiřeli by, ale proto, že se jejich rodiče nejsou schopni o ně postarat, nechtějí se o ně postarat nebo se o ně starají nepatřičným způsobem. Krejčířová (2006) uvádí, že tento stav nazýváme tzv. **neadekvátní péčí** o dítě. Následky chování rodičů provázejí tyto děti a mladé lidi po zbytek života. Většina dětí a mladých lidí, kteří se dostanou do náhradní ústavní péče jsou tzv. **ohrožené děti**. Typy (formy) ohrožení dítěte jsou **týrání, zneužívání,**

zanedbávání a psychická deprivace. Hranice mezi těmito formami je pouze pomyslná, často jsou přechody mezi formami plynulé a mnohdy se vyskytují současně. *„Následky jednotlivých typů špatného zacházení lze tedy jen obtížně oddělit, je však zřejmé, že vývoj dítěte – kognitivní, emoční i tělesný – může být celoživotně poškozen.“* (Krejčířová, 2006, s. 289)

Týrání dělíme na **tělesné¹¹** a **psychické** (zejména emoční). Langmeier uvádí že: *„Tělesné týrání je podle zdravotní komise Rady Evropy definováno (1992) jako tělesné ublížení dítěti nebo vědomé odmítnutí zabránit takovému ublížení.“*... *„Především je třeba počítat s tím, že formy a následky tělesného týrání mohou být velmi rozmanité: bití rukou, řemenem, holí, gumovou hadicí i železnými řetězy, které zanechává četné hematomy, tržné rány, fraktury kostí a jiná poranění, úmyslné popálení (matka posadila dítě na rozžhavenou plotnu), třesení dítětem, kopání, případně bušení s ním o stěnu či zem („shaken infant syndrome“), které může mít za následek různě dlouhé bezvědomí, popřípadě nitrolební krvácení až smrt; řidčeji úmyslné dušení, topení nebo otravy.“* (Langmeier, 2006, s.282-283)

Jak Langmeier (2006) říká, dítě může být ohroženo i pasivitou, tj. neposkytnutím ochrany a péče (např. neposkytnutím dostatečné výživy atp.). Tělesné týrání, zejména je-li opakované a dlouhodobé, nepřináší jen utrpení dítěte po fyzické stránce, ale často se vrývá hluboko do dětské duše. Může (a velmi často se stává) narušovat jeho další psychický vývoj. Krejčířová uvádí, že děti, které si tělesným týráním prošly mívají větší sklony k **úzkostnosti** i **agresivitě**. Často také tento model chování opakují později při výchově své vlastní rodiny. Dále uvádí že *„tělesné týrání bývá velmi často spojeno s řadou nepříznivých faktorů – emočním týráním, psychickou deprivací, zanedbáváním a s dalšími typy rodinného násilí, nejčastěji v rodinách s celkově vysokou úrovní stresu.“* (Krejčířová, 2006, s. 290)

Pokud je dítě týráno bez fyzického násilí označujeme tento jev jako týrání **psychické** často **emoční**. I tento druh týrání má mnoho podob. Krejčířová a Langmeier (2006) uvádí dělení dle S. Harta a M. Brassarda (1991), kteří rozlišují 5 subtypů psychického týrání:

¹¹ Včetně nepřiměřených tělesných trestů.

1. **„Pohrdání** – ponižování, posmívání, hrubé nadávání, zavrhování, zdůrazňování neschopnosti nebo morální zkaženosti („jsi k ničemu“ , „děláš mi ostudu“).
2. **Terorizování** – hrozby tělesného ublížení nebo zabití, přihlížení rodinnému násilí („já ti ukážu“ , „dostaneš co proto“).
3. **Izolování** – bránění interakcí s vrstevníky nebo dospělými, zavírání na záchodě nebo v jiné (často tmavé) místnosti, zejména na delší dobu.
4. **Korumpování** – povzbuzování k antisociálnímu chování, k užívání drog či alkoholu, využívání dítěte v roli náhradního rodiče (péče o ostatní děti) apod. Tuto formu bychom ovšem zřejmě zařadili spíše pod pojem zneužívání.
5. **Odpírání emoční opory** – psychologická nedostupnost, ignorování pokusů o interakci („dej mi pokoj“, „nemám čas“, „neotravuj“).

Častým důsledkem psychického týrání je vážné narušení psychického vývoje týraného dítěte s projevy přetrvávajících pocitů **deprese** a **úzkosti**.

Zvláštní odvětví týrání dětí tvoří tzv. Munchhausenův syndrom v zastoupení. „Rodiče předstírají nebo vyvolávají u dítěte nejrůznější somatické obtíže a příznaky a dožadují se opakovaných, mnohdy invazivních vyšetření a léčby dítěte pro uspokojení vlastních psychických potřeb – potřeba uznání za péči o vážně nemocné dítě, pozornost lékařů; proto bývá někdy řazen pod zneužívání; některé způsoby „vyrábění příznaků“ – zanášení infekce do ran, otravy – však způsobují dítěti nesmírné utrpení a mohou vést i k jeho úmrtí.“ (Krejčířová, 2006, s.287)

Langmeier, Balcar a Špitz (2000) charakterizují **zneužívání** ve své nejobecnější podstatě jako všechny případy, kdy člověk využívá druhého člověka ke svému vlastnímu obohacení (prospěchu, uspokojení) z pozice větší síly nebo intelektuální převahy. Zneužívány bývají děti, ženy, ale i staří lidé v rodině i mimo domov. Podob zneužívání je řada: zneužívání nezletilých dětí k práci, ekonomické zneužívání (ke krádežím, žebrání apod.), sexuální zneužívání, manipulování s dítětem po rozvodu, přenášení rodičovských povinností na dítě atp.

Zážitky, které si děti přicházející do dětských domovů přinesly nebo je zde získávají, ovlivňují jejich osobnostní stránky. Ovlivňují-li traumatické zážitky děti jejich povrchové stránky osobnosti mluvíme o **zanedbanosti**. Jsou-li v této souvislosti ovlivňovány hlubší stránky osobnosti dítěte, mluvíme o **psychické deprivaci**¹² (poruchy rozvoje poznávacích a emočních funkcí – citové a podnětové).

Vážné opomíjení rodičovské péče nezbytné pro tělesný a duševní vývoj dítěte definujeme jako zanedbávání. **Výchovné zanedbávání** se týká například hygienických návyků, způsobů životosprávy, osvojování si znalostí, jednání ve shodě se sociálními normami, ale i nedostatku stimulace, dohledu, léčby či vystavování dětí stresovým situacím a nebezpečí doma i mimo domov. V důsledku této nedostatečné péče se děti **hůře učí** či **vyjadřují** atp. Odborníci uvádějí, že právě zanedbávání je nejčastějším typem špatného zacházení s dětmi a za zásadní problém považují nezáměr rodičů, kteří své děti z velké části ignorují.

„Zanedbanost“ péče o dítě, jak o ni píše Langmeier (1974), se daří během pobytu dětí v dětských domovech napravovat. Děti zde zakouší jiný přístup k výchově, k péči o sebe sama, ke starosti o domácnost, navštěvují školu, v případě potřeby se jim dostane chybějící lékařské péče atd.

„Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k ukojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.“
(Langmeier, 1974, s.22)

Jako základní potřeby autor uvádí: **potřebu množství, proměnlivosti a druhu podnětů**, dále **potřebu základních podmínek pro účinné učení**, **potřebu prvotních společenských vztahů** (hlavně k matce) umožňujících základní interakci osobnosti a **potřebu společenského uplatnění** umožňujícího osvojit si rozličné společenské role a hodnotné cíle. Výše zmíněné potřeby, nebo jen některé z nich, nemusejí být v rodině či náhradní výchovné péči¹³ naplněny.

¹² Někdy také klasifikováno jako psychické zanedbávání.

¹³ V současném pojetí ústavní péče v ČR je nemožné navázat dlouhodobý individuální a intenzivní citový vztah mezi dítětem a vychovatelem/kou.

Navíc si některé děti odnášejí zážitky různých druhů týraní (psychického, fyzického, sexuálního). Krejčířová definuje psychickou deprivaci jako „*dlouhodobý nedostatek uspokojení potřeby lásky, vřelého intenzivního vztahu a dostatečného přísunu přiměřených podnětů z prostředí, a postihuje proto dosud většinu dětí vyrůstajících v útlém věku v ústavních zařízeních, kde přes všechny snahy o zkvalitnění péče je příležitost k vytvoření výlučného a těsného citového pouta dítěte s náhradními pečovateli nedostatečná.*“ (Krejčířová, 2006, s.287)

„*Psychické strádání v důsledku nedostatku příležitostí k uspokojení některé ze základních psychických potřeb v dostačující míře, po dostatečně dlouhou dobu může vést ke změnám v chování, jednání i sebepojetí dítěte. Některé děti tak bývají např. velmi uzavřené, stažené, nadměrně ustrašené, lekavé, plačtivé, jiné naopak hyperaktivní či agresivní (vůči okolí či proti sobě samému). Oproti jejich vrstevníkům mívají nižší sebehodnocení a sebevědomí a hůře či nevhodným způsobem navazují a udržují mezilidské vztahy.*“ (Plessingerová, 2006, s.17)

Krejčířová (2006, s.288) uvádí tyto důsledky časně psychické deprivace:

1. „*Narušení kognitivního a motorického vývoje dítěte. Pravidlem tedy bývá vývojová retardace různého stupně v závislosti, u velmi těžkých forem deprivace dochází současně i k poruchám somatického vývoje a někdy až k úmrtí. V našich současných podmínkách je u dětí vyrůstajících v kojeneckých ústavech a dětských domovech do 3 let pravidlem celkové lehké opoždění vývoje s nejvýraznějším postižením řeči a sociálního chování, které se ovšem v případě včasného umístění do kvalitní rodiny obvykle rychle upraví.*
2. *Narušení vývoje osobnosti – narušena především bývá schopnost dítěte navazovat hlubší sociální vztahy, v extrémních případech směřuje vývoj v dospělosti k obrazu asociální poruchy osobnosti.*“

Jako nejčastější projevy chování a sociálních vztahů emočně deprivovaných dětí uvádí Krejčířová tři typy: **sociální hyperaktivitu, sociální provokaci a útlumový typ.**

„Sociální hyperaktivita se projevuje ve schopnosti snadného a rychlého navazování kontaktu s dospělými, aktivním dožadováním se jejich pozorností, absencí strachu z cizích lidí a sociální inhibice. Tyto vztahy bývají povrchné a přelétavé a u starších dětí jsou obvykle nápadně špatné i vztahy k jejich vrstevníkům. Většinou se přidružují i poruchy chování.

Projevy sociální provokace lze pozorovat od deprivovaných dětí batolícího věku domáháním pozornosti dospělých záměrnou provokací. Ta může být provázena agresí a destruktivním chováním vůči druhým dětem, dospělým i sobě samému. Současně mohou být tyto děti nezralé a úzkostné.

Útlumový typ deprivovaných dětí se projevuje pasivitou až apatií a je charakteristický nedostatkem jakékoli iniciativy. „Časté bývá zejména (ale nejen u této skupiny deprivovaných dětí) náhradní uspokojování citových a sociálních potřeb, nejčastěji nadměrným zaměřením na uspokojení potřeb biologických (jídlo, masturbace apod.).“ (Krejčířová, 2006, s.289)

Odstraňování následků¹⁴ psychické deprivace je podle autorky složitější než u zanedbávání. K tomuto procesu je potřeba čas, prostor a personál. Přestože se dětem jejich vychovatelé věnují ze všech sil, ne pro všechny děti je toto úsilí dostačující. Je zapotřebí vytvářet pro tyto děti další možnosti sdílení jejich vzpomínek, emocí a příběhů. Zde narážíme na možnosti uplatnění neziskových organizací, vyplňujících prázdna místa ústavního systému.

V důsledku špatného zacházení vzniká u těchto dětí množství poruch. Vzhledem k rozsahu práce se tímto problémem budu zabývat jen okrajově a výčet poruch omezím pouze na základní. Mezi poruchy, kterými trpí některé děti a mladí lidé v dětských domovech patří mentální retardace, dětská mozková obrna (DMO), epilepsie a s ní často spojené poruchy řeči, paměti a motoriky, psychózy, psychosomatické poruchy (průduškové astma, poruchy příjmu potravy – mentální anorexie, obezita, pomočování, kórtavost, nervově podmíněné záchvaty, poruchy funkce zažívacího ústrojí, psychogenní horečka, neurodermatózy – kožní onemocnění), poruchy chování (agrese, úzkostlivost, tendence k ulpívání, poruchy pozornosti a aktivity – hyperaktivita – syndrom

¹⁴ Mezi následky psychické deprivace patří obtížné navazování trvalých vztahů, neschopnost začlenit se do společnosti a sociální selhávání.

ADHD¹⁵ nebo hypoaktivita), známky postižení intelektových schopností a různé typy závislostí (většinou na tabákových výrobcích).

Děti z DD trpící některou poruchou chování navštěvují psychologa nebo psychiatra. Ostatní děti (bez projevů závažných poruch chování) z dětských domovů většinou možnost sdílet svůj osud s odborníkem (psycholog, psychiatr, psychoterapeut) nemají.

Dle odborníků však má psychoterapie v náhradní výchovné péči své opodstatněné místo.

„Psychoterapeutická pomoc je na místě až poté, co se podařilo zabránit tomu, aby dítě bylo dál vystavováno nevhodnému zacházení ze strany dospělého. Tato pomoc dítěti umožňuje zpracovat traumatické zážitky. Je na místě o ni uvažovat i léta po tom, co nevhodné působení dospělého skončilo. Dítě bývá ve větší nebo menší míře postiženo posttraumatickým stresovým syndromem. Psychoterapie chce dítěti obvykle poskytnout příležitost k vyjádření a prozkoumání pocitů souvisejících se špatným chováním rodičů, poskytnout příležitost k realistickému náhledu na odpovědnost za to, co se v rodině dělo (dítě trpívá pocitem, že samo zavinilo nevhodné chování rodiče), snížení strachu a úzkosti u dětských klientů, tlumení jejich agresivity a asociálních projevů, zlepšení vztahů v rodině i vztahů vrstevnických.“ Matoušek (2005, s.33)

Psychoterapii při své práci s dětmi z dětských domovů využívá Občanské sdružení **Letní dům**, které se tak snaží poskytovat prostor těmto dětem k jejich vyjadřování a sebepoznávání. *„Letní dům nabízí dětem a mladým lidem vyrůstajícím mimo přirozené prostředí rodiny cílenou specifickou podporu, které tyto děti a mládež potřebují ke svému zdravému vývoji. O. s Letní dům je výjimečné ve svém terapeutickém působení, rodinném modelu práce, v dlouhodobosti a kontinuitě svého působení.“* (Ciprová a kol., 2006, s.4)

¹⁵ „attention deficit hyperaktivity disorder“ – porucha aktivity a pozornosti.

1.1.6 Dětský domov, ZŠ a MŠ Krompach

V této kapitole bych se ráda věnovala konkrétnímu dětskému domovu, v jehož prostorách a jeho blízkém okolí se uskutečnil níže popsany projekt (viz. kap.2.1.). Informace jsem čerpala z vlastního pozorování při opakovaných návštěvách této instituce, dále od pracovníků o.s. Letní dům a z webových stránek věnovaných tomuto dětskému domovu, které uveřejnila a spravuje bývalá chovanka tohoto dětského domova.

Krompach je převážně rekreační horská ves ležící pod vrcholem Hvozd na staré obchodní stezce do Žitavy v Lužických horách. Obec Krompach (Krombach) s osadami Valy (Schanzendorf) a Juliovka (Jüliusthal) má 120 stálých obyvatel. Z tohoto počtu je 48 dětí umístěno v dětském domově v této vesničce. S takovouto kapacitou je Krompašský dětský domov druhým největším domovem v Libereckém kraji. Většina těchto dětí jsou pražští přistěhovalci.

„Dřívější panská budova se stájemi, která nyní slouží jako jídelna a společenská místnost, po válce sloužila jako škola v přírodě pro pražské děti, v polovině 60. let minulého století sloužila jako zvláštní internátní škola. V roce 2000 byla zbudována na dětský domov rodinného typu s kapacitou 50 dětí, a v roce 2004 byla podle zákona 49 kapacita dětí snížena na 48 dětí (pro zajímavost - nejmladšímu dítěti jsou 2 roky, nejstaršímu 19). K dětskému domovu patří také zvláštní škola (pro 45 žáků), zvláštní škola praktická a mateřská škola pro 10 dětí. Kromě hospody je také dětský domov se 40 zaměstnanci jediným místem v Krompachu, kde můžete sehnat stálé zaměstnání...“ Dále se na stránkách dětského domova uvádí, že se *„jezdí lyžovat na hory, každé dítě má vlastní nové kolo. Probíhá také spolupráce se 4 kilometry vzdáleným městem Jönsdorf, kam některé děti jednou týdně dojíždí na kroužek aerobiku. Ačkoli probíhá velká spolupráce s Novým Borem, co se týče kulturního vyžití je to trošku obtížnější, neboť o jedinou "kulturu" se v Krompachu stará místní hospoda. V ddk jsou některé děti umělecky velmi nadané, proto jim je zajištěno dojíždění do Lidušky ve Cvikově.“*¹⁶

V rámci procházek mohou děti využívat turistické oblasti a krásy okolní přírody. Stejně tak mají ve svém volnu k dispozici sportovní hřiště v areálu domova.

¹⁶ Zdroj: <http://ddkrompach.blog.cz/rubriky/dd-krompach>

Místní škola je vybavena počítačovou učebnou s možností připojení na internet. Součástí školy je bohužel poměrně malá velmi špatně vybavená tělocvična.

Děti v dětském domově Kropach (ddk) žijí v osmičlenných rodinných skupinkách. Na každou skupinku jsou přiděleny 2 vychovatelky (popřípadě vychovatelka a vychovatel), které jsou dětmi oslovovány „teto“ nebo „strejdo“. Každá z těchto „rodin“ má 3 dětské pokoje, jednu společenskou místnost, kuchyň a sociální zařízení. Jsou zde umístěny děti ze sociálně slabých rodin nebo děti s lehkým mentálním postižením.

1.2 O.s. Letní dům

Občanské sdružení Letní dům je nestátní nezisková organizace. „Občanské sdružení LETNÍ DŮM bylo založeno 17. února 1997. Vznik LETNÍHO DOMU byl spojen s předsevzetím zviditelňovat myšlenku, že i státem garantovaný systém ústavní péče o děti a mladé lidi v dětských domovech by měl do svého celku jasně zakomponovat i cílenou výchovně – terapeutickou práci s těmi, kteří ji vzhledem ke své osobní historii potřebují...Naší snahou je proto poskytovat takovou službu, která vhodně doplní služby a péči v ústavní výchově.“ (<http://www.letnidum.cz>)

Posláním LETNÍHO DOMU je začleňování dětí vyrůstajících v ústavních zařízeních (v dětských domovech) do vhodného **systemu výchovné a sociálně terapeutické péče a prevence sociálních patologií**.

Sdružení dosahuje svého poslání zejména třemi základními činnostmi:

- a. *„ve spolupráci s odbornou veřejností vytváří model sociálně terapeutické služby pro děti s nařízenou ústavní výchovou a v praxi jej ověřuje;*
- b. *provádí výchovnou a terapeutickou práci s dětmi v rámci prevence sociálních patologií, přitom se přednostně zaměřuje na děti ohrožené nebo znevýhodněné nevhodným, narušeným či patologickým sociálním prostředím, ve kterém vyrůstají ;*
- c. *realizuje výchovné nebo sociálně terapeutické programy, **programy sociální prevence**¹⁷, **sociálně terapeutické pobyty, komunitní aktivity, zážitkové a vzdělávací semináře a přednášky.**“ (Stanovy o.s. Letní dům)*

Jako metodická východiska sdružení využívá zejména **psychoterapii** (např. arteterapie, muzikoterapie, práce s tělem), **systemy prevence sociálních patologií** (např. artefiletika, tvořivá dramatika) a **umění**.

¹⁷ „Programy sociální prevence jsou zaměřeny na předcházení nebo eliminaci již vzniklých sociálních patologií. Jsou určeny dětem a mladým lidem z dětských domovů či školských zařízení. Probíhají během víkendů v prostorách DD nebo formou bloků během vyučování ve školách.“ (Výroční zpráva o.s. Letní dům 2004)

„Cílovou skupinou pro sdružení jsou děti vyrůstající v ústavních zařízeních (především v dětských domovech), děti a mládež se zkušeností s životem v ústavních zařízeních, jakož i děti ohrožené sociálními patologiemi.“ (Stanovy o.s. Letní dům)

Při poskytování sociální služby se Letní dům zaměřuje na oblast pěti činností. Mezi tyto činnosti patří :

*„**Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti.** Zde si Letní dům klade za cíl učit děti samostatnosti, zodpovědnosti, schopnosti zvážit situaci a rozhodnout se, dále se zaměřuje na rozvíjení znalostí, rozumových i kreativních schopností dětí, jejich fantazie, zájmů a nadání.*

***Sociálně terapeutické činnosti** jsou primárně orientovány na soubor individuálních a sociálních handicapů konkrétního dítěte. Jsou realizovány sociálně terapeutickými pobytovými programy nebo sociálně terapeutickými programy v dětských domovech.*

Prolínání obou výše zmíněných činností je přirozenou náplní poskytované sociální služby.

***Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím** realizuje Letní dům během svých programů sociálního začleňování a při svých komunitních akcí. Těmto pojmům se věnuji podrobněji v kapitole Cesty Letního domu k dětem z dětských domovů (kap.1.2.2).*

***Poradenská činnost a pomoc při prosazování práv a zájmů** se vztahuje zejména na oblasti práva a povinnosti klienta v ústavní péči, profesní oblast a oblasti psychologické a speciálně pedagogické. Poradenství Letní dům poskytuje jak dětem a mladým lidem z dětských domovů tak pracovníkům z těchto zařízení.*

***Pomoc při osvojování základních dovedností jak pečovat o sebe i o lidi kolem.** Letní dům věnuje velkou pozornost také tomu, aby se děti z dětských domovů učili vhodně pečovat o svůj tělesný, duševní a duchovní vývoj.“ (Ciprová, 2006,s.6)*

Všemi těmito činnostmi se Letní dům snaží umožnit dětem a mladým lidem, zejména z dětských domovů, nalézat a využívat zdroje vnitřní jistoty a vyrovnanosti k posílení pozitivního vztahu k sobě i k okolí a posilovat tak jejich schopnost sociálního začlenění.

Sociální služba Letního domu dětem a mladým lidem touto cestou otevírá životní perspektivu a pomáhá... „objevovat tajemství vlastních nápadů, tvoření, hledání krásy - a především sebe sama“ a dává... „šanci nalézat vlastní tvář i duši a povídat si o tom, kdo jsem vlastně JÁ, co prožívám, jak se cítím, po čem toužím, co chci.“ (Šusterová M., Úvodní slova – Předání nitek, 2006)

Letní dům se snaží nabízet dětem z dětských domovů stálost a trvalost vztahů. Jejich práce je dlouhodobá a soustavná (probíhá již několik let a v průběhu celého roku). To se odráží i v požadavcích na pracovníky a dobrovolníky sdružení, kteří se zavazují k dlouhodobé spolupráci. Díky těmto požadavkům vzniká relativně stálý tým.

Zaměstnanecký tým Letního domu tvoří 11 pracovníků. Dále se sdružením spolupracuje 26 dobrovolníků a dalších více než 50 občasných dobrovolníků, studentů na praxi a stážistů.

Letní dům spolupracuje s dětskými domovy a speciálními školami v Krompachu, Písku, Dubenci. V přípravě je navázání spolupráce s dětským domovem v Klánovicích.

Aktivity Letního domu probíhají především v pronajatých objektech a v prostorách dětských domovů.

Každý jsme jiní, všichni rovnoprávní.jedno z hesel o.s. Letní dům

1.2.1 Metody práce v Letním domě

Dle svých stanov využívá o.s. Letní dům při své činnosti tři základní metody (způsoby) práce. Jsou jimi psychoterapie, systémy prevence sociálních patologií a umění.

Psychoterapie je léčebné působení psychologickými prostředky (k psychologickým prostředkům patří např. slova, neverbální chování, vytvoření terapeutického vztahu, interakce ve skupině atp.). Psychoterapie je léčebné působení na nemoc, poruchu nebo anomálii. Je pomocí trpící osobě, je působením na psychiku a prostřednictvím psychiky na celý organismus nemocného. Psychoterapie je působením, které má odstranit nebo zmírnit potíže a podle možností i odstranit jejich příčiny. V průběhu psychoterapie dochází ke změnám v prožívání a chování. Psychoterapii provádí kvalifikovaná osoba. Psychoterapie má řadu směrů a způsobů provádění. (Kratochvíl, 2002)

Arteterapie (léčení výtvarnými prostředky), muzikoterapie (léčení hudbou), relaxační a imaginační psychoterapie (řadíme sem relaxace a masáže), pohybová a taneční terapie (řadíme je do psychoterapie práce s tělem) jsou jednotlivé metody psychoterapie, které při své práci o.s. Letní dům využívá. Do budoucna chce o.s. Letní dům rozšířit tyto metody o dobrodružné programy.

Ze **systemů prevence sociálních patologií** (prevence sociálního selhávání) využívá Letní dům zejména technik artefiletiky a tvořivé dramatiky.

Artefiletika má blízko k arteterapii, ale je u ní kladen větší důraz na prožitek z tvorby a hledání obsahů (po vytvoření díla je věnován čas k jeho reflexi¹⁸).

Tvořivá dramatika (jinak také tvořivé drama, dramika, výchovná dramatika, dramatická výchova) dle Valenty (2001, s.10): „...využívá *původně dramatických prostředků k dosažení psychologických a pedagogických cílů...*“ Mezi tyto prostředky řadíme improvizace, interpretace, vstupování rolí, simulace, pantomimu atp.

Tyto metody nejsou využívány k léčbě, jako takové, ale slouží spíše k posílení dětí pro jejich cestu životem.

¹⁸ „Reflektovat znamená uvažovat o tom, co bylo učiněno, neboli popisovat, vysvětlovat a hodnotit minulé jednání. (...) Smyslem reflexe je získat náhled na ty jevy v dosahu vlastní zodpovědnosti, které mají nezanedbatelný vliv na nás nebo naše okolí a proto vyžadují hodnotící diskusi a (sebe)kontrolu. (...) Nástrojem reflexe je dialog, buď vnitřní (řeč pro sebe), nebo vnější.“ (Slavík, 1997, s.68). Podrobněji se tomuto pojmu věnuji v kapitole 1.3.4.

Předsedkyně o.s. Letní dům M. Ryšková uvádí ve svém úvodním slovu k publikaci Předání nitky (2006,s.3), že: „*Veškeré aktivity LETNÍHO DOMU jsou zaměřeny na rozvoj osobnosti jednotlivých dětí pomocí kreativních metod a vytvářením hlubších osobních vazeb, aby každé jednotlivé dítě nebo již mladý dospívající člověk měli možnost zpracovat a překonat své často traumatické zážitky a špatné zkušenosti se světem dospělých v minulosti. Tyto činnosti přinášejí uvolnění, sebepoznání, radost a růst sebedůvěry, umožňují komunikaci a kultivaci osobnosti, přebírání zodpovědnosti za sebe sama, a tak přispívají k tomu, aby se tyto děti ve svém dalším úseku života mohly začlenit do společnosti a žít spokojený a plodný život.*“

Z uvedeného výčtu činností, jež o.s. Letní dům při výkonu sociální služby využívá vyplývá, že při své práci využívá holistické¹⁹ přístupy k výchově a prvky zážitkové (prožitkové) pedagogiky²⁰. K výše zmíněným metodám by o.s. Letní dům rádo připojilo aktivity sportovního a dobrodružného charakteru, rozšířilo si tak zásobník her, které mohou s dětmi hrát v rámci svých programů.

1.2.2 Cesty Letního domu k dětem z dětských domovů

Služby Letního domu jsou dětem nabízeny prostřednictvím několika cest, mezi něž patří sociálně terapeutické pobytové programy, sociálně terapeutické programy v dětských domovech, komunitní akce a programy sociálního začleňování.

Socioterapie²¹ využívá léčivého potenciálu lidské pospolitosti neboli společenství.

Sociálně terapeutické pobytové programy tzv. socioterapeutické pobyty dávají dětem z dětských domovů prostor pro změnu (prostředí, pravidel), práci

¹⁹ Pojmu holistická neboli globální výchova se podrobněji věnuji v kapitole 1.3. Zážitková pedagogika a výchova prožitkem.

²⁰ Podrobněji viz. kap. 1.3. Zážitková pedagogika a výchova prožitkem.

²¹ Hartl (2000, s.550) píše, že „*socioterapie je léčením nemocných, provázeným snahou začlenit je opět do společnosti nebo obecněji sociální pomoc lidem společensky nepřizpůsobivým. Socioterapeut je pak osoba, která se stará o nápravu sociálních vztahů pacientů/ klientů a jejich začlenění do normálního života.*“

ve skupině a vytváření něčeho nového. Pobyty tohoto typu mají psychohygienický charakter.

„Socio-terapeutické pobyty jsou vytvářeny na základě znalosti základních vývojových potřeb podle Pessa Boyden psychomotorického přístupu. Naším záměrem je, aby děti ve vztazích mohly během pobytu prožívat:

- *Mám na světě své místo*
- *Dostává se mi přiměřené ochrany*
- *Dostává se mi dobré péče a výživy*
- *Je mi dáována podpora*
- *Jsou mi poskytovány limity a hranice*

Pro přirozený a zdravý vývoj každého člověka je naplnění těchto základních potřeb (místo, ochrana, péče, podpora, hranice) úplně zásadní.“ (Výroční zpráva o.s. Letní dům 2004)

Pobyty Letního domu se konají v menší skupině maximálně patnácti dětí z jednoho, dvou nebo tří dětských domovů. Při počtu šesti až osmi vedoucích je možné navazovat intenzivnější vztahy ve skupině a děti nemusí o pozornost dospělých bojovat.

Pobyty se konají na různých místech, většinou mimo Prahu, s rozličnou délkou trvání, obojí v závislosti na ladění pobytu.

„LETNÍ DŮM klade důraz na prvek dobrovolnosti. Tento přístup posiluje v dětech schopnost rozhodovat se a nést za své rozhodnutí odpovědnost, děti se tak nestávají pouhými příjemci nabízené sociální služby.“ (Ciprová, 2006, s.8)

Některé pobyty jsou omezeny věkově nebo pohlavím. To skýtá některé výhody, zejména v přípravě programu. V letošním roce se poprvé uskutečnil první ryze chlapecký pobyt, kde se objevovaly snahy o začleňování aktivit a sportů v přírodě. Celodenní putování nakonec nebylo zakončeno přespáváním pod širým nebem, ale i tak si chlapci tento pobyt velmi pochvalovali a těší se na jeho opakování v příštím roce. Pracovníci Letního domu se domnívají, že právě tyto programy je vhodné rozšiřovat o dobrodružné prvky zážitkové pedagogiky (viz. Kap.1.3). Turistiku a sporty v přírodě, dobrodružné programy a hry včlenit do

organizovaných částí svých programů. Doposud jsou sportovní a pohybové aktivity z velké části především náplní volného času a neorganizované části pobytů.

Děti z DD starší 15 ti let mohou jezdit na některé z pobytů jako pomocníci. Pomocníci mají na pobytu větší zodpovědnost i více povinností než ostatní děti. Z větší části se jedná o úkony každodenního života spojené se starostí o domácnost. Touto a podobnými formami se Letní dům snaží připravovat své klienty na proces osamostatnění. Každý pomocník má určeného svého dospělého patrona/průvodce.

Náplň programů je připravována společnými silami pracovníků a dobrovolníků Letního domu několik týdnů před akcí. *„Během přípravných metodických schůzek je ujasňováno téma pobytu, je připravována „zásobárna“ jednotlivých technik, které jsou vhodné pro příslušnou kategorii dětí (věk, anamnéza, dlouhodobí klienti atd.) a zároveň ladí s tématem celého pobytového programu.“* (Ciprová, 2006, s.8) Na pobyt vedoucí odjíždějí s několikadenním předstihem, kde připravují veškeré zázemí na příjezd dětí.

Součástí pobytů jsou odborné programy (výše popsané činnosti využívající metody a techniky v kapitole Metody práce v Letním domě – kap.1.2.1) využívající principy skupinové i individuální práce, prostor pro hry, procházky, osobní volno dětí, plnění povinností spojených se zajištěním stravování a úklidem obývaného prostoru. Velice důležitý je prostor osobního volna, se kterým dle našich opakovaných zkušeností děti neumějí nakládat. V dětském domově tento časový prostor většinou tráví pasivně, vyplňují ho sledováním televize apod. *„Nabízíme jim proto různé hry, míče, atd., které mohou ve svém volnu bez asistence dospělých využít.“* (Ciprová, 2006, s.8)

Večer se všichni společně setkávají ve zvláště vytvořeném prostoru tzv. „chýšce“ (jak tento prostor sami klienti nazvali při prvních letnědomních pobytech), kde se vrací k prožitkům končícího dne. „Chýška“ je vždy menší útulně vyzdobená místnost s batikovanými látkami, s příjemnou a bezpečnou atmosférou prosvětlena svíčkami a provoněna příjemnou vůní. Chýška slouží jako místo zastavení, probíhají zde reflexe²², relaxace, techniky masáží,

²² Podrobněji se tomuto pojmu věnuji v kapitole 1.3.4.

odpočinek, čtení pohádek, zpívání, poslech hudby či vytváření vlastní hudební reprodukce za použití afrických bubnů a jiných podobných nástrojů. *„Je to prostor pro sdělení nejdůležitějších prožitků, poznatků, zkušeností, pro sdělení poselství a přání druhým lidem, pro vyslovení zážitků krásných a zajímavých, ale také těch nepříjemných, na které bychom rádi zapomněli, které by se už neměly opakovat... Také to bývá jediné místo, kde se děti setkávají s posvátným tichem, ve kterém společně zažíváme dobrou blízkost.“* (Ciprová, 2006, s.8)

Další cestou Letního domu k dětem z dětských domovů jsou **sociálně terapeutické programy pořádané v dětských domovech**. Programy se vždy zaměřují na jednu konkrétní oblast. Témata, kterým se Letní dům v souvislosti s těmito programy jsou drogová prevence, koheze dětské skupiny, artefietické programy, tanečně-pohybové dílny atp. Průběh těchto programů je zajišťován v blocích odborným týmem Letního domu.

Nedílnou součástí práce Letního domu jsou **programy sociálního začleňování** zaměřené na mladé lidi z dětských domovů od 15 let výše. Hlavními cíli těchto programů je získávání nových schopností, zvyšování soběstačnosti a tím i důvěry v sebe sama. *„Jejich záměrem je podpořit mladé lidi v zapojení do fungující společnosti.“* (Ciprová, 2006, s.10)

„Cílem komunitních aktivit je propojování ústavního prostředí s okolní komunitou, zvyšování informovanosti veřejnosti o problematice ústavní péče. Dětem a mladým lidem z dětských domovů komunitní akce umožňují kontakt se širším sociálním prostředím, získávání sociálních dovedností.“ (Ciprová, 2006, s.11). Tyto akce jsou pořádány v areálech dětských domovů či v jejich blízkosti a jejich náplní bývají divadelní a hudební představení pro děti, tvořivé dílny (workshopy) a soutěživé aktivity.

Kontakt s dětmi a mladými lidmi z dětských domovů je dále udržován návštěvami, které se uskutečňují v průběhu celého roku. Při těchto návštěvách se nabízí prostor pro individuální rozhovory s dětmi, promítání videí a prohlížení fotografií z proběhlých programů. K intenzivnějšímu kontaktu s dětmi přispívá i **interaktivní kniha** na webových stránkách Letního domu.

V průběhu roku letní dům pořádá **výstavy** fotografií a výtvarných děl vytvořených dětmi a mladými lidmi z dětských domovů.

1.3 Zážitková pedagogika a výchova prožitkem

Přestože u nás prožívá zážitková pedagogika v současné době poměrně velký „boom“ a nabírá velké obliby nejen u pedagogických odborníků, její kořeny sahají přes vznik novodobého státu v roce 1989 hluboko do minulosti Českého státu k organizacím typu sportovních klubů (KČT, Junák, Pionýr...) a ještě mnohem dále ke kořenům a idejím Jana Ámose Komenského a dalších velkých pedagogů. Komenský hlásal, že vzdělávání začíná a končí u opravdové zkušenosti; učení musí být spojeno s pobytem v přírodě; musí připravovat na život. Komenský vycházel z propojování za prvé teorie a praxe a za druhé jednotlivých vyučovacích předmětů. Dále usiloval o podporu samostatného vzdělávání a řešení problémů motivovaného vlastním zájmem. (Holec, 1994)

Proč se ale tyto tendence vrací právě teď? Žijeme ve třetím tisíciletí, kdy u většiny populace převládá sedavé zaměstnání, lidstvo obecně je postiženo tragickým nedostatkem pohybu a zájmu o své okolí – pasivitou. Většina z nás je vláčena životem jakoby v bezvědomí, spokojeně žijeme ve svém komfortu a nevědomí. Lidé se honí za úspěchem, penězi, proto, aby si na sklonku života uvědomili, že to byl jen marný boj. Čím dál tím víc lidí si tyto skutečnosti uvědomuje dříve než je pozdě, a právě proto se vracíme k dřívějším ideálům a k aktivnímu přístupu k dění okolo nás. Tyto tendence se začínají velmi zvolna vkrádat i do systému výchovy. Svým pojetím je takovým příkladem globální výchova²³ i zážitková pedagogika. Zážitková pedagogika klade důraz na **aktivitu** žáků (účastníků procesu) a jako své prostředky využívá **prožitek**²⁴

²³ Globální výchova (GV) je protipólem současně rozšířeného modelu pasivního mechanického učení zaměřeného na ostré oddělení učiva na jednotlivé předměty. GV je charakteristická svým důrazem na vzájemné vztahy mezi fakty a na pochopení principu.

Cílem globální výchovy je holistický (celostní) pohled na svět, na osobnost žáka i na proces učení. V GV je kladen důraz na kooperativní model učení (oproti klasičtějšímu soutěživému modelu) a na aktivní zapojení žáka s využitím zážitku, zkušeností a reflexe. Globální výchova si všímá nejen klasických předmětů, ale i témat jako je životní prostředí, trvale udržitelný rozvoj, technologie, budoucnost. Do popředí se dostávají pojmy jako uvědomění si sebe, svých možností a své zodpovědnosti. (Pelánek, 2003)

²⁴ Prožitek je charakterizován jako aktivní prožívání v přítomném okamžiku – tzv. okamžik přítomné aktivity tělesné i myšlenkové. (Jirásek, Gymnasion, 2003, Vol.1, pp.6-16)

(výchova prožitkem), **zážitek**²⁵ a učení na základě vlastní **zkušenosti**²⁶. Prožitek je něco trvalého. To co prožijeme v nás zanechá odraz, je to něco nezapomenutelného pro toho, kdo to prožil. Prožitek v sobě většinou skrývá i prvek dobrodružství.

Ve výchově prožitkem²⁷ záměrně vyvoláváme situace vedoucí k získání zážitku a posléze nabádáme k introspektivnímu zkoumání vlastních pocitů, postojů, zkušeností a možností poučení.

V souvislosti s pojmem zážitková pedagogika se odborná veřejnost více či méně rozchází v ucelené terminologii této pedagogické metody. Pro naše účely „pod označením „zážitková pedagogika“ tedy nadále budeme rozumět teoretické postihu a analýzu takových výchovných procesů, které pracují s navozováním, rozbořem a reflexí prožitkových událostí za účelem získání zkušeností přenositelných do dalšího života. Cíle takových výchovných procesů mohou být vytyčovány a dosahovány v různorodém prostředí (školním i mimoškolním, přírodním i kulturním), v rozmanitých sociálních skupinách (diferencovaných věkem, sociálním statusem, profesním postavením či dalšími demografickými faktory) a naplňovány nejrůznějšími prostředky (hrami všech typů, modelovými situacemi, tvořivostními a dramatickými dílnami, besedami, diskusemi, fyzicky i psychicky náročnými výzvoými situacemi, sebepoznávacími i k týmové spolupráci směřujícími aktivitami). Pro zážitkovou pedagogiku je prožitek vždy pouhým prostředkem, nikoliv cílem. Cílem pro ni zůstává starořecký výchovný ideál, všestranný rozvoj k harmonii směřující osobnosti.“ (I. Jirásek, Gymnasion, 2003, Vol.1, pp.6-16)

²⁵ Zážitkem nazýváme prožitek uplynulý do minulosti a my se k němu vracíme ve vzpomínce.(I. Jirásek, Gymnasion, 2003, Vol.1, pp.6-16)

²⁶ Cílem výchovy prožitkem je získání určité trvalejší podoby prožité události, jejíž výsledky můžeme uplatnit i v jiných situacích - tento modul nazýváme zkušeností. Zkušenosti získáváme přímým prožíváním a jeho následným reflektováním, ale také sociálním sdílením a komunikací – přejímáním zkušeností druhých.(I. Jirásek, Gymnasion, 2003, Vol.1, pp.6-16)

²⁷ Slovem pedagogika vymezujeme teoretické pole týkající se vzdělávacích procesů. Výchova je naopak procesem záměrného a cílevědomého působení na člověka s cílem ovlivnit jej, tj. praktické působení v pedagogickém procesu.(I. Jirásek, Gymnasion, 2003, Vol.1, pp.6-16)

Jako svůj hlavní nástroj využívá zážitková pedagogika hru. Hra je výborným prostředkem pro získávání zážitků. Umožňuje dočasné vytvoření "virtuální reality". Transformací zážitků vznikajících v těchto „realitách“ můžeme získat zkušenosti jinak nedostupné. Hra dává prostor ke zkouškám „na nečisto“, ze kterých se můžeme poučit, aniž by s sebou zkušenost přinášela fatální důsledky, které by mohly v reálném světě následovat.

Použitím svých prostředků (hra, příroda, emocionální i racionální aktivita, výzva vybízející k překonávání, reflexe atp.) výchova prožitkem nabádá k plnému soustředění na přítomný okamžik, k využití fantazie, k hledání neobvyklých cest a způsobů řešení.

Autoři Franc, Zounková a Martin (2007, s.12) uvádí, že *„vzdělávání zážitkem má několik základních charakteristik, mezi něž patří například snaha o osobní rozvoj, prvek dobrodružství²⁸, které nemusí mít povahu fyzické zátěže, jistou míru nejistoty a přijímání rizik, element výzvy a reflexe, zasazení do neobvyklého prostředí, přítomnosti her, využití metafor a rozborů proběhlých aktivit.“*

Zážitková pedagogika přesahuje do mnoha odvětví. Nachází své uplatnění jak ve školních i mimoškolních aktivitách a vzdělávání. Prolíná se s oborem sportů a výchovy v přírodě, ekologickou výchovou, psychologíí atp.

1.3.1 Zážitkový kurz (ZK) a jeho cíl

Co je to zážitek jsme si již vysvětlili v předešlé kapitole. Zážitkový kurz je prostor naplněný programem, který nabízí řadu aktivit (programů), které mohou vést k získávání zážitků a vytváří následně prostor pro zpracování těchto zážitků. Tyto aktivity společně s jejich reflexí (podrobněji viz. kap. 1.3.4. Reflexe) by měly vést k rozvoji osobnosti. Zážitkové kurzy vycházejí (lépe řečeno měly by vycházet) z charakteristik a zásad výchovy prožitkem.

²⁸ Dobrodružství může nabývat mnoho podob a výklad toho pojmu je pro každého z nás velmi individuální, protože jak podotýká Neuman (2007) pocit dobrodružství se vytváří v naší mysli. To co je pro někoho velkým dobrodružstvím, může být pro jiného běžnou rutinou. Dle autorů Beard a Wilson (2004) lze obecně dobrodružství považovat za termín naznačující výchovné, vzdělávací nebo rekreační programy činností, které jsou vzrušující, napínavé a fyzicky či psychicky vyzývající. (L. Chytilová, Gymnasion, 2005, Vol. 3, pp 9-18)

Zážitkový kurz je jednou z forem vzdělávání, která vždy vychází z cílů a charakteru skupiny. Z toho vyplývá, že zážitkových kurzů je mnoho typů lišících se zejména svým cílem a cílovou skupinou. ZK lze chápat jako řízený a cíleně sestavený, na sebe navazující sled aktivit (programů) jež pojí stejný cíl. V zásadě existují dva hlavní typy kurzů, tzv. **klasické**, kde si cíl a do jisté míry i charakter skupiny²⁹ volí organizátor a **kurzy na objednávku**, kde zadavatel určí cíl, téma i skupinu (úkolem týmu je získané informace vhodně uchopit a zpracovat do zážitkové formy). Kurzy mohou mít povahu expediční, pobytovou, zimní či kombinovanou. (Štych, 2007)

Náplní kurzu by měla být široká škála programů odvíjející se od více faktorů³⁰ např. outdoorové aktivity, kreativní workshopy, strukturované i nestrukturované hry³¹ vyžadující přijímání výzev fyzického, mentálního i emočního rázu. Tyto programy mohou nabývat různých forem a vycházejí z mnoha programových oblastí. Holec (1994) uvádí tyto: **hry, cvičení** (mají buď relaxační charakter nebo slouží k získávání, rozvoji a upevnění určitých dovedností, znalostí a návyků), **testy** (ověřování dovedností), **závody** (utkání, turnaj), **pořady** (autorsky připravený instruktory), tvořivé aktivity - **dílny** (ateliér), **miniškola** (slouží výuce některého ze sportů) a **sporty v přírodě, horolezectví a lanové kurzy, minikurs** (rozvoj určité dovednosti nebo seznámení s nějakým oborem lidské činnosti), **výstava** (vernisáž), **představení**, vzdělávací aktivity: **přednáška, beseda, seminář** (kombinace přednášky a besedy); **putování – turistika a pobyt v přírodě** (pěší, cyklo, vodácká, v zimě lyžařská, atp.), **relaxace, review**

²⁹ Skupina účastníků vzniká na základě inzerovaného zaměření kurzu, takže je možné předem vytušit typ lidí, které dané téma osloví.

³⁰ Jedním z faktorů může být místo pořádání – ve městě, v přírodě, ve středisku atp.

³¹ Obecná definice je širší (zahrnuje i spontánní – dětské a jiné-sportovní atp. hry), ale pro potřeby kurzů si uvedeme zúženou podobu: HRA je buď činností vykonávanou podle určitých, obvykle detailně strukturovaných pravidel - nazýváme ji soutěživou (hráčům jde o dosažení určitého měřitelného výkonu - pohybového, intelektuálního - v soutěži s protihráči - jednotlivci, družstvy - s cílem dosáhnout vítězství - hry sportovní, pohybová, atp., anebo o rozvíjení určité dovednosti, obvykle v oblasti sociální - komunikaci, kooperaci atp. - např. moderní společenské hry) a nebo naopak hry nesoutěživé nazýváme nestrukturované nebo málo strukturované. V těchto hrách nehraje roli výkon, ale využití možností nabízených scénářem hry, případně určitou rolí. Tyto hry jsou postaveny na tvořivosti, improvizaci, spontánnosti aktérů a v této podobě má blízko k dramatu. (Holec, 1994)

(hodnocení) – podrobněji viz. kap. 1.3.4. Reflexe. Využitím kombinace zmíněných forem podporujeme *pestrost* kurzu. (

Stěžejním bodem každého zážitkového kurzu je jeho cíl (záměr kurzu). Pomocníkem nám nejen pro hledání cílů poslouží otázky PROČ? ČEHO CHCEME DOSÁHNOUT? Holec (1994) uvádí, že je nutné si stanovit a pojmenovat o co na kurzu půjde, cíl ke kterému bude směřovat naše úsilí, jakousi globální strategii.

Učinit tak můžeme ve dvou rovinách: obecné a konkrétní. Nejčastěji se uvádí 5 obecných cílů, které si lze stanovit:

1. *„Rekreační (ve skutečném smyslu tohoto pojmu - jde o obnovu tvořivých sil člověka)*
2. *Vzdělávací (výukový, tréninkový)*
3. *Zdravotní (preventivní, relaxační, rekondiční, kompenzační, psychohygienický)*
4. *Výchovný (rozvoj osobnosti)*
5. *Sportovní (sportovní výkon nebo příprava na něj – součást tréninkového procesu“ (Holec, 1994, s.24)*

Velmi často dochází ke kombinaci dvou či více výše uvedených cílů.

Pokud obecné cíle blíže specifikujeme, získají konkrétnější podobu. Např. z hlediska vzdělávacího zúžíme obor na rozvoj **sociální dovednosti** (komunikace, týmová práce, rétorika, argumentace, diskuse, asertivita, zodpovědnost) nebo se zaměříme na personální management, ekologické myšlení a trvale udržitelný život, zdravý životní styl, věci veřejné. Dále můžeme rozvíjet např. **intelekt** (paměť, smyslové vnímání, pozornost, důvtip, logické myšlení, taktika, strategie, kombinační schopnosti), **tvořivost** (imaginaci, představivost, fantazie, originální a netradiční přístupy), **motoriku a pohybové schopnosti** (rychlost, síla, vytrvalost, obratnost), **vůli** (trpělivost, sebeovládání, odvaha, psychická vytrvalost a odolnost), **sebepojetí** (poznání sebe sama, překonávání sebe sama, samostatnost, sebedůvěra a psychická síla) atp.

Stanovením cíle nalezneme myšlenkovou základnu, od které se dále odvíjejí (a ke které se často vrací) naše dramaturgická práce³² i veškeré další kroky spojené s přípravou programu kurzu, jeho průběhem i hodnocením.

Ukončení kurzu by mělo následovat vypracování písemného dokumentu tzv. závěrečné zprávy (viz. Příloha 11), v němž se hodnotí průběh a výsledek pořádané akce. Zprávu většinou sestavuje vedoucí projektu za přispění členů realizačního týmu a je jen na jeho rozhodnutí, na co bude v závěrečné zprávě klást důraz a co je pro projekt naopak nepodstatné. (Štych, 2007)

Proto, aby kurz proběhl úspěšně a bez zranění, je nutné při přípravě kurzu věnovat dostatečný čas **bezpečnosti a rizikům**, která mohou při průběhu akce vzniknout. Určitým rizikům se nelze vždy zcela vyhnout, navíc je např. při outdoorových programech riziko jeho nepostradatelnou částí (dodává programu na atraktivnosti a přispívá tak k trvalejším zkušenostem). Snahou všech pořadatelů je snížit míru skutečného rizika na minimum při zachování subjektivního pocitu náročnosti, originality a dobrodružnosti u účastníků. Nebezpečné situace mohou vznikat na základě **spěchu, únavy** nebo **podcenění**. Další kategorií, která může negativně ovlivnit průběh kurzu je **konzumace alkoholu** či **jiných návykových látek**. Nelze také opomenout, že zejména překážkové dráhy a jim podobné aktivity je nutno vybavit **kvalitním a odpovídajícím materiálem**. Posledním bezpečnostním rizikem může být dodržování pravidelného **užívání léků**. Za tuto sekci by měl zodpovídat zdravotník a zejména při intenzivním programu je povinen sledovat důsledné užívání léků. (Svatoš, In *Instruktorský slabikář*, 1994, kap. Bezpečnost programů)

1.3.2 Dramaturgie ZK

Pojem dramaturgie je znám spíše ze světa divadla, televize, filmu a znamená „umění divadelní produkce“. Avšak v souvislosti s pořádáním zážitkových kurzů hraje základní roli jak při přípravě (při hledání, výběru programů a tvorbě scénáře) tak v průběhu kurzu. Prázdninová škola Lipnice (podrobněji o této organizaci viz. Kap. 1.3.5) strukturovala dramaturgii kurzu, jakožto holistickou metodu plánování a přípravy kurzů, do pěti stupňů.

³² Podrobněji viz. Kap. 1.3.2 Dramaturgie ZK

1. „Práce na hlavním tématu kurzu
2. Práce na scénáři
3. *Praktická dramaturgie*“ (tvorba a výběr her)
4. „Dokončení scénáře
5. *Dramaturgie na kurzu*“ (Franc, Zounková, Martin, 2007, s.34)

Z výše popsaného vyplývá, že dramaturgie je metodou aktivní. Dramaturgie zahrnuje vše podstatné, týkající se programu, dává do vztahů a vazeb výchovné, vzdělávací a další cíle kurzů (a také poslání organizace). Je prostředkem, nástrojem plánování dějů na kurzu a inspirací pro chvíle hledání.

„DRAMATURGIE JE METODOU, jak vybírat a poté seřazovat jednotlivé programy a další děje do času, který má kurs k dispozici, s cílem dosáhnout co nejvyššího účinku...Je souhrnem doporučených postupů, rad, návodů a pouček, pokoušejících se o zobecnění zkušeností let a kursů předcházejících... DRAMATURGIE JE CHARAKTERISTIKOU URČITÉHO KURSU – vypovídá o jeho časovému režimu a programové koncepci, proporci a zastoupení (preferenci) jednotlivých programových oblastí a v neposlední řadě o výběru konkrétních programů.“ (Holec, 1994, s.29)

Pelánek (2008) uvádí, že výstupem dramaturgických úvah je **SCÉNÁŘ** (harmonogram, itinerář, jízdní řád nebo časový rozvrh) kurzu, který v sobě obsahuje ideální variantu plánů budoucích dějů. Zjednodušeně scénář pojímá čas, prostor a osoby (jejich obsazení). Scénář by měl obsahovat všechny důležité informace o programu: název programu, kdy a kde by se měl konat, čas na přípravu, kolik lidí bude potřeba na hru a kolik na přípravu, potřebný materiál, priority atp. Klíčové a složitější programy vyžadují podrobnější samostatný rozpis. Při sestavování časových plánů nelze opomenout vyčlenit čas potřebný na stravování, hygienu, spánek, přesuny, převlékání a shromažďování. Do jakých detailů scénář rozepisujeme závisí na typu akce. Akce kratšího typu (např. víkendové) mohou být rozepsány na minuty, akce dlouhodobějšího charakteru zaznamenáváme do scénáře formou dopoledne/odpoledne/večer. Scénář tvoří jakousi kostru našeho plánu. V průběhu kurzů jsme většinou nuceni učinit některé změny. Je žádoucí

přizpůsobovat se vnějším změnám (počasí, špatný odhad účastníků³³ atp.) i vnitřnímu vývoji v kolektivu účastníků a instruktorů (popř. chyby pořadatelů³⁴). Přizpůsobujeme se vždy s ohledem na priority programu a ladění celého kurzu.

Jeden ze spoluautorů *Instruktorského slabikáře* Vladimír Svatoš (1994) uvádí mezi základní parametry každého kurzu, jež určují jeho průběh: **délku kurzu** (měli bychom se ptát „jaká je optimální délka kurzu vzhledem k naplnění našich cílů?“), **roční dobu** (pro relativní stálost počasí se většinou volí léto nebo zima), **denní čas**³⁵ (s ročním obdobím souvisí délka denního času) – uvádění programů v co nejvhodnější dobu vzhledem k jejich charakteristice, **objekt** (vybavenost a nabízené služby), **materiální zajištění** (za poplatek lze většinou materiál zapůjčit), **prostředí** (jeho kvalita – přírodní prostředí s členitým terénem, vodními plochami, hřišti, loukami, komunikacemi atp.), **charakteristiky skupiny** (počet, míra koedukace, věkové zastoupení a s ním spojená věková specifika a jiná zvláštnosti specifických skupin³⁶), **tým instruktorů a bezpečnost programů**.

Holec (1994) poukazuje na to, že při tvorbě scénáře kurzu a řazení jednotlivých programů bychom měli mít na paměti několik zásad, ke kterým se stále vracíme a které zásadně ovlivňují úspěch našeho úsilí. Patří mezi ně **intenzita** (míra využívání času, který má kurz k dispozici a s ním související režim kurzu), **tempo** (zahrnuje intenzitu a spád kurzu jako celku), **pestrost a motivace** (zajišťujeme využitím široké škály programových oblastí viz kap. 1.3.1.), **vyváženost a přiměřenost** (ideální poměr programů z jednotlivých programových oblastí), **fyzická zátěž** (míru předpokládané fyzické zátěže účastníků, vyhnout se přetěžování), **emoční bilance** - role emocí v programech vyvolávající zážitky je unikátní a je nutné nechat si čas na jejich doznívání (kladné i záporné emoce), **rytmus** (cit pro změnu rytmu, střídání tempa a střídání vnitřní dynamiky jednotlivých programů), **kontrast** , **moment**

³³ Přecenění i podcenění jejich fyzických sil i psychické vyspělosti a mentality.

³⁴ Tyto chyby může způsobit špatné řízení programu (časové zpoždění začátku programu aj.), neodpovídající časový odhad, provozní problémy, únava členů týmu nebo nepředvídané mimořádné okolnosti a události (např. vážný úraz atp.).

³⁵ Je nutné v dlouhodobém měřítku brát v úvahu denní biorytmus člověka.

³⁶ Např. dospělí s dětmi, handicapovaní, riziková mládež atp.

Český název napovídá, že by měly poskytovat prostor pro seznámení a zapamatování jmen účastníků kurzu.

Příklad seznamovací hry naleznete v příloze 12 a 13 s názvem Aktivita 2 „Kdo dřív?“.

Po seznamovacích aktivitách většinou následují tzv. **Dynamics**. Svatoš, V. a Lebeda, P. (2005) uvádějí dynamics jako složitější úkoly, které mají dopředu jasný vzorec řešení. Obvykle trvají od patnácti do šedesáti minut. Často navazují na úvodní řadu icebreakers.

„Dynamics se hrají v menších skupinkách po osmi až deseti lidech. Jejich úspěšné splnění vyžaduje dobrý nápad, zapojení a spolupráci všech členů skupiny a její kreativní řízení. U těchto her se zpravidla poprvé projevují „vůdčí osobnosti“ a může zde také docházet k prvním názorovým konfrontacím. Náročnost zadávaných cvičení je přizpůsobena úrovni skupiny a měla by postupně narůstat. Bezprostředně po každém cvičení následuje krátký rozbor, jehož závěry mohou účastníci využít ihned v následujícím úkolu. Pro instruktora jsou pak dynamics nenahraditelným zdrojem informací o skupině i jednotlivcích.“ (Štych, 2007, s.10)

Příklady těchto her naleznete v příloze 12 a 13 pod Aktivitami 3, 5 a 7.

Dalším typem jsou **terénní týmové strategické hry** různého charakteru, náročnosti, formy i délky. Může se jednat o propojený sled dynamicsů (pomocí herní zápletky), jejichž stanoviště jsou rozmístěna v blízkém okolí ubytovacího zařízení. Jindy to může být přepracovaná stolní hra nebo například závod na motivy nějaké legendy či pověsti. (Svatoš, Lebeda, 2005)

Délka trvání, zařazení i využití různých přesuvných prostředků může být různá – od jedné až po několik hodin, v denních i nočních hodinách s využitím kol, koloběžek, lodí, vlaku atp. *„Strategické hry jsou téměř vždy spojeny s pohybem, ale na druhou stranu většinou nabízejí role i pro ty, kteří na kontroly či stanoviště běhat nemohou...“*

Jedná se zpravidla o soutěže několika menších týmů, takže v následných rozbořech lze srovnávat rozdílné přístupy, kvalitu plánování, práci s časem, rychlost reakcí na vývoj situace, nasazení jednotlivců, úroveň komunikace i schopnost motivovat ostatní.“ (Štych, 2007, s.11)

Lanové překážky jsou velmi specifickou skupinou programů a obvykle mají dvě základní podoby: nízké a vysoké. Tyto překážky nabádají k překonávání sebe sama, posilují sebedůvěru a rozvíjejí obratnost. Napomáhají účastníkům mobilizovat síly, o kterých neměli tušení, že se v nich skrývají.

„Nízká lana“ jsou překážky vytvořené především z lan napnutých mezi stromy ve výšce šedesát až devadesát centimetrů nad zemí, což umožňuje při ztrátě rovnováhy poměrně bezpečné sestoupení na zem s i bez záchrany³⁸. Žebříky, hrazdy, smyčky, sítě atp. mohou sloužit jako doplňky těchto programů. V závislosti na typu překážky probíhají aktivity individuální nebo týmovou formou. Při vysokých lanových překážkách jsou lana umístěna ve výšce deseti až dvanácti metrů. Při těchto programech se využívá pro zajištění účastníků horolezecké vybavení, které snižuje objektivní riziko na minimum, přitom subjektivní riziko je velmi vysoké. Tyto aktivity posilují odvalu a sebevědomí, jsou založené na překonávání sebe sama a svého strachu.

(Neuman a kol., 1999)

Pokud jsou úkolem stavby různých plavidel, vyvýšených plošin, přemostění atp. nazýváme tyto programy jako **konstrukční skupinové úkoly**. Účastníkům je jasně zadán úkol např.: *„postavte z dostupného materiálu vor a použijte ho k přemístění celého týmu na určené místo“*. Tým tak po fázi projektování a stavby ověřuje úspěšnost svého snažení v praxi, což slouží účastníkům jako bezprostřední zpětná vazba. Programy tohoto typu lze snadno obohatit o ekonomickou zápletku: materiál je nakupován za určité ceny atp. Aktivního zapojení všech členů dosahujeme menším počtem členů ve skupině (6-8). Tyto programy se různí v délce trvání vždy vzhledem ke své náročnosti (cca 1-3 hod, ale i déle).(Svatoš, Lebeda, 2005)

Komunikační programy probíhají v menších skupinkách, trvají od 40 minut do 2 hodin a jsou nenáročné na prostředí. Pro tuto skupinu her je charakteristická nutnost týmového řešení logických problémů, příkladových studií, nebo pořádání konferencí na předem stanovené téma. Tento typ programů má

³⁸ Pro vyšší bezpečnost se při některých z těchto aktivit využívá jistící dopomoci kolegů. Díky tomu program bezprostředně přispívá k rozvoji vzájemné důvěry a vědomí, že „když uklouznou, mí kolegové mě nenechají spadnout“

mnoho různých podob a může odkrývat úroveň komunikačních schopností skupiny.

„Příklad: „Přežití v poušti“ – účastníci se rozdělí na několik menších skupin, přičemž zadání je pro všechny stejné. Hráčům je předán seznam patnácti věcí, jež se zachránily z letadla, které ztroskotalo na blíže neurčeném místě v poušti. Skupinky pak musí seřadit věci podle jejich důležitosti pro přežití skupiny. Každá věc na správném postu ve vzniklém seznamu pak pro družstvo znamená bod – tedy krůček blíž k přežití.“ (Štych, 2007, s.12)

Programy zaměřené na podporu důvěry prověřují jak se dokážou účastníci vyrovnávat se stresem, co pro ně znamená být závislý na pomoci ostatních a prohlubují důvěru ve skupině. Jedná se většinou o krátké velmi účinné aktivity. Mezi nejznámější aktivity tohoto druhu patří pád důvěry³⁹, ulička důvěry (viz. příloha 12 aktivita 9) a noční cesty skupin náročným terénem⁴⁰.

Aktivity inspirované uměleckými činnostmi nazýváme tzv. **kreativními programy**. Řadíme sem natáčení videoklipů⁴¹, divadelní představení⁴² i různé výtvarné techniky (tvorba společných koláží a poté výběr a zarámování detailů, nebo vymalování místnosti pokryté papírem například na téma „můj dům“). Originální výtvary pak bývají s velkým úspěchem prezentovány v rámci večerního programu, jehož součástí bývá i předávání cen. (Svatoš, Lebeda, 2005)

Na závěr kapitoly bychom opět rádi zdůraznili, že všechny hry a programy jsou pouze nástrojem zážitků zprostředkovávající a jakékoli pedagogické působení je závislé zejména na zpracování a zpětných rozborech zážitků v tzv. reflexi.

³⁹ Pád pozadu z vyvýšeného místa do připravených rukou ostatních.

⁴⁰ Většina účastníků má zavázané oči a je odkázána na jednoho či dva vidoucí kolegy.

⁴¹ Účastníci zde uplatňují fantazii (při výběru hudby, kostýmů, vymyšlení scénáře, obsazení rolí, produkce atp.), týmovou spolupráci při řešení neobvyklého úkolu a zažívají zábavu a uvolnění.

⁴² Jedná se většinou o velmi náročný, silně emotivní a komplexní úkol pro 20-30 účastníků a bývá zařazován na závěr kurzu.

1.3.4 Reflexe

Reflexe je jedním z hlavních faktorů rozlišující rekreační (zábavné) a výchovné využití her a programů. Téměř každá publikace zabývající se volnočasovými aktivitami, zážitkovou pedagogikou či pořádáním prožitkových akcí zmiňuje reflexi, review, debriefing, sharing, rozbor či zpětnou vazbu, protože právě v ní leží jádro aktivit, kurzů atp. spojených se zážitky. Velké množství publikací příliš nerozlišuje mezi jednotlivými pojmy a obecně pod ně zařazuje veškeré procesy při nichž jednotlivci či skupina zpracovává zážitek (i pod vedením instruktora⁴³) z předcházející aktivity. Vymezení drobných i větších nuancí mezi výše zmíněnými pojmy přehledně udává E. Reitmayerová a V. Broumová v jejich publikaci Cílená zpětná vazba (2007, s.11-12), proto si jej v dalším odstavci dovoluji citovat:

„V našem prostředí se v souvislosti s cílenou zpětnou vazbou můžeme nejčastěji setkat s následujícími pojmy:

Debriefing – Tento výraz často používají organizace zabývající se krizovou intervencí, navazující na metodiku užívanou ve Velké Británii (např. Linka bezpečí nebo Člověk v tísni). *Psychologický slovník (2000) debriefing definuje jako vyřešení aktuální (krizové) situace, méně na učení a přenos zkušeností do budoucna. Vztahuje se spíše k reálným situacím než k aktivitám.*

Reflexe – Pojem užívaný zejména v zážitkové pedagogice a souvisejících oblastech. Podle J. Neumana jde o „řízený proces hodnocení aktivity, který využívá informací ze zpětné vazby k hledání širších souvislostí a významů“ (Neuman, 1998)⁴⁴...Můžeme se s tímto pojmem ale setkat i v psychologii učení či v obecné psychologii jakožto s „druhem sebezpozorování, zaměření do vlastního vědomí a prožitků“ (Psychologický slovník, 2000). Právě víceznačnost je hlavní nevýhodou tohoto termínu.

Review – Další výraz užívaný především organizacemi zabývající se zážitkovou pedagogikou v rámci outdoorových kurzů a kurzů s psychosociální

⁴³ Instruktor určuje cíl a průběh zpětné vazby a má i kontrolu nad parametry aktivity samé.

⁴⁴ Toto pojetí budeme uvažovat pro další text.

tématikou. Jindy může review znamenat první popisnou část zpětnovazebního procesu. Britský odborník Roger Greenway zavádí jako synonymum cílené zpětné vazby příbuzný pojem *reviewing*.

Sharing – Sdílení, vzájemné odkrytí emocí spojených s předchozím zážitkem, pocit sounáležitosti s ostatními. Často se vyskytuje jako součást cílené zpětné vazby, především na jejím začátku jako prosté uvolnění emocí, někdy bez následného dalšího rozboru.

Zpětná vazba – nejčastěji se popisuje jako součást procesu supervize⁴⁵...Zde se dále budeme zabývat spíše situací, kdy vedoucí či instruktor vytváří podmínky pro vzájemné předávání informace mezi členy skupiny. Terminologie zpětné vazby má do přehlednosti daleko..."

Z výše popsaného vyplývá, že zážitková pedagogika a obory jí podobné většinou využívají pojem reflexe a to i pro širší spektrum činností. Toto pojmosloví zachováme i v dalším textu s přihlédnutím ke zjištěným odlišnostem a pokusíme se pojem reflexe přiblížit z pohledu instruktora zážitkové akce.

Neuman (2007, s.39) uvádí pod pojmem reflexe „proces zpracovávání údajů s přihlédnutím k tomu, co se už událo.“ Jedná se podle něj o řízený proces hodnocení programu nebo hry, který využívá zpětnovazebních informací k hledání širších souvislostí a významů - spojených či vyvolaných programem, hrou v jednotlivcích či ve skupině. Dále nás reflexe učí vidět naše jednání a jeho působení prostřednictvím jednotlivých prožitků - vede nás k tomu, abychom se z nich naučili co nejvíce. Reflexe by měla také být příležitostí k vyměňování názorů s lidmi s podobnými zážitky v uvolněné atmosféře. To, že se prožitky ze hry vyjadřují nahlas, mívá pro skupinu i jednotlivce obrovský význam. V reflexi bychom se měli snažit nalézt možný transfer (přenos) získaných poznatků do běžného života. Reflexi je možné provádět ve třech úrovních a to v rámci celé skupiny – jednak dění ve skupině⁴⁶ a v dynamice meziosobních vztahů

⁴⁵ Sám termín „supervize“ pochází z angličtiny, z ekonomického prostředí, a znamená obecně dohled, vedení. Je nástrojem, který s pomocí supervizora, nebo supervizní skupiny umožňuje pracovníkovi naplňovat a rozvíjet jeho odborné kompetence na pracovišti a v pracovních vztazích.

jednotlivých členů skupiny⁴⁷, ale také na úrovni individuálních (osobních až intimních) pocitů jednotlivců⁴⁸.

Neuman (2007) píše, že provádění reflexe patří k nejobtížnějším dovednostem instruktora. Klade na instruktora vysoké nároky např. na zkušenosti, soustředění, pozornost, postřeh, empatii, cit, psychologické vědomosti atp. Instruktor se snaží podporovat a stimulovat skupinu k vyjadřování názorů a povzbuzuje výměnu prožitků a zkušeností. Každý vedoucí by měl mít na paměti podmínky reflexe, jako je čas a místo (příjemné a pohodlné nejlépe v sedě v kruhu), kdy a kde by měla reflexe probíhat a připravenost reflexe - jasné cíle a okruhy otázek. Neexistuje žádný protokol otázek, které se při reflexích využívají, proto zmíním jen některé okruhy, kterých se dle zaměření kurzu mohou týkat. Otázky mohou být zaměřeny na důvěru a sebedůvěru, komunikaci (úroveň, efektivitu, kvalitu), spolupráci ve skupině (soudržnost atp.), způsoby přijímání řešení, kdo a jak se podílel na činnosti skupiny (přijímání rolí) atp. Pro názornou ukázkou uvedu několik často používaných otázek dle Neumana (2007, s. 42):

„Jak hodnotíte hru? Co se vám podařilo?

Pracovali jste společně jako skupina nebo tým?

Udělal jste něco, na co můžete být hrdí?

Prožili jste pocit strachu?

Pomohl vám někdo zdotat překážku nebo udělat rozhodující krok?...

Co jste se dozvěděli o sobě a svých schopnostech?...

⁴⁶ Patří sem společné sdílení a sdělování prožitků, společné hledání toho, co jsme se od sebe vzájemně naučili - nastolujeme otázky důvěry, podpory, rušivého chování, tlaku skupiny...

⁴⁷ Sem patří diskuse o projevených emocích ve skupině i mimo ní: uznávání, důvěra, bezpečnost, negativismus, strach z hodnocení... tato úroveň bývá přechodem k terapii. (Reitmayerová, Broumová, 2007)

⁴⁸ Tato úroveň by měla zahrnovat diskuse o emocích z osobní roviny.

Můžete získané zkušenosti použít někde jinde?“

Reflexi je možné provádět i jinými než verbálními způsoby a může proto mít mnoho podob. Pro reflexi a hodnocení existuje řada netradičních her a aktivit (popř. se využívají dotazníky). Svůj názor mohou členové skupiny vyjadřovat pohybem těla nebo jeho částí („zvednutý palec“, výraz v obličeji atp.), přisuzováním barev či škálováním pomocí číslic, výtvarně své pocity z akce zaznamenat na plátno a v neposlední řadě lze hodnocení literárně zvěčnit na list papíru.

Reflexe mohou probíhat s celou skupinou najednou, po skupinách, ve dvojicích či jednotlivě⁴⁹.

Díky reflexi a podobným technikám získávají kurzy výchovnou a vzdělávací dimenzi. Reflexe by proto měla být pevnou součástí (fází) zážitkových kurzů.

1.3.5 Subjekty zabývající se zážitkovou pedagogikou v Česku

Přestože nadpis kapitoly tomu neodpovídá, ráda bych zmínila alespoň nejznámější zahraniční organizaci zabývající se ZP Outward Bound International (OBI), protože sdružuje i odnož české organizace Prázdninové školy Lipnice „Českou cestu“. U zrodu OBI stál německý (později anglický) pedagog a politik Kurt Hahn, který je nazýván „otcem prožitkové terapie“. Neuman (2007, s.25) píše, že „s Hahnovým jménem se často spojuje rozvoj výchovného působení na podkladě prožitků, zkušeností (*Erlebnispädagogik, Experiential education*) a dobrodružství (*Adventure education, Abenteuerpädagogik*).“ V současné době je OBI velkou společností jejíž působení je rozprostřeno do několika oblastí. Ve volném překladu jejími slogany jsou životní proměny, budování týmů a přetváření škol. OBI pořádá mimo jiné kurzy v některé z jeho tradičních škol, které bývají postaveny na expedičním putování malé skupiny (10-14 lidí) po dobu 21 dní. Těžištěm kurzů jsou zejména reálné situace při expedičním putování se zaměřením na rozvoj

⁴⁹ Jeden z příkladů reflexe je tzv. „sólo“, které charakterizujeme jako čas ticha nebo jiných, individuálně zaměřených aktivit (chvíle trávené o samotě). (Franc, Zounková, Martin, 2007)

osobnosti jednotlivců, ve smyslu nalezení skrytých sil a schopností, prostřednictvím pobytu ve skupině.

Na rozvoj osobnosti jsou zaměřené i mezinárodní kurzy International Synergy Groupe, se kterými jsem se dvakrát setkala na kurzech Olde Vechte v Holandsku. I tato organizace využívá k osobnostnímu rozvoji prostředky výzvy, dobrodružství, vícedenních „survivel“ (přežití) – putování, hraní atp. Za zmínku stojí také americká vzdělávací organizace Project Adventure, která své působení zakládá na programech zkušeností. Neuman (2001) uvádí, že zakladatelé tohoto amerického programu chtěli na počátku sedmdesátých let 20. století vnést do škol prvky dobrodružství uplatňované na kurzech Outward Bound hlavně v přírodním prostředí *„První programy tohoto projektu se odehrávaly v tělocvičnách a halách.“* (Neuman, 2001, s. 21) Autor se dále zmiňuje o výsledcích výzkumných sledování, která ukázala, že účastníci těchto programů vykazují statisticky významné zlepšení v sebepojetí. Program se v rámci hodin tělesné výchovy zaměřoval na plnění čtyř obecných cílů: zlepšování osobního porozumění mezi žáky, zvyšování vzájemné podpory uvnitř školní třídy a skupiny, zlepšování hbitosti a tělesné koordinace, rozvoj a narůstání pocitu radosti ze svého fyzického „já“ a ze sounáležitosti s dalšími osobami. (Neuman, 2001, s. 22)

Přestože se zážitkovou pedagogikou u nás zabývají mnohé neziskové organizace, tento pojem v jejich programu většinou nenajdeme, protože jejich cíle a metody jsou jinak pojmenované. V Česku se s rozvojem zážitkových programů úzce spojuje vznik neziskové organizace Prázdninová škola Lipnice (PŠL). Při svém vzniku byla PŠL experimentálním a vzdělávacím centrem pro výchovu v přírodě. Rozvoj kurzů v PŠL kopíroval vývoj programů na FTVS UK. V současné době je PŠL občanským sdružením, které usiluje o všestranný rozvoj osobnosti člověka. Těchto cílů se snaží dosáhnout prostřednictvím vícedenních kurzů, jejichž čas je naplněn hrou, pohybem, tvořivými dílnami, happeningy, diskusemi i rozjímáním. Navozováním silných zážitků a intenzivních mezilidských vztahů pomáhají každému v sobě nalézat netušené zdroje energie, sebedůvěry a spontánní tvořivosti, které jsou nezbytné pro aktivní a odpovědný postoj k životu, společnosti a prostředí. (www.psl.cz)

PŠL vydává od roku 2004 časopis Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku.

Z dalších českých organizací zabývajících se zážitkovou pedagogikou lze jmenovat Hnutí Brontosaurus, občanské sdružení UŽ (dříve o.s. Užitečný život), volné sdružení lidí Instruktoři Brno, nezisková organizace Velký vůz, HnutíGO!, Skaut, Pionýr, YMCA, turistické oddíly mládeže. V poslední době se dostává zážitková pedagogika i do komerční sféry, zejména v podobě kurzů pro manažery a kurzů zaměřených na týmovou spolupráci. Samozřejmě, že na našem trhu působí mnohem více subjektů s podobným zaměřením, nicméně výše jmenované organizace a sdružení patří mezi ty nejznámější⁵⁰.

Organizací věnující svou pozornost aplikaci zážitkové pedagogiky do oblasti výchovy a vzdělávání dětí z dětských domovů není mnoho. Řada neziskových organizací a nadačních fondů se zabývá finančním i materiálním podporováním dětí a mladých lidí z dětských domovů. Většina těchto organizací zaměřuje svou podporu na oblasti vzdělávání, přípravu na budoucí povolání, pomoc při hledání bydlení a zaměstnání po opuštění dětského domova (např. O.s. Peppermint, O.s. MIKÁDO, O.s.DOMŮ, O.s. Provázek, nadace Dobré vůle, nadace Terezy Maxové a další).

Prvky zážitkové pedagogiky při působení na děti z dětských domovů využívají například tato sdružení:

Základní článek Hnutí Brontosaurus Modrý kámen – v projektech integrovaných táborů s dětmi z dětských domovů .

O.s. Múzy dětem – v projektech systematického ožívování zařízení v nichž děti žijí bez rodinného zázemí.

⁵⁰ Další organizace zabývající se „prožitkovkou“ a jejich stručný popis naleznete na: http://herka.deka.cz/index.php/Organizace#Ide.C3.A1na_ml.C3.A1de.C5.BEn.C3.ADcka_aktivita

2 Praktická část

2.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu

Výzkumný problém řeší otázku: *Jaký je zájem o zařazování dobrodružných aktivit do programu Letního domu u obyvatel Dětského domova Krompach, po absolvování krátkého kurzu?*

Cílem výzkumu je získání podkladů pro možnosti rozšíření působnosti o.s Letní dům na poli zážitkové pedagogiky a sportovně dobrodružných aktivit. A dále tyto podklady využít při interním plánování psychoterapeutických pobytů. Získané podklady budou dále sloužit pro vedení Dětského domova Krompach a organizacím zabývajících se zážitkovou pedagogikou. Tyto informace mohou využít pracovníci DD Krompach při plánování a tvorbě školních i mimoškolních aktivit.

Jako další cíl sledujeme seznámit respondenty⁵¹ se sportovně dobrodružnými aktivitami a zjistit jak reagují na tento typ programu a zda-li by se podobných aktivit chtěli opět zúčastnit. V neposlední řadě ověření předpokladů zmíněných viz. Kapitola 2.1.2.

Cíle diplomové práce jsou:

- seznámit pracovníky o.s. Letní dům s problematikou dobrodružných programů
- zjistit, jak reaguje vybraná skupina dětí z dětského domova Krompach na dobrodružný program
- zjistit, zda by se účastníci kurzu chtěli opět zúčastnit podobného programu
- zjistit, jaké aktivity z programu jsou pro jeho účastníky nejatraktivnější
- zjistit, zda-li má tento krátkodobý dobrodružný program vliv na úroveň sociálních dovedností u účastníků kurzu

⁵¹ Respondenti jsou děti a mladí lidé z dětského domova Krompach, kteří se zúčastnili dobrodružného kurzu. Pro jejich označení jsou dále v textu používány tyto ekvivalenty: *dotazovaní a účastníci*.

2.1.1 Úkoly

K tomu, abychom splnili cíle diplomové práce, jsme si stanovili následující úkoly:

- Vybrat místo konání akce, zkontaktovat příslušný dětský domov a seznámit ho s našimi záměry a domluvit se na termínech realizace projektu.
- Sestavit realizační tým
- Zajistit materiální zabezpečení realizace kurzu.
- Připravit a realizovat „ochutnávkové“ odpoledne.
- Vytvořit předběžný scénář kurzu – název (téma kurzu), „lákadla pro účastníky“ .
- Navrhnout způsob vyhodnocení programu – dotazníková metoda (sestavit 3 dotazníky)
- Vytvořit a rozeslat propagační materiál – plakát, pozvánku, přihlášku a dotazníky.
- Dotvořit konečnou podobu scénáře kurzu podle skupiny přihlášených dětí a mladých lidí z dětského domova.
- Realizovat kurz
- Vyhodnotit dotazníkové šetření
- Formulovat výsledky práce – sepsat závěrečnou zprávu pro o.s. Letní dům a pracovníky DD Krompach

- vyhledat chyby a nedostatky kurzu a navrhnout jejich možné předcházení, odstranění – doporučení pro praxi.

- Vytvořit a doručit památkové CD s fotografiemi z kurzu dětem

Předpokládáme, že zážitkový kurz vyvolá v dětech i personálu dětského domova tyto pozitivní odezvy:

1. Náplň volného času - obměna obyčejného „víkendu“ za den plný zážitků

2. Osvěžení starých, osvědčených her a ukázka nových. Ukázka jiných druhů pohybových aktivit, nabourání stereotypů.
3. Posílení vztahů jednotlivých členů skupiny (v případě zapojení „tet“ důležitá možnost prohloubení důvěry a zodpovědnosti)- jednak mezi sebou a na druhé straně sám k sobě.
4. Výběr her by měl simulovat děti do situací vyžadující především spolupráci, trpělivost, rozhodování, sebe překonávání, budování důvěry a sebedůvěry.
5. Zpětná vazba od účastníků programu je součástí kurzu, zejména jeho závěrečné části.

2.1.2 Předpoklady

Hlavní předpoklady:

- 1) Více než 75% respondentů bude reagovat *kladně* na sportovně dobrodružný program.
- 2) Více než 75% respondentů by se chtělo podobného programu zúčastnit znovu.

Dílčí předpoklady:

- A) Chlapci dětského domova Krompach, kteří se zúčastnili kurzu mají větší zájem o další účast v dobrodružných programech než dívky z tohoto zařízení, které se zúčastnily kurzu.
- B) Neoblíbenější aktivity zrealizovaného dobrodružného kurzu jsou aktivity s prvky adrenalinu jako jsou např. lanové překážky.

Add. 1.: Předpokládáme, že více než 75% účastníků ohodnotí program známkou 1 či 2 ve škálové stupnici 1-5, tj. pojem *kladně* vymezujeme známkou 1 nebo 2.

2.2 Metodologická část

2.2.1 Východiska výzkumu

Občanské sdružení Letní dům spolupracuje s dětskými domovy ČR především pomocí metod popsaným v kapitole Metody práce v Letním domě (kap. 1.2.1). Rádo by své působení rozšířilo i o jiné metody zážitkové pedagogiky a zpestřilo program zejména chlapeckých psychoterapeutických pobytů sportovně dobrodružnými aktivitami. Naším úkolem je připravit projekt dobrodružného programu, aplikovat jej v praxi a získat zpětnou vazbu ze strany obyvatel dětského domova v souvislosti s tímto programem. Konkrétně zda by se děti Dětského domova Krompach chtěli podobné akce zúčastnit znovu, v jakém rozsahu a které aktivity je bavili nejvíce, které nejméně.

Výsledky výzkumu jsou zpracovány v diplomové práci, která slouží k prezentaci u pracovníků o.s. Letní dům. Výsledky budou dále prezentovány v elektronické podobě na webových stránkách o.s. Letní dům. Po skončení výzkumu byla vypracována zpráva, jež byla zaslána vedení Dětského domova Krompach.

Výzkum vychází z výsledků studií dokládajících pozitivní vliv dobrodružných programů na děti a mládež se specifickými potřebami⁵².

2.2.2 Strategie a metoda výzkumu

Po konzultaci s pracovníky o.s. Letní dům, jsme navrhli použití dotazníkové metody.

Celkem jsme sestavili 3 dotazníky pro účastníky kurzu. Jejich formu a charakter jsme se snažili přizpůsobit dětem od 7 let (grafickou a obsahovou stránku).

Dotazník 1 vyplňovali účastníci společně s pořadateli před kurzem. Dotazník 1 byl součástí přihlášky na kurz a sledovali jsme v něm ve čtyřech otázkách, zdali se účastníci na kurz přihlásili dobrovolně, zda-li se v minulosti účastnili nějaké akce pořádané Letním domem, pokud ano kolikrát a zda-li jim na těchto akcích chyběly sportovní aktivity. Poslední otázkou jsme zjišťovali, jestli se někdy účastnili dobrodružného programu.

⁵² ELIÁŠ, P. *Působení dobrodružných programů v přírodě na mládež s výchovnými problémy*. Praha 2002.

Dotazník 2 vyplňovali účastníci kurzu společně s vedoucími kurzu v jeho závěru. Dotazník 2 se skládal z 8 otázek ve kterých jsme zjišťovali jak respondenti kurz hodnotí, zda-li by se podobné akce zúčastnili znova, které aktivity se jim líbily, které méně, které jsou jejich nejoblíbenější a jaké aktivity jim chyběly. Jednou z otázek jsme také sledovali, zda-li by chtěli, aby byly dobrodružné programy zařazovány do činností o.s. Letní dům častěji. Na závěr dotazníku jsme respondentům poskytli prostor k tomu, aby se vžili do role organizátorů a vyjádřili své podněty a připomínky ke kurzu.

Pro porovnání nasbíraných dat z dotazníku 2 jsme sestavili dotazník 3, který účastníci kurzu vyplňovali s delším časovým odstupem v průběhu socioterapeutických pobytů pořádaných o.s. Letní dům. V 7 otázkách zjišťujeme obdobně jako v dotazníku 2, zda-li by se účastníci podobné akce zúčastnili znova, co se jim na kurzu líbilo nejvíce a které aktivity byly „nejlepší.“ Stejně jako v dotazníku 2 jsme jednou z otázek sledovali, zda-li by chtěli, aby byly dobrodružné programy zařazovány do činností o.s. Letní dům častěji. Otázky obsažené v dotaznících vycházejí z výše zmíněných předpokladů.

2.2.3 Výzkumný vzorek (respondenti)

Jako výzkumný vzorek uvažujeme účastníky kurzu - dívky a chlapce z DD Krompach. Výběr souboru byl ponechán na vedení dětského domova s požadavky na skupinu:

- stálá nehomogenní skupina se spodní věkovou hranicí 7 let (děti školního věku) v počtu nejméně 16 maximálně 20ti dětmi při dodržení sudého počtu účastníků a podmínky dobrovolného přihlášení⁵³

Protože se jedná pouze o krátký „testovací“ program, záměrně jsme ponechali velké věkové rozpětí výzkumného vzorku. Na základě pozorování a zkoumání, bychom rádi stanovili nejoptimálnější věkové kategorie pro kurzy pořádané v budoucnu.

⁵³ Tento požadavek vychází z filosofie o.s. LD, která si zakládá na dobrovolné účasti na jakékoli aktivitě pořádané tímto sdružením.

Výzkumný vzorek se nakonec skládal z 22 dětí starších 7 let, z toho 13ti žáků a 8 žákyň zvláštní školy zbudované při dětském domově a 1 chlapce z DD Krompach, který tuto školu nenavštěvuje. Účast byla dobrovolná.

Složení vzorku se změnilo hned při zahájení kurzu (z původního seznamu získaného od vedení DD se nedostavil 1 chlapec ve věku 16ti let, ale přibyl chlapec ve věku 7 let) a v průběhu kurzu se dále složení měnilo. Přestože bylo vedení dětského domova předem upozorněno, že je pro hladký průběh kurzu důležité, aby program nebyl zvenčí narušován a skladba účastníků kurzu byla stálá. Během prvního odpoledne se na více než hodinu z programu odpojili dvě účastnice z důvodu docházky na doučování anglického jazyka. Naopak se do části odpoledního programu zapojily i 2 děti nevyhovující požadavkům na skupinu (sedmiletý chlapec navštěvující mateřskou školku - nemohl se tedy účastnit dopoledního programu následujícího dne a sedmnáctiletý chlapec navštěvující školu mimo zařízení dětského domova, který se do programu zapojil cca hodinu po jejím zahájení). Paní ředitelka se jako nezúčastněný pozorovatel zapojila do večerní společné reflexe (malování na trička, navlékání korálků a opékání buřtů), kde se nám omluvila a ujistila nás, že k dalším změnám ve složení skupiny nedojde. Avšak změny probíhaly i následující den programu, do něhož se nezapojily dvě dívky, které brzy ráno odcestovaly jako pomocnice na jinou akci, které se tento dětský domov účastní tradičně každý rok již po několik ročníků. Navíc měli být z odpoledního programu uvolněni 4 chlapci z důvodu brigády – skládky uhlí. Naštěstí se nám podařilo přesvědčit paní vychovatelku, aby tuto aktivitu odložila až po skončení programu kurzu.

V souboru jsou zastoupeny tři sourozenecké dvojice a skupina 7 sourozenců, kteří mají v DD další 3 sourozence (tj. celkem 10 sourozenců), ti se kurzu nezúčastnili.

Zhruba dvě třetiny dětí výzkumného vzorku jsou romského (nebo polo romského) původu.

Informace o jednotlivých účastnících jsme získávali zejména od pracovníků o.s. Letní dům (ti většinu informací získávají z rozhovorů s dětmi). Diagnostiky jednotlivých účastníků se nám od vedení DD nepodařilo získat, proto jsou u

některých účastníků informace podrobnější, u jiných (zejména těch, kteří se neúčastní akcí pořádaných o.s. Letní dům) jen velmi strohé.

Kurzu se jmenovitě zúčastnili:

Číslo 1 – dívka ve věku 17 let. Trpí epilepsií, příležitostně záchvaty. Užívá na tuto chorobu medikamenty. Před nedávnem prodělala zranění kotníku – vymknutí. V době kurzu kotník již vyléčen a bez bolestí. V DD je umístěna spolu se svými dvěma bratry. Ve školním roce 2008/2009 nastupuje na učiliště.

Číslo 2 – chlapec ve věku 13 let. Užívá poměrně silné tlumící medikamenty, několikrát hospitalizován v psychiatrické léčebně. V DD je umístěn spolu se svou sestrou a bratrem. Navštěvuje speciální školu.

Číslo 3 – chlapec ve věku 11 let.

Číslo 4 – dívka ve věku 8 let. Je jednou ze skupiny 7 sourozenců.

Číslo 5 – dívka ve věku 15 let.

Číslo 6 – dívka ve věku 9 let. Je jednou ze skupiny 7 sourozenců

Číslo 7 – chlapec ve věku 16 let. V DD je umístěn spolu se svou sestrou a bratrem (další sourozenci mimo DD). Ve školním roce 2008/2009 nastupuje na učiliště.

Číslo 8 – chlapec ve věku 7 let. Je jedním ze skupiny 7 sourozenců. Navštěvuje speciální školu.

Číslo 9 – chlapec ve věku 10 let. Je jedním ze skupiny 7 sourozenců. Navštěvuje speciální školu.

Číslo 10 – chlapec ve věku 11 let. Je jedním ze skupiny 7 sourozenců. Navštěvuje speciální školu.

Číslo 11 – dívka ve věku 12 let. Je jednou ze skupiny 7 sourozenců. Navštěvuje speciální školu.

Číslo 12 – chlapec ve věku 16 let. Sourozenci žijí mimo DD. Ve školním roce 2008/2009 nastupuje na učiliště.

Číslo 13 – chlapec ve věku 14 let. V DD je umístěn se svými dvěma bratry a sestrou (další sourozenci žijí mimo DD). Navštěvuje speciální školu. V poslední době výchovné potíže.

Číslo 14 – chlapec ve věku 12 let. V DD je umístěn se svými dvěma bratry a sestrou (další sourozenci žijí mimo DD)

Číslo 15 – dívka ve věku 16 let.

Číslo 16 – dívka ve věku 15 let. Má dva sourozence (bratry). Dívka je po operaci srdce. Trpí LMD a nadváhou. Ve školním roce 2008/2009 nastupuje na učiliště.

Číslo 17 – chlapec ve věku 14 let.

Číslo 18 – chlapec ve věku 15 let.

Číslo 19 – chlapec ve věku 13 let. Je jedním ze skupiny 7 sourozenců. V nedávné době mu byl diagnostikován nález na srdci. Má nařízen klidovější režim do doby specifikování diagnostiky.

Číslo 20 – dívka ve věku 9 let. V DD je umístěna se svým bratrem a sestrou.

Číslo 21 – chlapec ve věku 12 let. V DD je umístěn se svými dvěma sestrami.

Číslo 22 – chlapec ve věku 17 let. Navštěvuje učiliště. Další sourozenci žijí mimo DD. Do programu se zapojil později.

V průběhu kurzu se složení účastníků v kurzu měnilo, skupina 18ti dětí se zúčastnila celého programu (výše zmíněný vzorek vyjímaje čísla 8,11,15,22) a vyplnila oba dotazníky. Dotazník vyplnil i chlapec, který se do programu zapojil později.

2.3 Projekt dobrodružného kurzu v dětském domově Krompach

V roce 2007 se při interním plánování programů o.s. Letní dům pro nadcházející období opět „zabrousilo“ na téma samostatných chlapeckých pobytů a zapojení sportovních i dobrodružných aktivit do přímo řízených částí sociálně terapeutických pobytových programů, programů a návštěv konaných v dětských domovech. Tak se zrodila myšlenka tohoto projektu uspořádat „ochutnávkový“ dobrodružný kurz menšího rozsahu v dětském domově.

Při plánování tohoto projektu jsme přemýšleli, který z dětských domovů by byl ideální pro jeho realizaci. Z diskusí vyplynulo, že nejlepším adeptem je dětský domov se speciální školou v Krompachu. Tento domov má velkou kapacitu a svou odlehlou polohou zůstává mimo pozornost většiny neziskových organizací. Poté jsme v souvislosti s tímto projektem oslovili příslušný dětský domov a o našem záměru ho informovali. Návrh projektu v rozsahu „ochutnávkového“ odpoledne a následného třídenního kurzu, byl vedením dětského domova přijat s nadšením. V lednu 2008 se s půlročním předstihem domluvili předběžné termíny konání samostatného odpoledne i vlastního kurzu.

Následovala jednání o tom, kde kurz uspořádat. Vybíralo se ze dvou variant, přičemž každá z nich měla své výhody i nevýhody. Kurz uspořádaný mimo areál dětského domova by dětem přinesl změnu prostředí, mohl by být zařazen do programu socioterapeutického pobytu. Tato varianta je ovšem mnohem náročnější ohledně organizace a financování. Výrazně se zvyšují nároky na výběr prostředí pobytu atp.

Vzhledem k tomu, že se jedná o prvotinu takto zaměřeného projektu pořádaného o.s. Letní dům ve spolupráci s FTVS, dohodli jsme se využít možnosti uspořádat tuto akci v prostorách areálu dětského domova a jeho blízkém okolí a získat tak první zkušenosti založené na této spolupráci a ponechat si možnost jich v budoucnu využít při zařazování dobrodružných programů do socioterapeutických pobytů. Tato varianta skrývá jak výhody organizační i realizační, tak možnost seznámit s programem, a metodami zážitkové pedagogiky obecně, blíže personál⁵⁴ dětského domova a školy při

⁵⁴ Nakonec však zůstaly snahy zapojit vychovatele/ky či učitelky speciální školy DD do programu bohužel bez odezvy.

tomto DD. Navíc může program dětem nabídnout paletu aktivit, jak netradičně využít jim známé prostředí.

Vzhledem ke své vytíženosti si paní ředitelka vyžádala, aby byla komunikace zprostředkovávána výhradně přes ředitele o.s. Letní dům. Aktivní zapojení personálu DD a učitelek speciální školy později vyloučila, avšak přislíbila jejich pasivní účast alespoň na některých částech programu. Realizaci první části projektu předcházelo několik schůzek v rámci návštěvy dětí z dětského domova. Snad právě kvůli tomuto zprostředkovanému jednání došlo k mnoha nedorozumění v průběhu realizace projektu. Dle mých zkušeností nasbíraných za dobu spolupráce s dětskými domovy, lze všeobecně říci, že komunikace mezi organizacemi pořádajícími akce pro dětské domovy a vedením těchto domovů není na dobré úrovni. Nejednou se stalo, že se tým pracovníků a dobrovolníků o.s. Letní dům vypravil do více než 200km vzdálené vesničky Krompach za účelem návštěvy dětí, ale hlavně schůzky s paní ředitelkou, a po příjezdu nebylo možné vedení zastihnout. Popřípadě paní ředitelka schůzku naplánovanou měsíce dopředu zrušila z neodkladných důvodů několik dní před jejím uskutečněním. Je samozřejmostí, že se vedení dětského domova snaží vycházet Letnímu domu vstříc a určitě je velmi obtížné zajistit hladký chod dětského domova, ovšem případy těchto „nedorozumění“ jsou, čistě dle mého názoru, příliš časté a velmi komplikují práci a plánování o.s. Letní dům. Tato neschopnost dodržet smluvené termíny změnila i podobu celého projektu *dobrodružného kurzu* a to zejména v jeho třech ohledech.

První změna a nevydařená část projektu se týká samostatného „ochutnávkového“ odpoledne, jehož úkolem bylo otestovat⁵⁵ úroveň sociálních dovedností (zejména schopnost spolupráce), schopnosti a aktivitu dětí při sportovně dobrodružných aktivitách. Vedení dětského domova bylo předem s programem srozuměno. Pár dní před odjezdem, vlastně jen díky náhodě, se jedné pracovníci o.s. Letní dům podařilo telefonicky získat informaci, že nejenže nebude paní ředitelka v době návštěvy v dětském domově, ale že není možné využít pro připravený program tělocvičnu, podle původní dohody, z důvodu

⁵⁵ Zařazením různorodých aktivit, pozorováním a dotazníkovým šetřením zjistit, jak respondenti na dané hry reagují a jaká je jejich úroveň sociálních dovedností. Tyto informace měly být využity při pozdější tvorbě programu kurzu (obtížnost, délka trvání aktivit...).

opravy a uskladnění oken v tomto prostoru. Navíc byl v době návštěvy k dispozici pouze velmi malý počet dětí (některé děti byly na odpoledním doučování, ostatní měly domluvený jiný program atp.). Program se nepodařilo narychlo přepracovat, proto byla v rámci návštěvy DD zařazena pouze procházka. Snahy nalézt náhradní termín konání tohoto programu a testování byly marné, program se nevešel do programu DD ani Letního domu.

Druhá změna se týkala rozsahu hlavní části projektu. Původně byl sestaven, opět dle dohody, program začínající po poledni ve čtvrtek 19.6. a končící v sobotu 21.6. před polednem, tj. 3 dny, 2 noci. Méně než týden před zahájením kurzu, v době, kdy již byla hotová finální podoba dramaturgie kurzu, vyšlo najevo, že vedení DD pochybilo ve svém plánování a že větší část dětí se nemůže zúčastnit druhé poloviny kurzu z důvodu účasti na jiné akci. Později vyšlo najevo, že vedení DD domluvilo 3 akce pro DD probíhající téměř současně. Vzhledem k vytíženosti o.s. Letní dům, nadcházejícím prázdninám a personálnímu i materiálnímu zajištění kurzu se nepodařilo najít náhradní termín konání kurzu. Z důvodu rozsáhlých příprav a vědomí, jak moc se děti na program těší, se nám kurz nechtělo úplně zrušit, proto jsme se rozhodli program poupravit a výrazně zkrátit.

Vzhledem k výše zmíněným změnám nebylo možné otestovat úroveň sociálních dovedností (zejména spolupráce) u dětí z dětského domova Krompach a sledovat změny úrovně těchto dovedností vyvolané kurzem u jeho účastníků.

Třetí změna se týká vlastní náplně kurzu. S tím bylo vedení DD předem seznámeno (písemně i osobně, byli mu předloženy zvací materiály viz příloha 4, 6 a 7 obsahující potřebné informace) a program odsouhlasilo s tím, že po dobu programu budeme mít za děti zodpovědnost my (vedoucí zážitkového kurzu). V den zahájení kurzu na závěrečné schůzce vedení DD a pracovníků LD si paní ředitelka prosadila závěrečnou změnu nočního přespávání pod širým nebem za opékání buřtů, které na večer zajistili. Své rozhodnutí odůvodnila tím, že některé děti jsou na to ještě malé a se staršími je to zase komplikovanější. Navíc se jí tato aktivita zdála zbytečně složitá na organizaci, když je program tak krátký...řetězovou reakcí tak znemožnila uvedení další aktivity Hvězdárna (Astronomická chvilka aneb poznáváme hvězdy).

Nutno říci, že všemi výše zmíněnými změnami se původní myšlenka a záměry projektu vzdálily od záměru a neméně ublížily a narušily dramaturgii kurzu, která byla zcela přepracována.

2.3.1 Dramaturgie kurzu „Návrat do džungle“ a jeho průběh

Přípravu dramaturgie kurzu jsme započali diskusemi nad otázkou „Jaké bude zaměření kurzu?“ Při diskusi jsme vycházeli z odborných publikací zabývajících se specifiky dětí z dětských domovů a osobních zkušeností jednotlivých pracovníků o.s. Letní dům. Postupně jsme stanovili okruh dovedností a schopností, které těmto dětem činí obtíže. Do tohoto okruhu jsme zařadili známky opožděného fyzického i mentálního vývoje (snížený intelekt), sklony k agresivitě, hyperaktivita i apatie, snížená schopnost navazovat sociální vazby, spolupracovat ve skupině a poruchy pozornosti. Při tvorbě dramaturgie kurzu jsme k výše zmíněným faktům přihlíželi. Nakonec jsme naše úsilí zaměřili na výchovně – vzdělávací formování se snahami o osobnostní změny bouráním psychických bariér a posilováním sociálních dovedností s důrazem na kooperaci (spolupráci ve skupině), posílení sebedůvěry a důvěry v pracovníky o.s. Letní dům. Přihlídlí jsme také k rekreační charakteristice z důrazem na prvky zábavy.

Jako hlavní cíl jsme si zvolili rozvíjet u účastníků schopnost kooperace (spolupráce v týmu) a posílit jejich sebedůvěru, což se promítlo i do skladby programů. Program sportovního odpoledne a původní harmonogram kurzu (neuskutečněné programy) zobrazuje *Příloha 3* a podrobněji se jim vzhledem k rozsahu práce nebudeme věnovat. Konečný harmonogram (viz. *Příloha 4*) zahrnoval 15 aktivit (viz. *Příloha 12* a *13*) a vyplňování dotazníků. Z organizačních důvodů nebylo možné jednotlivé aktivity uvádět v ideálním sledu. Účast externích spolupracovníků zajišťujících stavbu a provoz lanových překážek byla dle původních závazků naplánována až na druhý a třetí den kurzu. Z těchto důvodů nebylo možné zajistit pořadí aktivit dle našich představ.

Kurz provázal po celou dobu trvání příběh na motivy kresleného filmu pro děti Madagaskar (viz. *Příloha 8*). V prvním dnu se „obyvatelé zoo“ připravovali na

druhý den kurzu, kdy byl naplánován útek do divočiny. Ve všech ohledech kurzu se neustále opakovala myšlenka společenství a spolupráce.

Kurz byl zahájen v tělocvičně úvodní scénkou jež sloužila k naladění účastníků, objasnění tématu kurzu, seznámení s cíli, vedoucími a pravidly kurzu. Do prvního bloku před večeří byla zařazena aktivita na rozdělení do 2 družstev (Aktivita 1)⁵⁶ s reflexí této aktivity a zopakováním zásad a pravidel kurzu. Po společné „evakuaci“ do prostoru zahrady a hřiště navazovali aktivity icebreakers (Aktivita 2 a 4) a dynamics (Aktivita 3, 5 a 7). Všechny hry vybrané do těchto dvou bloků byly zaměřeny na spolupráci a komunikaci a byly doplněny o krátkou reflexi⁵⁷. U aktivity 5 se u některých účastníků posilovala důvěra v ostatní členy skupiny, když byly přenášeny vzduchem ve výšce 1,5m nad zemí. Aktivita 6 byla zařazena k ukojení soutěživosti a také k odlehčení a pobavení. Navíc bylo u této aktivity opět zapotřebí spolupráce. Aktivity 7 a 8 byly zaměřeny na důvěru a odvalu a zároveň obě aktivity prověřovali trpělivost účastníků. Při poslední aktivitě byla na účastnících patrná únava, proto jsme zařadili asi půlhodinový „volný“ prostor před večeří - „kdo co chce“. Někteří hráli fotbal nebo slepou bábu jiní si povídali a hráli drobné hry s vedoucími kurzu.

Po večeří jsme se ve druhém bloku věnovali 3 aktivitám zaměřeným na reflexi. Ve skupinách děti navlékali korálky k jednotlivým aktivitám probíhajícím před večeří.⁵⁸ Poté následovala *aktivita 17* (viz. Příloha 13) na rozvoj tvořivosti, kdy

⁵⁶ Z pohledu organizátorů považujeme tuto aktivitu za nejméně vydařenou a to ze dvou důvodů, přičemž oba vycházejí z podcenění situace. Za prvé bylo dětem předem přiděleno zvířátko z pexesa, tak aby se utvořili dvojice, bohužel došlo ze strany DD k pochybení a na začátek kurzu přišli děti v jiném složení než bylo nahlášeno, to způsobilo prodlevy při zařazování nepřizpůsobených pexesových karet. Za druhé nás zaskočili některé děti, když s naprostou samozřejmostí porušili pravidla – pexesové karty si ukázali nebo si řekli co mají za zvířátko (měli ho beze slov imitovat zvuky, vzezřením a chováním).

⁵⁷ Ke každému týmu byl přidělen patron (pracovníci o.s. Letní dům – byli zároveň i pozorovateli), kteří putovali společně s dětmi z jednoho stanoviště na druhé, pozorovali účastníky při aktivitě a poté se s nimi společně vraceli k aktivitě v reflexi. Pracovníci podněcovali děti ke sdílení dojmů a pocitů z aktivit, kladly jim otázky nebo je jen nechali „ukázat palec“ nahoru nebo dolů, podle toho, jak se jim hra líbila atp. Otázkám průběhu reflexe jsme se opakovaně a podrobně věnovali při plánovacích schůzkách.

⁵⁸ Účastníci přiřazovali ke každé aktivitě korálek podle barvy ohodnocující aktivitu (zelený korálek=líbila se mi, žlutý =tak napůl, červený=nelíbila se mi).

každý z účastníků dostal tričko, k dispozici jim byli fixy na textil, kam měli zaznamenat nejdůležitější (nejhezčí, nejhorší, nejsilnější, nejzábavnější atp.) okamžiky proběhlého odpoledne. Po skončení těchto aktivit následovalo opékání buřtů u ohně, kde jsme diskutovali nad vzniklými náhrdelníky a uměleckými díly na plátnech (tričkách). Večer jsme s účastníky uzavřeli shrnutím a instrukcemi na nadcházející ráno.

Druhý den zahájilo krátké putování po „pašerácké stezce“ (cesta z DD do 1,5km vzdáleného lesa) ke třetímu bloku programu – lanovým aktivitám. V lese účastníci rotovali ve třech skupinách na 4 stanovištích nízkých lanových překážek (Aktivity 13, 14, 15 a 16). Některé z těchto aktivit vyžadovaly spolupráci a komunikaci, k jiným bylo potřeba odvahy a překonání sebe sama. Tyto aktivity byly zařazeny cíleně, vzhledem k tomu že posilují sebedůvěru, cvičí obratnost a účastníci si na základě svého úsilí mohou z těchto aktivit odnést silné zážitky. U dvou aktivit si účastníci navzájem poskytovali záchranu, čímž posilovali smysl pro zodpovědnost. Aktivita 15 vyžadovala vzhledem k zabezpečení využití kombinovaného nebo celotělového úvazku⁵⁹. Celotělový úvazek se nám nepodařilo zajistit a kombinovaný úvazek byl pro jednu účastnici příliš velký. Přestože se tato účastnice chtěla aktivity zúčastnit, z bezpečnostních důvodů to nebylo možné. Toto podcenění situace považuji za velkou chybu ze strany pořadatelů.

Po návratu do DD jsme společně s účastníky vyplnili dotazníky a poobědvali v místní jídelně. Po poledním klidu účastníci opět zaznamenávali své zážitky při navlékání korálek⁶⁰ a malováním na trička v jedné ze tříd místní školy. Tyto výtvary si účastníci ponechali jako památku na kurz. Kurz byl uzavřen promítáním fotek v prostorách DD.

Až na úvodní hru byl celkový průběh kurzu hladký a měl rychlý spád. Jediné, co narušovalo kurz, byla nestálost počtu účastníků (nezaviněná pořadatelem). Z těchto zkušeností vyplývá, že by bylo vyhovující do budoucna přesunout konání

⁵⁹ Celotělový i kombinovaný úvazek je vybavení používané v horolezectví pro zajištění lezce.

⁶⁰ Ke konci kurzu se projevila u účastníků únava a nesoustředěnost, což se projevilo při závěrečném navlékání korálek, kde účastníci nenavlékali korálky dle pokynů a proto nemohla být tato metoda reflexe zahrnuta do vyhodnocování.

2.3.2 Realizační tým

Realizační tým⁶² se skládal z 10 členů, z toho se jeden člen na poslední chvíli z účasti omluvil ze závažných rodinných důvodů. Celý průběh kurzu vedla skupina A což bylo 6 vedoucích (z toho 1 člen byl externista) a na druhou část se připojila skupina B (externisté) – další 3 členové. Z celkového počtu 10 pořadatelů absolvovali 4 z nich kurz zdravotníka, jeden vlastní licenci instruktora lezení na umělých stěnách a jeden licenci Instruktor lezení: přírodní terény zahrnující stavbu lanových překážek. Všichni členové mají zkušenosti s prací s dětmi.

Skupinu A tvořili 3 pracovníci (4 i s pracovníci, která se realizace kurzu nezúčastnila) o.s. Letní dům, dále studentka FTVS (vedoucí projektu) a Eva Balážová, studentka sociologie.

1. pracovník o.s. Letní dům – ředitel Cyril Zákora (patron a pozorovatel)
2. pracovník o.s. Letní dům – Jan Vrzáček (patron a pozorovatel)
3. pracovnice o.s. Letní dům – Lucie Hajdušková (patronka, pozorovatelka a vedoucí některých aktivit)
4. pracovnice o.s. Letní dům – Jana Plessingerová – studentka filosofické fakulty a fakulty humanitních studií (obory související se sociální sférou) – pomocnice a konzultantka při přípravách kurzu.

Skupinu B tvořili externisté tzv. „horolezecký tým“ dva studenti ČVUT obor architektura Vít Markvart a Vojtěch Pešek. Druhý zmiňovaný externista se kurzu zúčastnil od jeho začátku a zastával roli fotografa a pomocníka. Dále byly členy externího týmu dva studenti VŠ Evangelicko teologické, pracující v nízkoprahovém klubu Ymkarium s rizikovou mládeží Jiří Horák a Jakub Roun. Externisté byli vedoucí jednotlivých lanových aktivit v průběhu druhého dne kurzu.

⁶² Dále v textu budu využívat také pojmu vedoucí, instruktoři a pořadatelé.

2.3.3 Zabezpečení kurzu

Kurz byl pořádán ve spolupráci FTVS UK a o.s. Letní dům. V průběhu roku se nepodařilo získat na financování projektu grant. Většina nákladů byla hrazena dvěma hlavními způsoby: z vlastních zdrojů a organizací o.s. Letní dům.

Realizační tým se skládal z pracovníků o.s. Letní dům, kteří se kurzu zúčastnili v rámci svého zaměstnaneckého poměru. Účast ostatních členů byla založena na dobrovolnické bázi a za odvedenou práci neměli nárok na honorář. Jako symbolickou odměnu získali kalendář s obrázky dětí z dětských domovů (vyrobilo o.s. Letní dům).

Dětský domov Krompach v průběhu kurzu zdarma zajistil pořadatelům ubytování a stravování v prostorách dětského domova.

O.s. Letní dům proplatil pořadatelům cestovné a zajistil (zapůjčil a zakoupil) výtvarný a dekorační materiál, to vše v celkové hodnotě 3500 Kč.

Ostatní výtvarný a jiný materiál (CD, zhotovení fotografií...) byl zakoupen z vlastních zdrojů v hodnotě 800 Kč.

Vybavení materiálu na lanové aktivity bylo zapůjčeno zdarma částečně z vlastních zdrojů, částečně ze skladu FTVS UK, část materiálu byla zapůjčena za 300 Kč od Proxima Sociále, o.s. a zbylá část byla zakoupena na vlastní náklady v hodnotě 2 500 Kč.

V rámci propagace byla vyhlášena soutěž o nejlepší plakát. Výhra v hodnotě 200 Kč byla hrazena z vlastních zdrojů.

Na materiální či finanční podpoře se dále podílely soukromé osoby Michael Kostka, Šárka Kopecká a další.

Celkové náklady na přípravu a realizaci projektu činí 7300 Kč.

2.4 Výsledková část

2.4.1 Vyhodnocení dotazníku 1

První dotazník (viz. Příloha 5) byl součástí přihlášky předkládané respondentů před zahájením kurzu. Během elektronické komunikace došlo k nedorozumění mezi mnou a pracovníkem o.s. Letní dům, který měl odeslat dotazník s přihláškou na starosti. Vedení DD Krompach byla zaslána pouze přihláška bez dotazníku. Dotazník byl vyplněn společně s respondenty až po zahájení kurzu, což se nakonec ukázalo jako výhoda věnovat se vyplňování dotazníků s patřičnou důsledností. Některým dětem, zejména těm mladším, činilo vyplňování značné obtíže a asistence vedoucích kurzu byla nezbytná. 2 respondenti ve věku 7 a 8 let měli velmi špatný písemný projev, proto své odpovědi diktovali vedoucím, kteří za ně dotazník vyplnili.

Pokyny pro vyplňování dotazníku zněly:

Na uvedené otázky zakroužkujte vždy jen jednu vaši odpověď.

Otázka 1: *Na kurz jsem se přihlásil/a, protože se mi chtělo?*

Ano / spíše ano

ne / spíše ne

První otázkou sledujeme, zda měli respondenti o účast na kurzu zájem a přihlásili se dobrovolně.

19 respondentů odpovědělo **ano**. Jeden respondent nechal pole nevyplněné a **jeden** respondent odpověděl **spíše ano**. Z nasbíraných dat lze vyvodit závěr, že se 20 respondentů z 22 zúčastnilo kurzu dobrovolně.

Otázka 2: *Již jsem se účastnil/a akce pořádané Letním domem?*

Ano / ne

Otázkou zjišťujeme, zda-li se respondenti účastnili nějaké akce pořádané Letním domem a první podotázkou zjišťujeme četnost těchto účastí.

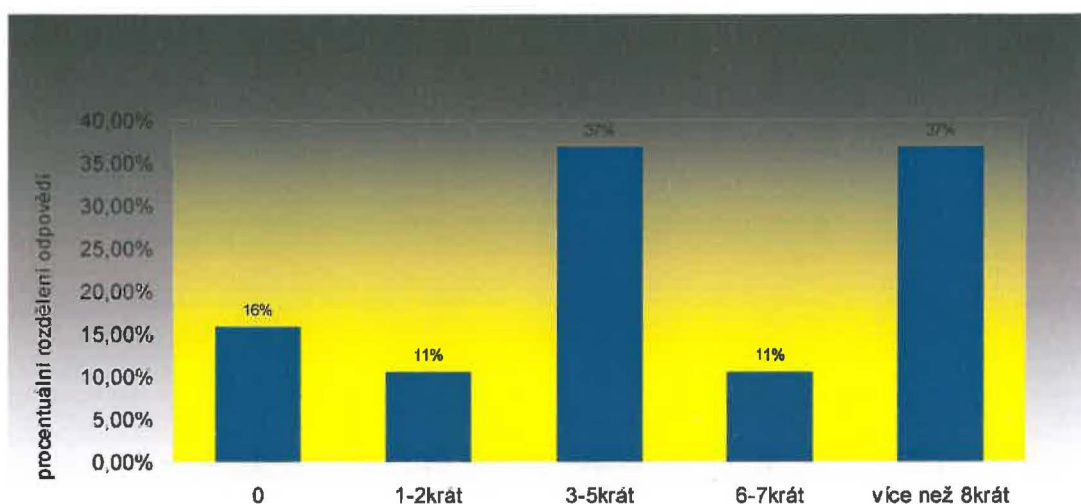
18 respondentů odpovědělo **ano**, z toho **1-2krát** odpověděli **2** respondenti, **3-5krát** odpovědělo **7** respondentů, **dva** respondenti odpověděli **6-7krát a více než 8krát** se akce zúčastnilo **7** respondentů. **Tři** respondenti (číslo 8, 17, 18 – všichni chlapci) se žádné akce pořádané Letním domem **nezúčastnili**.

Otázka 2a: První podotázkou sledujeme, pokud se respondenti akce pořádané Letním domem účastnili, kolikrát: **1-2krát / 3-5krát / 6-7krát / více než 8krát.**

Odpovědi na tuto otázku jsou přehledně zobrazeny v tabulce 1 a obrázku 1.

Tabulka 1 - Četnost účasti na akcích o.s. Letní dům

	četnost účasti dotazovaných na akcích LD				
	0	1-2krát	3-5krát	6-7krát	více než 8krát
Celkem	3	2	7	2	7
Vyjádření v procentech	15,79%	10,53%	36,84%	10,53%	36,84%

Obrázek 1 - Četnost účasti respondentů na akcích o.s. Letní dům

Otázka 2b: *Chyběli ti na této akci/akcích sportovní aktivity?*

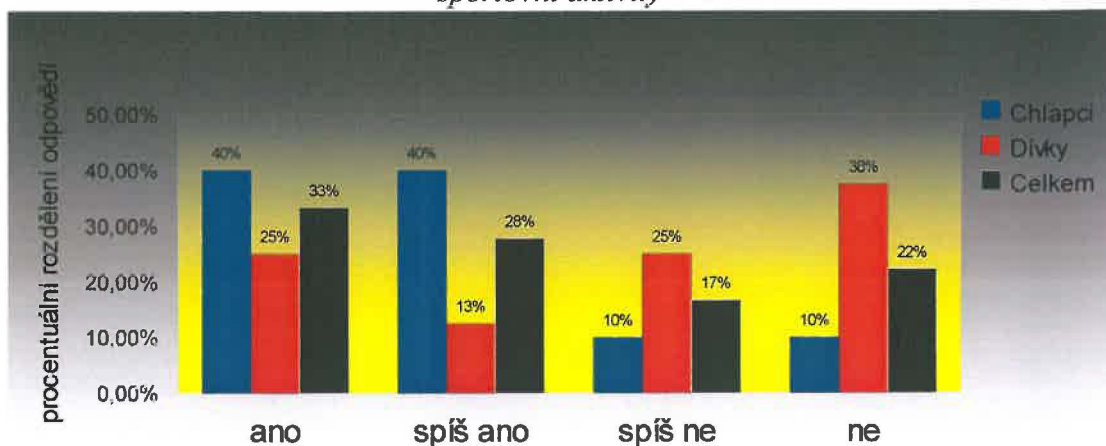
Ano/ spíš ano ne / spíš ne

Druhou podotázkou zjišťujeme, zda respondentům na akcích Letního domu chybí sportovní aktivity a snažíme se tak zjistit, jejich zájem o zařazení sportovních aktivit do programu o.s. Letní dům ještě před realizací kurzu. Výsledky jsou zaznamenány v tabulce 2 a obrázku 2, kde rozlišujeme zastoupení odpovědí u chlapců a dívek.

Tabulka 2 - Odpovědi na otázku: Chyběly ti na akcích Letního domu sportovní aktivity?

	ano	spíš ano	ne	spíš ne
Chlapci	4	4	1	1
Dívky	2	1	2	3
Celkem	6	5	3	4
%	33,33%	27,78%	16,67%	22,22%

Obrázek 2 - Zaznamenává, zda respondentům chybí v programech o.s. Letní dům sportovní aktivity

Na podotázky z 21 respondentů odpovědělo 20, přičemž mělo odpovídat pouze 18 (3 respondenty neuvažujeme – neúčastnili se žádné akce pořádané LD). Při zpětném rozhovoru jeden z těchto dvou respondentů uvedl, že by si přál více sportovních aktivit na jakýchkoliv akcích. Odpovědi těchto dvou respondentů do vyhodnocování nezařazujeme kvůli možnému zkreslení.

11 respondentů odpovědělo kladně⁶³ a projevilo tak zájem o včlenění sportovních aktivit do programu o.s Letní dům ještě před pořádáním kurzu. Složení těchto 11ti respondentů bylo v poměru chlapců a dívek 8:3.

7 respondentů by sportovní aktivity do programu o.s. Letní dům nezařadili nebo spíš nezařadili. Poměr chlapců a dívek je 2:5.

Z výše uvedených dat vyplývá, že před realizací kurzu mají, ze zkoumaného vzorku, o zařazování sportovních aktivit větší zájem chlapci. Z doprovodných rozhovorů vyplynulo, že obecně tyto děti pociťují nedostatek pohybové aktivity v důsledku nedostatku podnětů a prostoru pro sportování obecně.

Otázka 3: Těšíš se na kurz?

Ano / spíš ano, ale nevím co od toho můžu čekat

Ne / spíš ne, raději bych dělal něco jiného

⁶³ Kladně zde definujeme jako souhrn odpovědí **ano** a **spíš ano**.

14 respondentů se na kurz těší a 7 respondentů se na kurz spíše těší, ale nevědí co mohou od programu očekávat. Jiná odpověď nebyla uvedena. Touto otázkou jsme ověřili kladný zájem respondentů o kurz.

Otázka 4: Zúčastnil ses někdy podobného dobrodružného kurzu?

Abychom charakterizovali co zamýšlíme *podobným kurzem* k otázce jsme připojili podrobnější výčet aktivit (vícedenní putování s jednotným tématem, navazujícími hrami, překážkovými dráhami a prolézačkami, poznáním něčeho nového, dobrodružstvím, napětím, sportováním, přespáváním venku pod širým nebem).

6 respondentů se podobného kurzu nezúčastnilo. 13 respondentů se podobného kurzu zúčastnilo, dva z nich uvedli podrobnější popis: „...šli jsme na túru“ a jeden respondent s odpovědí ano uvedl „procházku“. 2 respondenti uvedli *jiná odpověď*: „poznávání něčeho nového“.

Z výše uvedených dat usuzujeme, že otázka nebyla správně formulována a respondentům nebylo jasné, co si mají pod pojmem *podobný dobrodružný kurz* představit. Dle našich informací získaných od pracovníků LD a DD se nikdo z respondentů podobného kurzu nezúčastnil.

Otázkou jsme chtěli zjistit, zda-li je pro respondenty dobrodružný program něčím novým. Tuto otázku se nám nepodařilo z tohoto dotazníkového šetření zjistit, vzhledem k nevhodně položené otázce.

Z dotazníku vyplývá, že více než 95% respondentů se na kurz přihlásilo dobrovolně a těší se na něj. Více než 66% respondentů v programech o.s Letní dům chybí sportovní aktivity, ze 75% převažuje tento názor u chlapců.

2.4.2 Vyhodnocení dotazníku 2

Vyplňování druhého dotazníku (viz. příloha 6) bylo součástí závěrečné části kurzu a přímo navazovalo na návrat respondentů z lanových aktivit konaných v lese do prostor dětského domova. Tyto okolnosti bereme při vyhodnocování v úvahu. Lanové aktivity byly poslední, které předcházely vyplňování tohoto dotazníku a děti v tu dobu byly ještě plné čerstvých zážitků. V důsledku těchto faktů byl sestaven dotazník 3 (viz. Kap. 2.4.3).

Dotazník 2 vyplnilo celkem 19 respondentů⁶⁴ z toho 6 dívek a 13 chlapců. Skladba otázek byla vytvořena na základě námi stanovených předpokladů. Otázkami jsme sledovali jak děti hodnotí průběh kurzu. Snažili jsme se zjistit jejich oblíbené a neoblíbené aktivity. Dotazník 2 s respondenty vyplňovali společně 4 vedoucí a trpělivě odpovídali na otázky respondentů týkající se dotazníkového šetření. Respondenti byli seznámeni s účelem dotazníku a po vyslovení žádosti o pomoc s tímto výzkumem se ochotně pustili do vyplňování. Respondentům bylo zdůrazněno, že je důležité k vyplňování přistupovat zodpovědně, s upřímností a že budeme rádi za jakoukoli kritiku – negativní i pozitivní. Abychom v tomto tvrzení respondenty utvrdili, připojili jsme na závěr dotazníku: „podepiš se, pokud chceš.“ Většina respondentů se podepsala, a zbytek byl dohledán dle rukopisu a obsahu odpovědí. Přestože navenek dotazník působil anonymně, pro naše potřeby jsme dotazníky přiřadili k jednotlivým respondentům.

Otázka 1: Oznámkujte jak vás kurz bavil?

Respondenti měli k dispozici škálu 1-5 („známkování jako ve škole“). Všech 19 respondentů udělilo známku 1, z toho čtyři uvedli známku 1.

Všech 19 dotazovaných kurz **velmi bavil**.

Otázka byla jasně formulována, díky připodobnění školnímu známkování bylo škálování respondentům blízké.

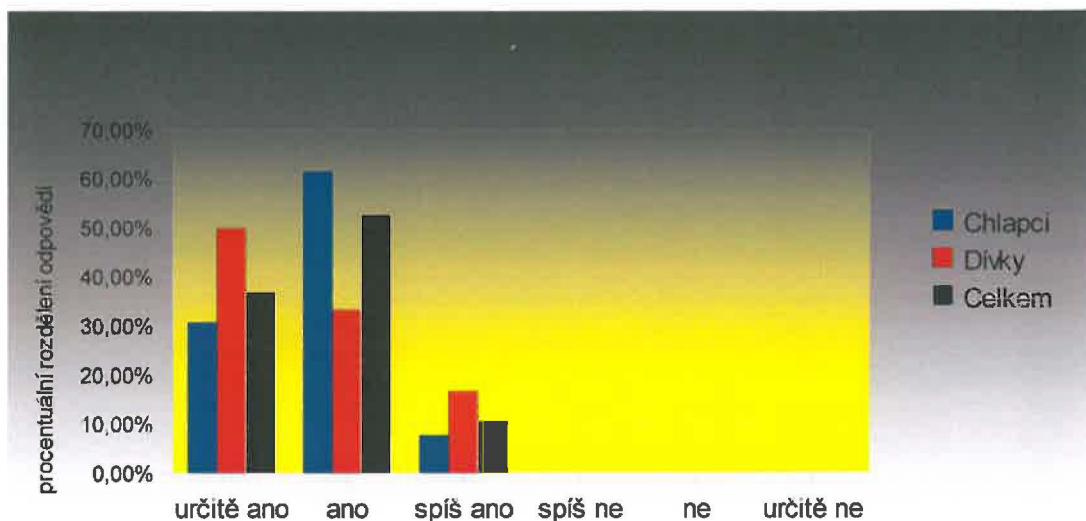
Otázka 2: Rád/a bych se podobného kurzu zúčastnil/a znova?

Získaná data byla zanesena do tabulky 3. Grafické znázornění naleznete v níže připojeném obrázku 3. Na otázku odpovědělo všech 19 respondentů, z toho 1 respondent zaškrtl dvě možnosti zároveň (*určitě ano* a *ano* – vzhledem k tomu, že jsou obě kladné jako výpovědní hodnotu uvažujeme odpověď *ano*). Celkem tedy 7 dotazovaných zaškrtl možnost odpovědi *určitě ano* (4 chlapci a 3 dívky), 10 *ano* (8 chlapců a 2 dívky) a 2 respondenti (dívka a chlapec) *spíš ano*. Odpovědi *spíš ne*, *ne* a *určitě ne* nevyužil nikdo z dotazovaných.

⁶⁴ Vyplňování se nezúčastnily dvě dívky (číslo 11 a 15), protože v době vyplňování již nebyly v prostorách DD. Zpětně se nepodařilo od těchto dívek vyplněný dotazník získat.

Tabulka 3 - Výsledky odpovědí na otázku: Rád/a bych se podobného kurzu zúčastnil/a znova?

Pohlaví/Odpověď	určitě ano	ano	spíš ano	spíš ne	ne	určitě ne
Chlapci	4	8	1	0	0	0
Dívky	3	2	1	0	0	0
Celkem	7	10	2	0	0	0
%	36,84%	52,63%	10,53%	0,00%	0,00%	0,00%

Obrázek 3 - Vyjádření respondentů k otázce opakování jejich účasti na podobném kurzu

Otázka i nabídka odpovědí byla pro dotazované jasná a srozumitelná. Pouze jeden respondent se neřídil pokyny v zadávání a nezaškrtl jen jednu odpověď. Ovšem obě jeho odpovědi byly shodně kladné a jedna z nich byla zařazena do vyhodnocování (ta, která nebyla tolik absolutní). Z nasbíraných odpovědí vyplývá, že by **89,5%** dotazovaných využilo možnosti stát se znovu účastníkem dobrodružného kurzu. 11,5% respondentů by se pravděpodobně takového kurzu zúčastnila.

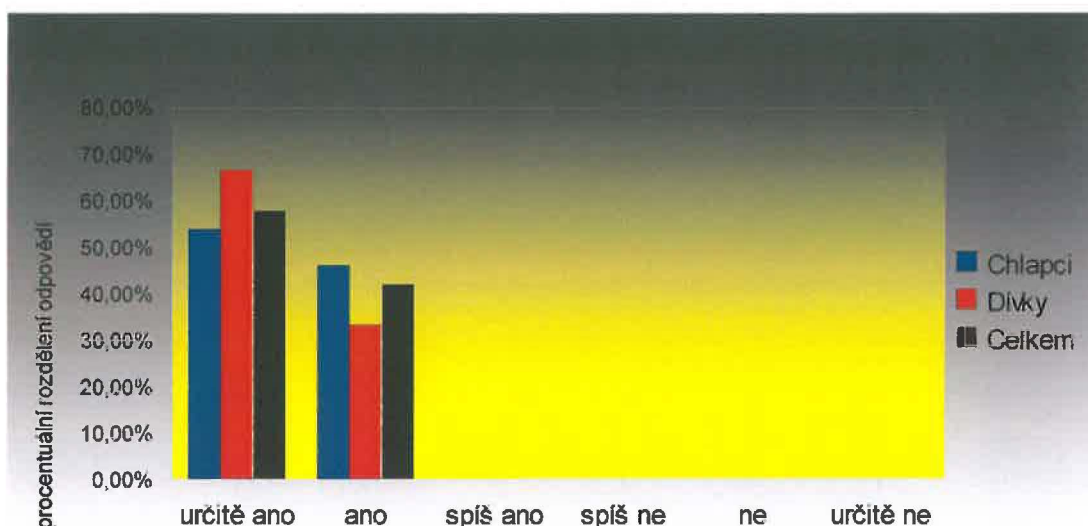
Otázka 3: Přál bych si, aby Letní dům zařazoval podobné aktivity do svého programu častěji?

Z 19 respondentů odpovědělo 18, jeden z dotazovaných odpověď na otázku z neznámých důvodů nevyplnil a jeden respondent opět uvedl odpovědi dvě. Jak je patrné z tabulky 4 a obrázku 4 zaznamenali jsme 11 odpovědí **určitě ano** (7 chlapců a 4 dívky), z toho 1 odpověď neuvažujeme (vzhledem ke zdvojené odpovědi jednoho z respondentů) a 8 odpovědí **ano** (6 chlapců a 2 dívky). Jiné odpovědi (**spíš ano, spíš ne, ne, určitě ne**) nebyly uvedeny. Z toho vyplývá, že o zařazování sportovně dobrodružných aktivit do programů Letního domu je ze strany respondentů téměř **95% zájem**.

Tabulka 4 - Výsledky odpovědí na otázku zda by si respondenti přáli, aby Letní dům podobné aktivity zařazoval do svého programu častěji

Odpověď/ Pohlaví	určitě ano	ano	spíš ano	spíš ne	ne	určitě ne	bez odpovědi
Chlapci	7	6	0	0	0	0	1
Dívky	4	2	0	0	0	0	0
Celkem	10 (11)	8	0	0	0	0	1
%	52,63%	42,11%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,26%

Otázka i nabídka odpovědí byly respondentům pochopitelné a neměli s vyplňováním dotazníku v této části větší potíže.

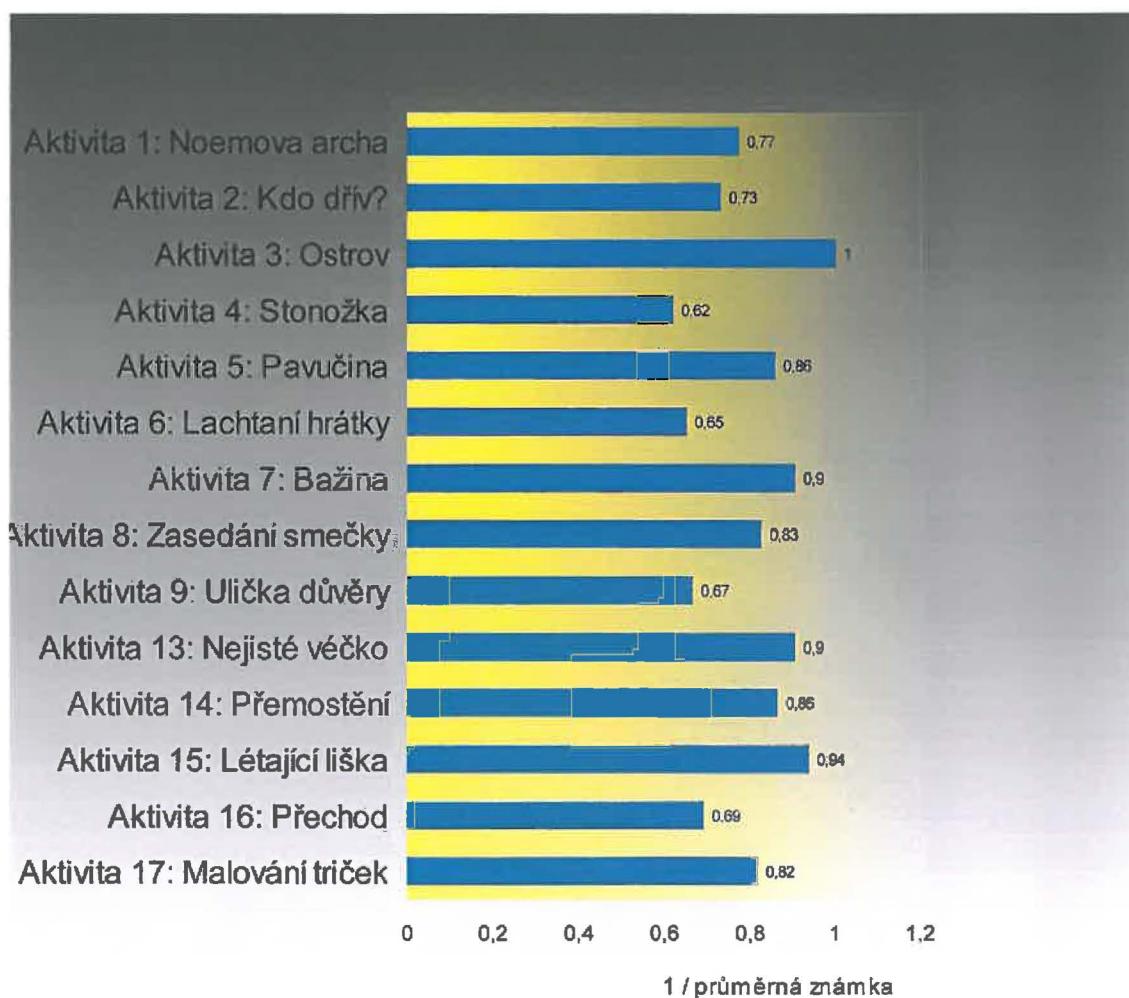

Obrázek 4 – Výsledky vyjádření respondentů k otázce častějšího zařazování dobrodružných aktivit do programu o.s. Letní dům

Otázka 4: Oznámkuje každou jednotlivou aktivitu 1-5 podle toho, jak se vám líbila.

V nabídce bylo uvedeno 17 aktivit⁶⁵, ke kterým měli dotazovaní přiřadit jednotlivé známky. V případě, že se respondent hry neúčastnil nebo hra neproběhla⁶⁶ uvedl do příslušného pole nulu (0).

Tabulka 5 přehledně zaznamenává nasbíraná data k této otázce, přičemž znázorňuje (stejně jako obrázek 5 a 6) všechny aktivity kromě aktivit 10, 11 a 12, které se v programu nezrealizovaly. Z tabulky 5 vyplývá, že nejlepší ohodnocení získala aktivita 3 Ostrov, za ní se umístila aktivita 15 Létající liška a třetí nejlepší místo obsadily shodně aktivity 13 a 7.

Obrázek 5 - Průměrné hodnoty známek jednotlivých aktivit

⁶⁵ Jmenný seznam a popisy jednotlivých aktivit jsou součástí příloh 12 a 13.

⁶⁶ Některé hry byly určeny pouze pro „mokrou variantu“, jiné sloužily jako zásobní a v neposlední řadě dotazník obsahuje i hry, které musely být v důsledku změn vyřazeny.

Tabulka 5 - Výsledky známkování jednotlivých aktivit

	Počet udělených známek					neúčastnilo se	průměrná známka	Pořadí
	1	2	3	4	5			
Aktivita 1: Noemova archa	12	5				2	1,29	9
Aktivita 2: Kdo dřív?	16	1	1		1	0	1,37	10
Aktivita 3: Ostrov	19					0	1	1
Aktivita 4: Stonožka	11	5	1		1	1	1,61	14
Aktivita 5: Pavučina	17			1		1	1,17	6
Aktivita 6: Lachtaní hrátky	11	2	1		1	4	1,53	13
Aktivita 7: Bažina	17	2				0	1,11	3
Aktivita 8: Zasedání smečky	16	2	1			0	1,21	7
Aktivita 9: Ulička důvěry	13	2	2	1		1	1,5	12
Aktivita 13: Nejisté věčko	17	2				0	1,11	3
Aktivita 14: Přemostění	16	3				0	1,16	5
Aktivita 15: Létající liška	14	1				4	1,07	2
Aktivita 16: Přechod	15	1		1	1	1	1,44	11
Aktivita 17: Malování triček	15	2	1			1	1,22	8

Aktivitu 1 se neúčastnili 2 dotazovaní, zbylých 17 respondentů oznámkovalo aktivitu „jedničkou“ v počtu 12 a „dvojkou“ v počtu 5. Jiné známky nebyly uděleny. Tyto výsledky jsou poměrně překvapující, dle názoru všech vedoucích byla tato aktivita nejhorší ze všech. Jak je popsáno v kapitole *Dramaturgie kurzu „Návrat do džungle“ a jeho průběh* (kap. 2.3.1). Průměrná známka aktivity je 1,29.

Aktivitou 2 si prošlo všech 19 respondentů. Celkem bylo uděleno 16 známek 1, po jedné odpovědi dostaly známky 2, 3 a 5. Horší známky udělily děti mladšího školního věku. Domníváme se, že na jejich hodnocení mělo vliv to, jak s dětmi zacházeli ostatní členové skupiny, kteří s nimi z nedostatku trpělivosti přímo fyzicky manipulovali z místa na místo. Průměrná známka aktivity je 1,37.

Třetí aktivitu si zkusili všichni respondenti a jednotně jí udělily známku 1. Tato hra i v celkovém hodnocení patřila mezi nejoblíbenější. Průměrná známka aktivity je 1,0.

Čtvrtou aktivitu hodnotilo 18 respondentů, z toho 11 z nich udělilo hře známku 1. Známku 2 ohodnotilo činnost 5 respondentů a vždy jeden dotazovaný dal

známku 3 a 5. Vzhledem k ne zcela dobrému technickému zabezpečení hry se zvýšila její obtížnost, což se projevilo jak na aktivitě respondentů při vlastní činnosti, tak na snížených známkách při jejím hodnocení. Průměrná známka aktivity je 1,61.

Páté aktivitě udělilo 17 dotazovaných „jedničku“. Jeden respondent oznámkoval hru „čtyřkou“. Tato aktivita patřila také mezi velmi oblíbené, její provedení bylo pro účastníky obtížné, avšak splnitelné v rámci spolupráce ve skupině. Dle předpokladů (viz. kapitola *Specifika dětí a mladých lidí v dětských domovech*) jsme použili jednodušší variantu (oproti použití totožné hry s „běžnými“ dětmi), což se v průběhu plnění i spokojenosti účastníků projevilo jako opodstatněné. Průměrná známka aktivity je 1,17.

Čtyři respondenti se šesté aktivitě nezúčastnili. 11 respondentů udělilo této aktivitě známku jedna, dva respondenti udělili „dvojku“ a vždy jeden respondent ohodnotil hru známkou 3 a 5. Průměrná známka aktivity je 1,53.

Sedmá aktivita si získala při hodnocení 17 známek jedna a dva respondenti ji přiřadili známku 2. Jedná se o jednu z nejoblíbenějších aktivit, do které se zapojili všichni dotazovaní bez rozdílu věku či pohlaví. Hra byla zaměřena na spolupráci. Průměrná známka aktivity je 1,11.

Všech 19 respondentů se také zúčastnilo osmé aktivity. 16 dotazovaných tuto aktivitu ohodnotilo „jedničkou“, dva „dvojku“ a jeden „trojku“. Průměrná známka aktivity je 1,211.

Devátá aktivita získala 13 ohodnocení známkou 1, dvě známkou 2, stejně jako známka tři a jeden hodnotitel uvedl známku 4. Jeden respondent se aktivity nezúčastnil. Průměrná známka aktivity je 1,333.

Aktivita 10 , 11 a 12 byla z programu vyřazena.

Aktivita 13 byla ohodnocena 17ti známkami 1 a dva respondenti jí udělili známku 2. Průměrná známka aktivity je 1,105.

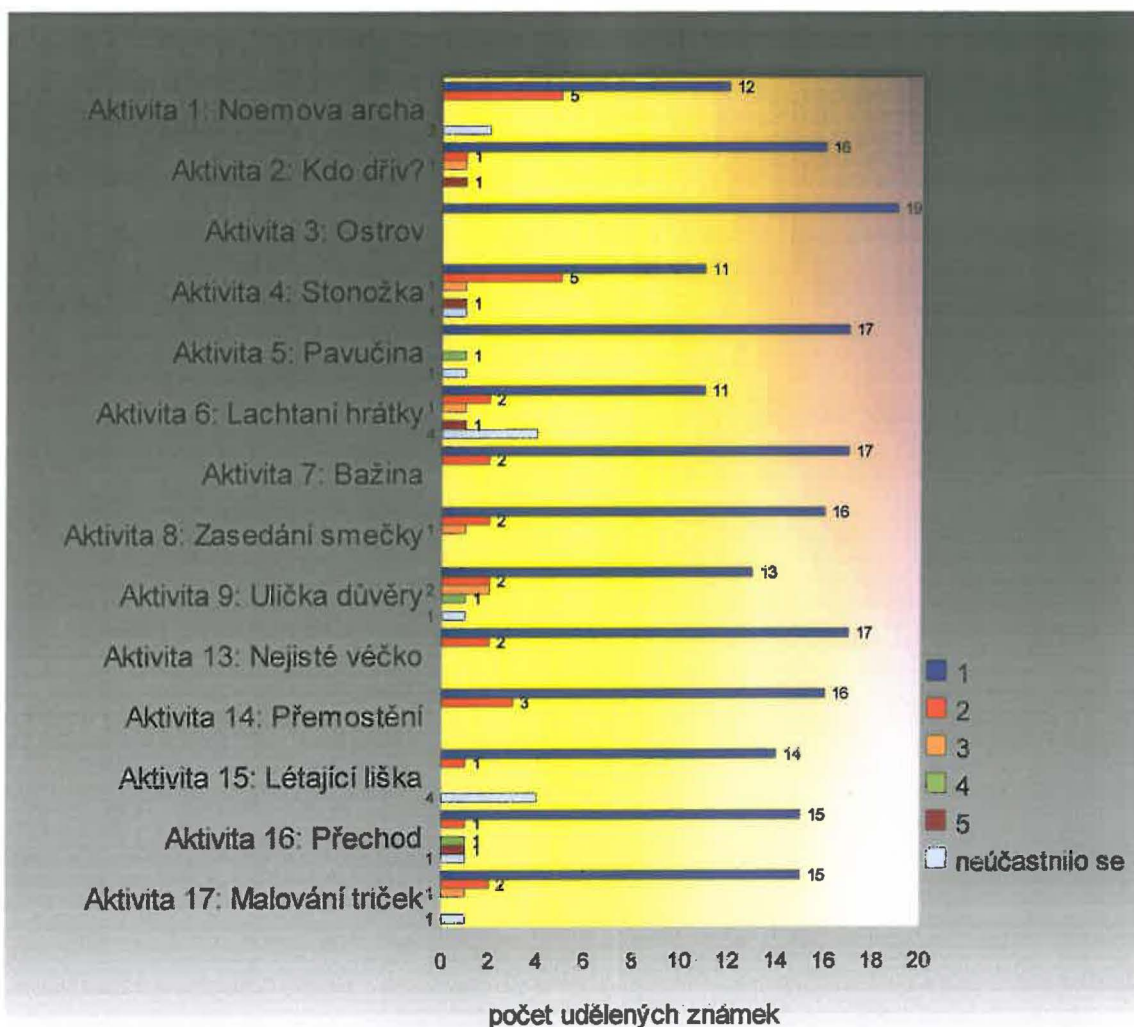
Čtrnáctá aktivita získala 16 známek 1 a 3 známky 2. Průměrná známka aktivity je 1,158.

Patnáctá aktivita dostala od 14ti respondentů známku 1 a od jednoho respondenta známku 2. Aktivitu se nezúčastnili 4 respondenti. Průměrná známka aktivity je 1,067.

Aktivitu 16 ohodnotilo 15 respondentů „jedničkou“, a vždy jeden respondent uvedl známku 2, 4 a 5. Aktivitu neabsolvoval 1 respondent. Průměrná známka aktivity je 1,444.

Poslední sedmnáctou aktivitu si nezkusili 2 respondenti. Ze zbylých 17 oznámkovalo aktivitu známkou 1 patnáct dotazovaných a dva známkou 2. Průměrná známka aktivity je 1,118.

Z obrázku 6 je patrné, že měli respondenti tendenci k velmi mírnému známkování a velmi často se uchýlovali ke známce 1 (tmavě modré pole).

Obrázek 6 - Výsledky známkování jednotlivých aktivit

Otázka 5: Umístěte na stupně vítězů 3 hry, které vás bavily nejvíce.

V dotazníku byly opravdu vyobrazeny stupně vítězů s čísly 1-3. Respondenti se mohli orientovat dle seznamu v předešlé otázce (otázka 4). Jak je zaznamenáno v tabulce 6 i obrázku 7 na stupních vítězů se umístily aktivity 3, 4, 5, 6, 7, 13, 14, 15, 16 a 17 a také nezařazená aktivita opékání buřtů.

Tabulka 6 - Výsledky hodnocení třech nejoblíbenějších aktivit

	počet udělených míst		
	chlapci	dívky	celkem
Aktivita 3: Ostrov	5	1	6
Aktivita 4: Stonožka	1	0	1
Aktivita 5: Pavučina	8	2	10
Aktivita 6: Lachtaní hrátky	3	0	3
Aktivita 7: Bažina	13	2	15
Aktivita 13: Nejisté věčko	12	3	15
Aktivita 14: Přemostění	3	1	4
Aktivita 15: Létaující liška	7	3	10
Aktivita 16: Přejod	5	6	11
Aktivita 17: Malování triček	5	3	8
Aktivita 18: Opékání buřtů	0	1	1

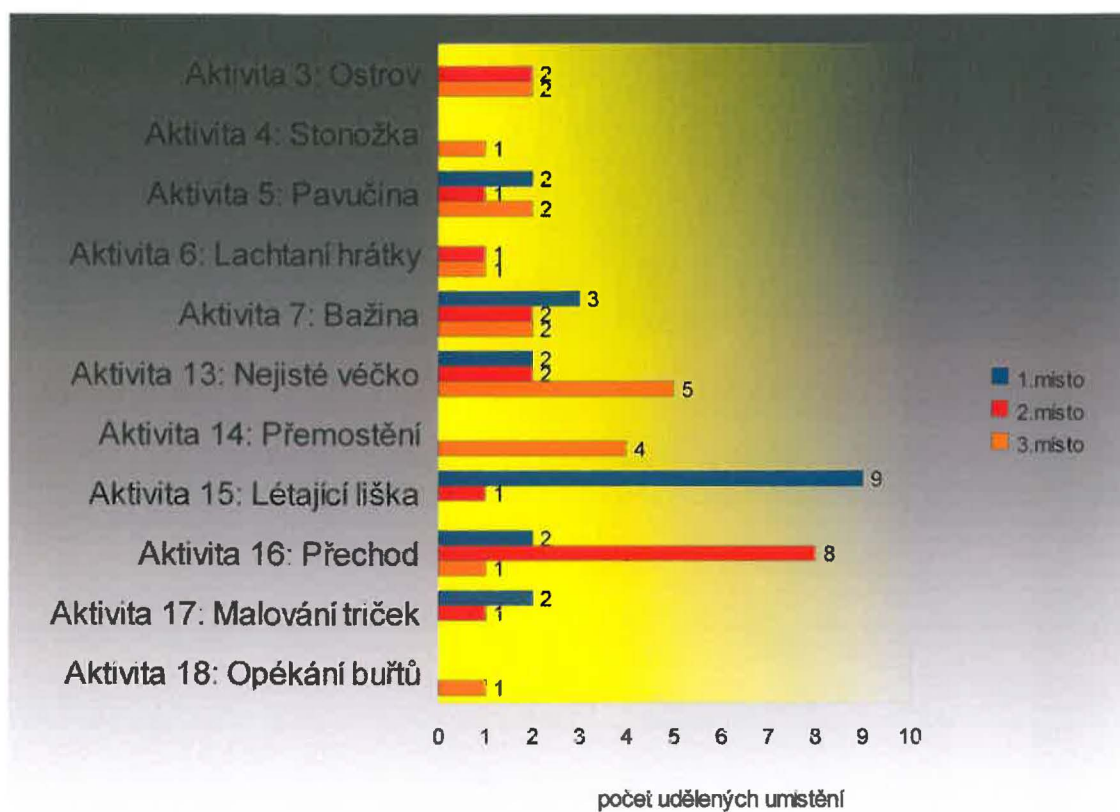
První místo získala *aktivita 15 Létaující liška* s počtem 8 prvních míst a 2 místy druhými. Více než 50% respondentů tedy umístilo tuto aktivitu mezi tři nejlepší. Z toho 3 dívky a 7 chlapců.

Druhé místo obsadila s 11ti umístěními *aktivita 16 Přejod*. Dva respondenti přiřadili této aktivitě první místo (obě dívky). Na druhé místo jej obsadilo 8 respondentů, z toho 4 dívky a na třetí místo jeden respondent. Z výše popsaného vyplývá, že 100% dívek obsadilo tuto aktivitu na první nebo druhé místo.

Na **třetím místě** skončily se stejným počtem bodů *aktivita 13 Nejisté věčko* ziskem devíti umístění a *aktivita 7 Bažina* se sedmi umístěními. Aktivitu 13 na první místo nominovali dva chlapci, na druhé místo jeden chlapec a jedna dívka a na třetí místo jej dalo 5 dotazovaných z toho jedna dívka.

Údaje nasbírané z této otázky se rozcházejí s šetřením v otázce 4. V otázce 4 měli respondenti přiřazovat známky ke každé jednotlivé aktivitě, což pro ně mohlo být matoucí, zdlouhavé a nudné. Oproti tomu v otázce 5 měli respondenti přímo vybrat jen nejlepší tři ze zmíněných aktivit. Výsledky v otázce 5 tudíž považujeme za přesnější.

Obrázek 7 přehledně znázorňuje počet udělených umístění jednotlivým aktivitám.

Obrázek 7 - Počet umístění u jednotlivých aktivit na 1., 2. a 3. místě

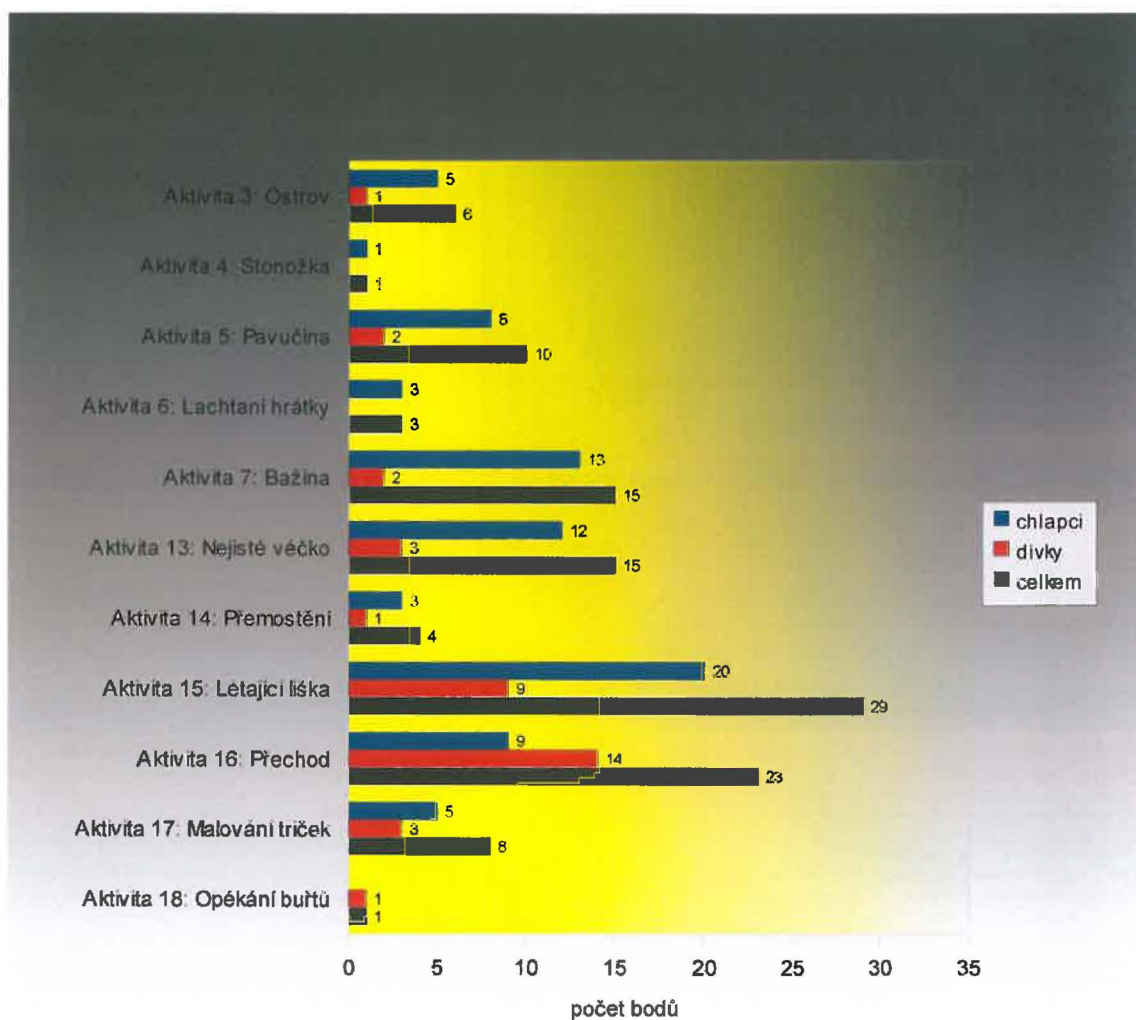
Pro zjednodušení vyhodnocování jsme opatřili jednotlivá umístění body. 1. místo má hodnotu 3 bodů, 2. místo má hodnotu 2 bodů, 3. místo má hodnotu 1 bodu. Výsledky tohoto hodnocení jsou zaneseny v tabulce 7 a obrázku 8.

Celkově se na prvních třech místech umístily aktivity s lanovými překážkami a jedna aktivita ze skupiny *dynamics* zaměřená na spolupráci.

Tabulka 7 a obrázek 8 přehledně znázorňují počet umístění na jednotlivých místech, konečný součet bodů pro jednotlivé aktivity a celkové pořadí aktivit.

Tabulka 7 - Počet umístění, součet bodů a celkové pořadí jednotlivých aktivit

	Počet umístění			součet bodů	celkové pořadí
	1.místo	2.místo	3.místo		
Aktivita 3: Ostrov		2	2	6	7
Aktivita 4: Stonožka			1	1	10
Aktivita 5: Pavučina	2	1	2	10	5
Aktivita 6: Lachtaní hrátky		1	1	3	9
Aktivita 7: Bažina	3	2	2	15	3
Aktivita 13: Nejisté věčko	2	2	5	15	3
Aktivita 14: Přemostění			4	4	8
Aktivita 15: Letající liška	9	1		29	1
Aktivita 16: Přejchod	2	8	1	23	2
Aktivita 17: Malování triček	2	1		8	6
Aktivita 18: Opékání buřtů			1	1	10

Obrázek 8 - Počet bodů jednotlivých aktivit

Z obrázku 8 je také patrné, že z dalších aktivit si nejlépe vedly aktivity 5, 17, 3 a 14. Aktivity 3 a 5 mohou využít respondenti, personál DD i pracovníci o.s. Letní dům téměř kdykoli a kdekoli bez větších příprav a drahého vybavení.

Otázka 6: Splnil kurz tvé očekávání?

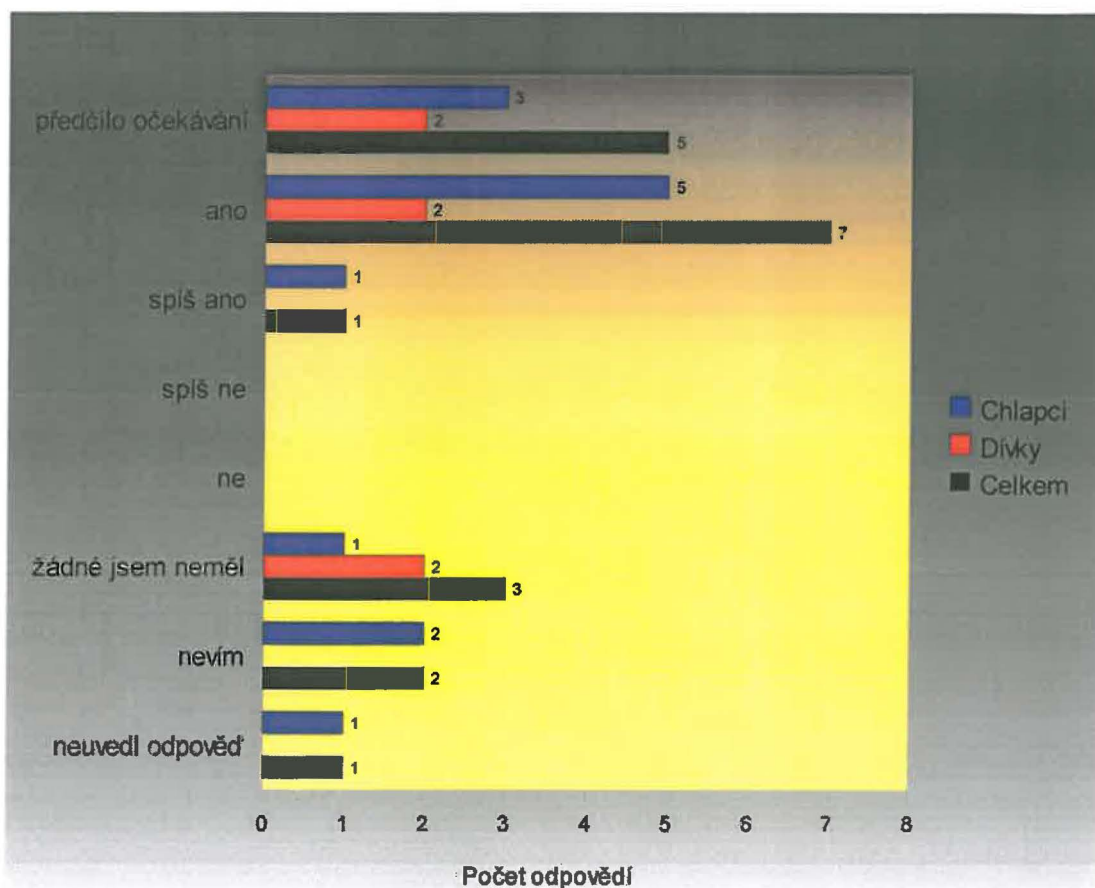
**PŘEDČIL ANO SPÍŠ ANO SPÍŠ NE NE ŽÁDNÉ JSEM NEMĚL
OČEKÁVÁNÍ**

Z tabulky 8 i obrázku 9 je patrné, že jeden respondent nechal z nezjištěných důvodů pole nevyplněné. 18 respondentů zaznamenalo své odpovědi do dotazníku, z toho 2 respondenti si nevybrali z připojené nabídky odpovědí a odpověděli svými slovy: „nevím“. **Předčil očekávání** zaškrtno 5 respondentů **Ano** odpovědělo 7 respondentů a 1 respondent odpověděl **spíš ano**. Odpověď **spíš ne** a **ne** neodpověděl nikdo a **žádné jsem neměl** uvedli 3 respondenti.

Tabulka 8 - Výsledky naplnění očekávání účastníků

Pohlaví/Odpověď	předčilo očekávání	ano	spíš ano	spíš ne	ne	žádné jsem neměl	nevím	nevedl odpověď
Chlapci	3	5	1	0	0	1	2	1
Dívky	2	2	0	0	0	2	0	0
Celkem	5	7	1	0	0	3	2	1

V podotázce měli respondenti uvést *jaká* očekávání měli? Zde nejčastěji respondenti uváděli nevím. Dva respondenti uvedli: „že budeme soutěžit pospolu“. Další uváděli do svých očekávání: „že budeme soutěžit“, jiný respondent uvedl: „že budeme hrát divadla“. Jeden respondent: „si to představoval jinak“, chyběla mu atletika.

Obrázek 9 - Výsledky odpovědí na otázku: Splnil kurz tvé očekávání?

Celkově byla pro respondenty, hlavně mladšího věku otázka obtížná a nesrozumitelná. Přestože vedoucí objasňovali pojem očekávání, dle našeho názoru u většiny dětí nedošlo k pochopení pojmu. I odpověď na podotázku byla pro respondenty velmi těžká svým otevřeným charakterem. Z 18 respondentů na otevřenou podotázku odpovědělo 7, z toho dva nevím. Učení se odpovědím a zamyšlením se nad otevřenými otázkami považujeme za potřebné a pro respondenty podnětné. Zařadili bychom otevřené otázky i do dalších dotazníkových šetření.

Otázku *Splnil kurz tvá očekávání?* bychom příště formulovali jinak např. *Co sis myslel/a, že budeme na kurzu dělat?*

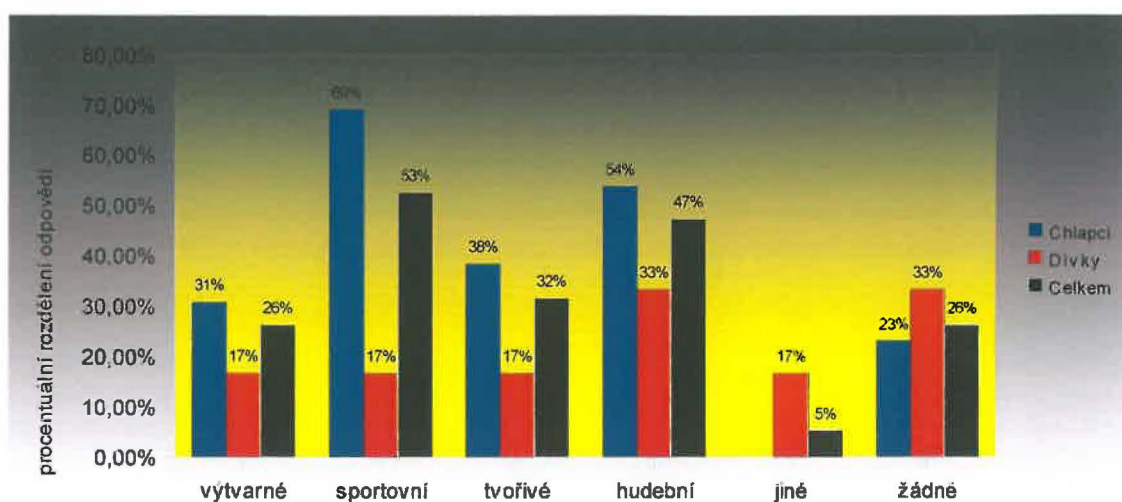
Otázka 7: Zaškrtněte křížkem, které aktivity vám na kurzu chyběly.

Jak znázorňuje tabulka 9, byla respondentům předložena nabídka 6 odpovědí, přičemž mohli použít více než jednu odpověď. Poměr odpovědí chlapců a dívek přehledně zaznamenává obrázek 10. Z celkového počtu 19 dotazovaných pěti nechyběly žádné aktivity (2 dívky a 3 chlapci) a stejnému počtu chyběly výtvarné aktivity (4 chlapci a 1 dívka). Nejvíce respondentům chyběly sportovní aktivity s počtem 10 odpovědí a jedním konkrétním udáním druhu sportovní činnosti – fotbal. Poměr odpovědí chlapců a dívek byl 9:1. Tvořivé činnosti chyběly 5ti chlapcům a jedné dívce tj. 6 respondentům. Druhá činnost, kterou chlapci a dívky (v poměru 7:2) nejvíce postrádali, byly aktivity hudební. V odpovědi Jiné uvedla jedna dívka školu.

Tabulka 9 - Procentuální vyjádření u jednotlivých aktivit, které respondentům chyběly v kurzu

Pohlaví/Odpověď	výtvarné	sportovní	tvořivé	hudební	jiné	žádné
Chlapci	4	9	5	7	0	3
Dívky	1	1	1	2	1	2
Celkem	5	10	6	9	1	5
%	26,32%	52,63%	31,58%	47,37%	5,26%	26,32%

Obecně lze říci, že 74% respondentů na kurzu nějaké aktivity chyběly. Tento fakt přičítám zejména krátkému trvání kurzu a tomu, že nebyla zařazena žádná míčová hra, klasická honička ani bubnování na africké bubny (o.s. Letní dům často zařazuje tuto aktivitu do svého programu).

Obrázek 10 - Procentuální zastoupení aktivit, které respondentům na kurzu chyběly

Respondenti projevili největší zájem o sportovní a hudební aktivity, sportovní aktivity převažují u chlapců (ze 13 dotazovaných chlapců jich 9 postrádalo v kurzu dostatečný počet pohybových aktivit tj. téměř 70% dotazovaných hochů).

Otázka 8: *Co bys jako organizátor změnil, zrušil či vylepšil?*

Otázku jsme pro ilustraci doplnili o pár věcí, které jsme měli na mysli a které lze měnit⁶⁷. Z počtu 19 dotazovaných se otázce písemně věnovalo 10 z nich. Z těchto 10 odpovědí 5 respondentů uvedlo, že by nic neměnili (3 chlapci a 2 dívky). Jedna dívka uvedla, že by více běhala (ale v otázce *7 více sportovních aktivit* jako svou odpověď neuvedla). Jedna respondentka by zajistila občerstvení např. chlebíčky a jiná uvedla, že by hrála hry s dětmi⁶⁸. Jeden respondent do své odpovědi napsal: „delší trvání“.

2.4.3 Vyhodnocení dotazníku 3

Vzhledem k tomu, že se z organizačních důvodů zařadilo vyplňování druhého dotazníku hned po skončení programu kurzu, bylo naší snahou vypracovat třetí dotazník, kterým bychom ověřovali zájem respondentů s delším časovým odstupem od konání kurzu. S více než měsíčním odstupem se nám postupně během průběhu socioterapeutických pobytů podařilo získat odpovědi pouze od 6 z 19 respondentů. Výsledky vyhodnocování tudíž nemají příliš velkou výpovědní hodnotu a jsou spíše orientační.

Otázka 1: *Co se ti na kurzu líbilo nejvíce?*

Na tuto otázku odpovědělo všech šest respondentů konkrétními aktivitami. Respondenti uvedli 4x aktivitu 15 (Létající liška), což by potvrzovalo její první umístění v otázce 5 dotazníku 2. Dále dotazovaní 4x uvedli chození a lezení po

⁶⁷ Např. prostředí konání kurzu, hry, délku kurzu, organizátory, složení skupiny účastníků atp.

⁶⁸ Většiny her se účastnili patroni jednotlivých družstev tj. 2 nebo 3 pracovníci LD (dle rozdělení skupin), zbytek týmu se staral o zajištění chodu kurzu a zabezpečení jednotlivých her a jejich návaznosti.

lanech (2x anakonda a had)⁶⁹, což opět poukazuje na lanové aktivity, které se umístili na předních příčkách při hodnocení jednotlivých aktivit.

Otázka 2: Co jsi se na kurzu naučil/a nového?

Zde nejčastěji respondenti uváděli, že se naučili dovednost lézt po laně – celkem 3x. Jeden respondent uvedl, že se naučil chodit na lyžích ve skupině. Další respondent uvedl, že se naučil něco o anakondě, kterou předtím neznal. A jeden respondent uvedl, že se naučil lézt pavučinou. Jedna respondentka uvedla, že skoro vše již věděla.

Otázka 3: Která aktivita se ti nejvíce líbila?

Celkem 7x respondenti uvedli jednu z lanových aktivit (Aktivity 13, 14, 15 a 16) a co při nich dělali (ručkování, lezení, chození, sjíždění atp.).

Jeden respondent uvedl „prohazování sítí“ (Aktivita 5 Pavučina).

Otázka 4: Co by si z kurzu příště vyřadil/a?

Čtyři respondenti uvedli, že by nic nevyřazovali, protože se jim všechno líbilo. Jeden dotazovaný by vyřadil řady na lavičce (aktivita 2 Kdo dřív?) a poslední respondent by vyřadil lyže (aktivita 4 Stonožka).

Otázka 5: Chtěl/a by ses podobného kurzu zúčastnit znova?

Ano / Ne a proč?

Všichni respondenti odpověděli kladně Ano. Tři z nich se blíže nevyjádřili, dva uvedli „bylo to dobrý“ a jeden „baví mě to“.

Otázka 6: Chtěl/a bys, aby Letní dům zařazoval tyto aktivity do svého programu častěji?

Ano / Ne / Nevím

⁶⁹ Součástí aktivity 16 (Přechod) byla legenda o anakondě, která se živý kapibarami a sní i člověka malého vzrůstu.

5 respondentů odpovědělo ano a jeden respondent nezaškrtl ani jednu možnost a vedle nich připsal „třeba“.

Otázka 7: Co by si nám vzkázal/a?

K otázce se vyjádřili tři respondenti takto:

„Bylo to hezký“

„pozdravuju“

„bylo to fajn“

Ostatní ponechali pole nevyplněné.

Z takto malého množství dat nelze dělat všeobecné závěry. Avšak odpovědi těchto 6 respondentů nám napovídají, že pro ně kurz byl zábavný a nejsilnější zážitky v nich zanechaly lanové aktivity a jejich názor na tyto aktivity (jako ty nejoblíbenější) se s odstupem času nezměnil.

3 Diskuse

Pro účely této práce jsme sestavili tři typy dotazníků. Z dotazníku 1 před kurzem vyplývá, že se účastníci na kurz přihlásili dobrovolně a že se na kurz těšili. Z celkového počtu dotazovaných, kteří se již akcí pořádaných o.s. Letní dům zúčastnili, 61% postrádalo v programu této organizace sportovní aktivity, tento názor zastávají ze 73% chlapci. Naopak ze zbylých 39% dotazovaných, kterým v programech o.s. Letní dům sportovní aktivity nechybí, 71% tvoří názory dívek. Vyhodnocení otázky zda-li se účastníci někdy účastnili podobného kurzu nemá takovou výpovědní hodnotu, kterou jsme očekávali. V otázce se nám nepodařilo jasně formulovat co zamýšlíme pod pojmem podobný kurz. Navíc jak vyplynulo z doprovodných rozhovorů, respondenti považují odpolední procházky za sportování a někteří za dobrodružství. Dále z těchto rozhovorů vyplynulo, že se v minulosti akce s dobrodružnými prvky neúčastnili.

V první otázce druhého dotazníku ohodnotili všichni respondenti kurz kladně a dle pozorování vedoucích kurzu se ho aktivně zúčastnili. Touto otázkou **potvrzujeme předpoklad 1, že více než 75% účastníků kurzu bude reagovat kladně na sportovně dobrodružný program.**

V otázce dvě dotazníku 2 a otázce 5 dotazníku 3, zda by se respondenti rádi zúčastnili podobného kurzu znova, odpověděli všichni dotazovaní kladně – jiné odpovědi než *určitě ano, ano a spíš ano* nebyly uvedeny. Tímto **potvrzujeme předpoklad 2, že více než 75% respondentů by se chtělo podobného programu zúčastnit znova.** Zároveň touto otázkou **vyvracíme dílčí předpoklad A, že o další účast v dobrodružných programech mají větší zájem chlapci z dětského domova Krompach, kteří se zúčastnili kurzu než dívky z tohoto zařízení, které se zúčastnily kurzu.** Z šetření vyplývá, že obě pohlaví mají o účast na dalších sportovně dobrodružných akcích **stejný zájem.**

Přestože 39% dotazovaných nepostrádalo před kurzem v programech o.s. Letní dům sportovní aktivity⁷⁰, po uskutečnění kurzu by si 95% účastníků⁷¹ kurzu přálo, aby o.s. Letní dům zařazoval do svého programu více sportovně-

⁷⁰ Jak vyplývá z prvního dotazníku před kurzem.

⁷¹ Jak vyplývá z dotazníku 2 a malého vzorku dotazníku 3.

dobrodružných aktivit. Z šetření vyplývá, že kurz kladně ovlivnil několik respondentů v otázce zařazování sportovních aktivit do programů o.s. Letní dům.

Otázkami 4 a 5 v druhém dotazníku a otázkami 1, 2 a 3 v dotazníku 3 jsme zjišťovali, které aktivity účastníky nejvíce bavily. Nasbíraná data se v některých odpovědích rozcházejí. Výpovědní hodnota otázky 4 je zkreslená vzhledem k tomu, že respondenti většinou uváděli známku 1 a jen zřídka jinou. Samozřejmě je možné, že aktivity respondenty opravdu bavily, vzhledem k tomu, že pro většinu z nich byly nové. Stejně tak musíme brát v úvahu, že respondenti byli při známkování pouze mírní. Pro další šetření bychom navrhovali změnit názvosloví školní známkování a zúžili bychom škálu z 1-5 na 1-3. V otázce 4 získala nejlepší průměrnou známku aktivita 3 ostrov, za ní se umístila aktivita 15 (létající liška) a třetí místo získaly shodně aktivity 7 (bažina) a 13 (nejisté věčko). V dalším dotazníkovém šetření⁷² se tato umístění nepotvrdila a respondenti opětovně (s více než měsíčním odstupem) jako nejoblíbenější aktivity uváděli lanové překážky (aktivity 13 - 16) a 2 aktivity z oblasti dynamics (aktivity 5⁷³ a 7). Na základě toho, že se lanové aktivity umístily na prvních místech⁷⁴ v otázce 5 druhého dotazníku a později v otázkách 1, 2 i 3 je respondenti opět zmiňují, usuzujeme, že výpovědní hodnota těchto otázek je vyšší. Tato šetření **potvrzují dílčí předpoklad B, že nejoblíbenější aktivity zrealizovaného dobrodružného kurzu jsou aktivity s prvky adrenalinu jako jsou např. lanové překážky.** Za zajímavé považujeme, že se na předních místech objevují aktivity obtížnějšího charakteru, často právě se zaměřením na spolupráci. Vzhledem k tomu, že se jednalo o velmi krátký program, nebylo možné sledovat a poté prokázat u účastníků kurzu změny v sociálních dovednostech jako je spolupráce, na které byly aktivity zaměřené. Přesto si dovoluujeme zmínit, že z rozhovorů s patrony (pracovníci o.s. Letní dům byli pozorovateli při aktivitách) jednotlivých skupin se účastníci v této dovednosti postupem času zlepšovali. Z pozorování pracovníků

⁷² Otázkou 5 ve druhém dotazníku a otázkami 1, 2 a 3 ve třetím dotazníku.

⁷³ Motiv Aktivity 5 (Pavučina) se objevil v reflexích na tričkách respondentů.

⁷⁴ Respondenti v této otázce vybírali z nabídky všech aktivit a doplňovali je na stupně vítězů.

vyplývá, že účastníci postupem času lépe komunikovali (neskákali si do řeči, dávali ostatním prostor vyslovit svůj názor atp.) a navzájem se povzbuzovali do aktivit. Dále se pracovníci o.s. Letní dům vyjádřili, že tento posun účastníci sami zmiňovali při reflexích jednotlivých aktivit. I to může být jedním z důvodů, proč byly tyto aktivity u účastníků oblíbené. Jak dokazuje dílčí hypotéza B oblíbenost lanových překážek jsme předpokládali, na základě charakteristik těchto aktivit.

Z odpovědí na otázku 7 z dotazníku 2 vyplývá, že 53% dotazovaným na kurzu chyběly sportovní aktivity a 47% chyběly hudební aktivity. Tyto nedostatky by bylo možné odstranit při akcích dlouhodobějšího charakteru (5 a více dní) zařazením sportovní her a jejich modifikací (míčové hry atp.) nebo například klasickými honičkami. Vzhledem k tomu, že část účastníků trpí hyperaktivitou, byly by tyto aktivity vhodné pro vybití jejich přebytečné energie. To, že respondentům chyběly hudební aktivity, může mít spojitost s faktem, že více než dvě třetiny účastníků jsou romského původu a jak je všeobecně známo, tato menšina má hluboko zakořeněný smysl pro hudbu i tanec.

Zkoumáním jsme potvrdili tři ze čtyř předpokladů. Výsledkům zkoumání přisuzujeme značnou výpovědní hodnotu, protože se šetření vztahuje pouze na účastníky kurzu. Je nutné podotknout, že se nám nepodařilo ověřit stálost názorů všech respondentů v čase, ale pouze na 31% tohoto vzorku. I přesto se domníváme, že poznatky získané tímto zkoumáním lze využít v dalším zařazování sportovně dobrodružných programů do činnosti o.s. Letní dům, zejména v další spolupráci této organizace s dětským domovem v Krompachu. Vzhledem k tomu, že účastníci tuto výchovnou metodu přijali kladně, otevírají se možnosti jejího dalšího využití při působení na děti z DD v Krompachu.

4 Závěr

V této práci jsme hledali odpovědi na výzkumnou otázku: *Jaký je zájem o zařazování dobrodružných aktivit do programu o.s. Letní dům u obyvatel dětského domova Krompach po absolvování dobrodružného kurzu?*

K tomu abychom postihli celou šíři problému, strukturovali jsme práci do teoretické a praktické části.

V teoretické části jsme se v prvním oddílu věnovali specifikám dětí a mladých lidí vyrůstajících v dětských domovech. Těmito specifikami jsou poruchy psychického i fyzického vývoje (mentální opožděnost, snížení intelektu, poruchy chování atp.) vyplývající z toho, co tyto děti prožívají před, ale i po, umístění do ústavní péče, kde jim není umožněno naplnění základních potřeb lásky, bezpečí atp. Vypořádávat se a pracovat na těchto nedostatcích pomáhá dětem z dětských domovů o.s. Letní dům, kterému je věnována druhá část teoretické části. Snahy tohoto sdružení rozšířit svou dosavadní základnu činností využitím sportovně dobrodružných programů se začaly uskutečňovat uspořádáním dobrodružného kurzu a následným začleněním žonglovacího minikurzu do letošního prázdninového socioterapeutického pobytu. Sportovně dobrodružným programům jako součásti zážitkové pedagogiky a zážitkových kurzů se věnujeme ve třetí části teoretické oblasti. V této části klademe důraz na nenásilné výchovné působení těchto programů, na jejich hlavní nástroje a na zásady pro využívání dobrodružných programů jako náplň zážitkových kurzů. Největší přínos těchto programů vidíme v možnosti aktivně zapojit účastníky těchto programů do výchovného procesu a napomáhat tak jejich osobnostnímu vývoji.

Poznatky z teoretické části jsme aplikovali do praktické části. Praktická část zahrnuje cíle, úkoly, předpoklady a metodologii práce. Dále se v praktické části věnujeme změnám, ke kterým v projektu došlo, přípravám, realizaci a závěrům z dobrodružného kurzu v dětském domově Krompach. Z těchto závěrů vyplývá, že pro následná pořádání takovýchto programů je vhodné prodloužit délku trvání akce. Do té doby, než selepší organizace uvnitř dětského domova a komunikace mezi vedením DD Krompach a Letním domem, doporučujeme pro hladký průběh akce přenést program mimo areál dětského domova. Dále

vyplývalo, že je vhodné tyto programy používat v DD Kropach pro věkové kategorie od 8 let výše s ideálním rozložením koedukované věkové skupiny 8 – 10 let, 11 – 14 let a 15 – 17 let. Program kurzu byl specifikám skupiny přizpůsoben zejména zaměřením, obtížností a trváním jednotlivých aktivit. Při volbě aktivit a průběhu programů jsme kladli důraz na spolupráci a komunikaci ve skupině, smysl pro fair play, rozvoj vůle a trpělivosti, prohlubování sebedůvěry a důvěry v ostatní členy ve skupině a v pracovníky o.s. Letní dům. Podstatná část programu byla také věnována reflexím jednotlivých aktivit.

Praktickou část uzavírá výsledková část, kde vyhodnocujeme tři dotazníky, které jsme pro účely tohoto šetření sestavili.

V dotazníkovém šetření jsme se zaměřili na zjišťování, jak reagují děti z dětského domova Kropach na dobrodružný kurz, který jsme v tomto zařízení zrealizovali ve spolupráci s o.s. Letní dům. V průběhu příprav a realizace kurzu se pracovníci Letního domu seznámili s problematikou dobrodružných programů. Dotazníkovým šetřením jsme ověřili tři ze čtyř předpokladů a jeden předpoklad jsme vyvrátili. Z výzkumu vyplývá, že respondenti reagovali na dobrodružný kurz kladně a rádi by se podobného programu zúčastnili znovu. Tento názor zastávají všichni dotazovaní bez rozdílu pohlaví. Mezi nejoblíbenější aktivity respondentů patří lanové překážky a dynamics. Vzhledem k tomu, že vedení dětského domova Kropach opakovaně nedostalo svých závazků, se nám nepodařilo uskutečnit projekt v původním rozsahu. Nepodařilo se nám otestovat úroveň sociálních dovedností u účastníků kurzu. Neměli jsme tak možnost sledovat změny vyvolané kurzem v těchto dovednostech.

Dotazníkové šetření i pozorování vedoucích kurzu poukazuje na to, že vybranou skupinu dětí z DD Kropach (kterou ze dvou třetin tvořily děti romského nebo polo-romského původu) kurz zaujal, aktivně se ho zúčastnily a ztotožnily se s ním. Z vlastních zkušeností plynoucích ze spolupráce s těmito dětmi vím, že je velmi obtížné je zaujmout a zapojit do jakékoli aktivity „bez dlouhého přemlouvání“. Dobrodružné programy jsou tedy jednou z cest, jak se přiblížit dětem z dětských domovů a snažit se pozitivně ovlivňovat jejich další vývoj.

Výsledky práce mohou použít pracovníci o.s. Letní dům ve své další práci, ale i ostatní organizace zabývající se aplikací dobrodružných programů do ústavních zařízení typu dětských domovů.

Práce na tomto projektu mi přinesla velké obohacení, zejména z pozice vedoucího projektu. Velmi zajímavé bylo ověřit si schopnosti připravit a ověřit program. Neméně podnětné bylo vedení desetičlenného realizačního týmu.

5 Seznam literatury

1. BÍLÁ, N. *Využití sportů v přírodě v zařízeních etopedického typu pro mladistvé ČR*. Praha 2004. (Diplomová práce na FTVS, katedra sportů v přírodě, vedoucí práce Doc. PhDr. Jan Neuman Csc.)
2. CIPROVÁ, A., KOKRDOVÁ, L., KOKRDA, J., VRTALOVÁ, M. *Předení nitek*. Praha:o.s. Letní dům, 2006.
3. ELIÁŠ, P. *Působení dobrodružných programů v přírodě na mládež s výchovnými problémy*. Praha 2002. (Diplomová práce na FTVS, katedra sportů v přírodě, vedoucí práce Doc. PhDr. Jan Neuman Csc.)
4. ELLIOTT, J., PLACE, M. *Dítě v nesnázích. Prevence, příčiny, terapie*, překlad: Kubátová, J., Štěpo, J., Praha: Grada, 2002.
5. FRANC, D., ZOUNKOVÁ, D., MARTIN, A. *Učení zážitkem a hrou, praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, a.s. :2007.
6. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2000- *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál. 776 s. ISBN 80-7178-303-X
7. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2. s.103-348.
8. HOLEC, O. a kol. *Instruktorský slabikář*. Brno: Prázdninová škola Lipnice, 1994.
9. HORA, P. a kol. *Prázdniny se šlehačkou*. Praha: MF, 1984.
10. CHYTILOVÁ, L. *Dobrodružné aktivity ve výchově a vzdělávání*. In Gymnasion, 2005, Vol. 3, pp 9-18.
11. JIRÁSEK I. *Vymezení pojmu ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA*. In Gymnasion, 2003, Vol.1, pp.6-16.
12. KOREŠ, R. *Co cítí děti v dětských domovech* [online]. 11.4.2005. Dostupné na WWW: <<http://www.muzydetem.cz/echo/index.php?subtyp=navstiveni>> [cit.31.1.2008]

13. KOUBA, V. *Motorika dítěte*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1995.
14. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*. 4.vyd. Praha: Portál, 2002. 392 s. ISBN 80-7178-657-8
15. LANGMEIER, J., BALCAR, K., ŠPITZ, K. *Dětská psychoterapie*. 2.rozš. a přeprac. Vyd. Praha: Portál, 2000. 431s.
16. LANGMEIER, J., MATĚJČEJ, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Avicenum, 1974.
17. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2.aktual.vyd. Praha: Grada, 2006. 368s.
18. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1.vyd. Praha: SLON, 1993. 124 s. ISBN 80-901424-7-8
19. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. 352 s.
20. MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 1999.
21. NEUMAN, J. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. 4.vyd. Praha: Portál, 2007. 325 s.
22. NEUMAN, J. *Dobrodružné hry v tělocvičně*. Praha: Portál, 2001. 248 s.
23. NEUMAN, J. a kol. *Hry do kapsy I–X*. Praha: Portál, 2003 – 2005.
24. NEUMAN, J. a kol. *Překážkové dráhy, lezecké stěny a výchova prožitkem*. Praha: Portál 1999.
25. PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha : Portál, 1999.
26. PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008.
27. PELÁNEK, R. *Rukověť instruktora*. [online] 2003. Dostupné na WWW: http://anna.fi.muni.cz/~xpelane/nova_herka/rukovet.pdf: [cit.25.5. 2008]

28. PLESINGEROVÁ, J. O.s. *Letní dům a jeho spolupráce se sociálními pracovníky*. Praha: 2006.(Bakalářská práce na FFUK – Katedra sociální práce)
29. REITMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, V. *Cílená zpětná vazba. Metody pro vedoucí skupin a učitele*. Praha: Portál, 2007.
30. ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D. a kol. *Dětská klinická psychologie*. 4.přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2006.
31. SLAVÍK, J. *Od výrazu k dialogu ve výchově*. Karolinum-nakladatelství Univerzity Karlovy: Praha, 1997. 199 s.
32. SVATOŠ, V. In. *Instruktorský slabikář*. Brno: Prázdninová škola Lipnice, 1994. Kapitoly: *Iniciativní hry. Bezpečnost programů. Péče o materiál. Outward bound - česká cesta*.
33. SVATOŠ, V., LEBEDA, P., *Outdoor trénink pro manažery a firemní týmy*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005.
34. ŠTYCH, L. *Zážitkový kurz pro nevidomé*. Praha 2007.(Absolventská práce na VOŠ Palestra)
35. VALENTA, M. *Dramaterapie*. 2.vyd. Praha: Portál, 2001. 152 s. ISBN 80-7178-586-5
36. ZAPLETAL, M. *Hry v přírodě: velká encyklopedie her*. Praha: Olympia, 1987.
37. ZAPLETAL, M. ed. *Zlatý fond her*. Praha: Portál s.r.o., 2002.

Časopis:

PRÁZDNINOVÁ ŠKOLA LIPNICE. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku*. Č. 1-8. Vyd: PŠL, Praha: 2004-2007.

Internetové zdroje:

1. *Dětský domov Krompach* [online]. Dostupné na WWW: <http://ddkrompach.blog.cz/rubriky/dd-krompach> [12.2. 2008]

2. *Encyklopedie her – hra 2000* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.hra.cz/>[25.1. 2008]
3. *Fond ohrožených dětí* [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.fod.cz>> [cit. 25.12.2005]
4. *Instruktoři Bmo* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.instruktori.cz/> [22.1. 2008]
5. *Kojenecký ústav s dětským domovem v Plzni* [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.kojenecky-ustav.cz/kojenecky-ustav.php>> [cit. Cca 20.3. 2008]
6. *Občanské sdružení Člověk hledá člověka* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.clovekhledacloveka.cz/> [29.4. 2008]
7. *Občanské sdružení Letní dům* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.letnidum.cz/> [22.12. 2007]
8. *OUTWARD BOUND - ČESKÁ CESTA s.r.o* [online]. Dostupné na WWW: http://www.ceskacesta.cz/nekomerčni/NSreference/NK_clanky/outdoorsporteducation [22.1. 2008]
9. *Prázdninová škola Lipnice* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.psl.cz/default.aspx> [22.1. 2008]
10. *Vzdělávací program společnosti Člověk v tísni* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.varianty.cz/new/index.php>. [21.2. 2008]
11. *Školy a školská zařízení za školní rok 2004-2005* [online]. Publikované 16.8.2005. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/3301-05>> [cit. 31.3.2008]
12. *Štúdio zážitku - Outward Bound Slovensko* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.outwardbound.sk/index.php/outwardbound> [29.3. 2008]
13. *Užitečný život – občanské sdružení* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.uzitecny-zivot.cz/> [12.1. 2008]
14. *Velký vůz – občanské sdružení pro rozvoj osobnosti* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.velkyvuz.cz/> [17.2. 2008]

15. *Wiki Herka – hry pro každého* [online]. Dostupné na WWW: http://herka.deka.cz/index.php/Organizace#Ide.C3.A1lna_ml.C3.A1de.C5.BEn.C3.ADcka_aktivita [cit. 28.3. 2008]

Jiné dokumenty:

1. *Stanovy o.s.Letní dům. Schváleny Společným shromážděním členů, 2003.*
2. *Výroční zprávy o.s. Letní dům 2001-2005.*
3. *Zásady LETNÍHO DOMU. Pracovní verze závazná a odsouhlasená Společným shromážděním členů LD v 2003. 6 s.*
4. *Vyhláška č.182/1991 Sb. Provedení zákona o sociálním zabezpečení*
5. *Vyhláška č.334/2003, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních*
6. *Zákon č.109/2002 Sb. O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*
7. *Zákon č.117/1995 Sb. O státní sociální podpoře*
8. *Zákon o rodině č.94/1963 Sb.*
9. *Zákon č.563/2004 Sb. O pedagogických pracovnících a změně některých zákonů*
10. *Zákon c. 256/1992 Sb. ze dne 30. dubna 1992 o ochraně osobních údajů v informačních systémech.*

6 Seznam příloh

- Příloha 1 Výběr fotografií z kurzu v tištěné podobě
- Příloha 2 Časový plán konečné verze kurzu
- Příloha 3 Původní harmonogram kurzu
- Příloha 4 Harmonogram kurzu
- Příloha 5 Přihláška na kurz a dotazník 1
- Příloha 6 Dotazník 2
- Příloha 7 Zvací dopis dětem
- Příloha 8 Plakát
- Příloha 9 Dotazník 3
- Příloha 10 CD s fotografiemi
- Příloha 11 Závěrečná zpráva
- Příloha 12 Karty her
- Příloha 13 Jmenný seznam použitých her

Příloha 1

AKTIVITA 14 - Přemostění (Traverz)

AKTIVITA 16 - Přechod (Anakonda)

Příloha 1

AKTIVITA 9 - Ulička důvěry

AKTIVITA 17 - Malování na trička

Příloha 1

AKTIVITA 8 - Zasedání smečky

AKTIVITA 6 - Lachtání hrátky

Příloha 1

AKTIVITA 13 - Nejisté Věčko

AKTIVITA 15 - Létající liška

Příloha 1

Vyplňování dotazníku 1

AKTIVITA 3 - Ostrov

Příloha 1

"Evakuace ZOO z kotců do výběhu"

AKTIVITA 4 - Stonožka

Příloha 1

AKTIVITA 5 - Pavučina

REFLEXE - navlékání korálek a malování na trička, opékání buřtů

Příloha 2

ČASOVÝ PLÁN KURZU

PROSTOR	AKTIVITA	VEDOUCÍ	POMOCNÍCI	TRVÁNÍ	POMŮCKY	ORG.
8:30-11:00	odjezd z kancelare LD	Cyril	Mona	2,5hod	mercedes vito	5-6
11:00-11:30 tělocvična	Kontakt s vedením DD(dotazníky) /Příprava džungloidního prostředí / příprava lyží a pavučiny	Lucka	Cyril, Honza, Eva/ Mona, Vojta	30min	fáče, krepák, prostředí tělocvičny, CD přehrávač, aromalampy/vyšroubovat vázání, navázat lana, uplést pavučinu	4 / 2
11:30-12:00	Nácvik scénky	???	Cyril, Honza, Eva Mona, Lucka	30min	kostýmy + nácvik scénky+vybrat hudbu	5
12:00-12:45	Oběd	kuchařky		45min		
12:45-13:15	Dokončovací práce (odnést materiál na hřiště) / Vojta svolá děti			30min	3xlavičku, lyže,koralky, svačinu,lano 2x, 10x koberec, 3x balonek,3x provazek	6
13:30-17:45 těl.+hřiště/jíd.	Zahájení + Odpolední blok her	vedoucí jednotl.her	pomocníci jednotl. Her	cca 4h	Lano 2x, 10x koberec, 3x balonek,3x provazek, koralky	5+ fotograf
17:45-19:00	VEČEŘE+příprava ohniště na večerní program		kdo ještě může	75min	trička+fixi na textil, CD+přehrávač, lavičky, přikrývky, dřevo na oheň	6
19:00-21:00 oheň/tělocvič.	Večerní blok her,oheň,hvězdáma	Lucka	Cyril, Honza	90min	trička+fixi na textil, CD+přehrávač, lavičky, přikrývky, dřevo na oheň	6
21:00-22:00	Hodnocení dne-východiska pro zítra		Cyril, Honza, Eva, Mona, Vojta, Lucka	60min	papír, tužka, program dneška a na zítra	6
22:00-23:00	Příjezd zbytku týmu	Helen	Kuba, Vítek	150min	škoda felicia	3
23:00-24:00	ukázka místa na lanovky (podle sil..)	Mona	Vojta, Helen,Kuba, Vítek	60min	baterky	5
8:30-9:00	přesun k lanovkám	Honza, Cyril, Lucka	Mona	30min	21x šátky	3+1
9:00-12:15 les	Nízké lanové překážky	Helen	Cyril, Honza, Eva? Mona, Vojta, Lucka,Mona, Vítek, Kuba	3hod 15min	viz. Další text	9
12:15-13:30	Návrat do DD a oběd	Cyril, Honza,Lucka		75min		3
13:30-15:30 učebna+poč.	Reflexe trička / dotazníky / promítání	Lucka/ Mona	Cyril, Honza a kdo chce...	90min	barvy na textil, CD+přehrávač, dotazníky, fixi, dataprojektor, notas	min.3

Příloha 3

ČTVRTEK

...Přidělit dětem zvířátka=rozdělení do dvojic a do dvou skupin

...Odnést 2x lavičku na hřiště

...Najít ohniště, zdroj vody na hřišti

ČAS/ PROSTOR	AKTIVITA	VEDOUCÍ	ČAS NA PŘÍPRAVU	POMOČNÍCI	ČAS NA HRU	POMŮCKY	POČET HRÁČŮ
14-14:30/ tělocvična	Zahájení kurzu - úvodní scénka+pravidla kurzu	Mona	dopoledne	Cyrl, Honza, Vítek, Lucka, Jana?	30min	kostýmy, fáče, dekorace, CD+přehrávač	všichni
14:30-14:40	Kdo žije v ZOO?	Mona	0	všichni hrají hru	10min	míč	2 skupiny
14:40-14:45	Evakuace	Lucka	1min	Cyrl, Vítek	5min	CD+přehrávač	všichni
14:45-15:15 hřiště	Noemova Archa	Honza	5min	Lucka, Mona	30min	20x šátek, lano	všichni
15:20-15:30	Kdo dřív?	Mona	5min		10min	2x lavička	2 skupiny
15:35-15:50	Stonožka	Lucka	15min	Cyrl, Honza	15min	10 párů lan, 2x lyže	2 skupiny
16:00-16:20	Hašení požáru	Vítek	5min	Mona, Lucka	20min	2x kýbl s vodou, zdroj vody	2 skupiny
16:25-16:40	Lachtaní hrátky	Mona	0	Cyrl, Honza	15min	nafukovací balonky, provázky	2 skupiny
16:45-17:00	Zasedání smečky	Honza	0	Lucka, Mona	15min	0	všichni
17:05-17:20	Létající ryba	Vítek	0	Cyrl, Honza, Mona	15min	0	všichni
17:20-17:30	reflexe+ pokyny pro další organizaci	Mona	0		10min	0	všichni
17:30-19:00	VEČEŘE+příprava tělocvičny na večerní program				90min	igelity na podlahu, trička+fixi na textil, CD+přehrávač, žíněnky, přikrývky	
19:00-20:30 tělocvična	Zadání úkolu + reflexe trička	Lucka	15min Mona,Lucka	Cyrl, Honza, Jana?	90min	trička+fixi na textil, CD+přehrávač	všichni

Příloha 3

ČTVRTEK – DEŠTIVÁ VARIANTA

ČAS/ PROSTOR	AKTIVITA	VEDOUCÍ	ČAS NA PŘÍPRAVU	POMOCNÍCI	ČAS NA HRU	POMŮCKY	POČET HRÁČŮ
14-14:30/ tělocvična	Zahájení kurzu - úvodní scénka+pravidla kurzu	Mona	dopoledne	Cyril, Honza, Vítek, Lucka, Jana?	30min	kostýmy, fáče, dekorace, CD+přehrávač	všichni
14:30-14:40	Kdo žije v ZOO?	Mona	0	všichni hrají hru	10min	míč	2 skupiny
14:40-14:45	Evakuace	Lucka	1min	Cyril, Vítek	5min	CD+přehrávač	všichni
14:45-15:15 hřiště	Noemova Archa	Honza	5min	Lucka, Mona	30min	20x šátek, lano	všichni
15:20-15:30	Kdo dřív?	Mona	5min		10min	2x lavička	2 skupiny
15:35-15:50	Stonožka	Lucka	15min	Cyril, Honza	15min	10 párů lan, 2x lyže	2 skupiny
16:00-16:20	Hašení požáru	Vítek	5min	Mona, Lucka	20min	2x kýbl s vodou, zdroj vody	2 skupiny
16:25-16:40	Lachtaní hrátky	Mona	0	Cyril, Honza	15min	nafukovací balonky, provázky	2 skupiny
16:45-17:00	Zasedání smečky	Honza	0	Lucka, Mona	15min	0	všichni
17:05-17:20	Létající ryba	Vítek	0	Cyril, Honza, Mona	15min	0	všichni
17:20-17:30	reflexe+ pokyny pro další organizaci	Mona	0		10min	fixa, papír	všichni
17:30-19:00	VEČEŘE+příprava tělocvičny na večerní program				90min	igelity na podlahu, trička+fixi na textil, CD+přehrávač, žíněny, přikrývky	
19:00-20:30 tělocvična	Zadání úkolu + reflexe trička	Lucka	15min Mona,Lucka	Cyril, Honza, Jana?	90min	trička+fixi na textil, CD+přehrávač	všichni

Příloha 3

PÁTEK

ČAS/ PROSTOR	AKTIVITA	VEDOUcí	ČAS NA PŘÍPRAVU	POMOCNÍCI	ČAS NA HRU	POMŮCKY	POČET HRÁČŮ
9:00-9:20/ hřiště	Opičí dráha	Vítek	20min Mona,Vítek	Mona	20min	prolejšačky na hřišti	všichni
9:20-9:45	Putování	Cyril, Honza	0		25min	20x šátek	2 skupiny
9:45-10:00	Ulička důvěry	Mona/Lucka	0	Cyril, Honza	15min		2 skupiny
10:00-10:30	Lávové pole/Pavučina	Mona/Kuba	60min Kuba,Helen,Vojt,Vít	Cyril, Honza	30min		
10:30-11:00	Věčko/traverz	Helen/Vojta	60min Kuba,Helen, Vojta,Vítek	Cyril, Honza	30min		2 skupiny
11:00-11:30	Hutututu	Cyril, Honza	10min Lucka		30min	provázek na ohraničení pole	2 skupiny
11:30-12:30	Piknik na louce	Mona, Lucka	45min Mona,Lucka,Vítek,V ojta	Kdo bude chtít	60min	nádobí, deky, balíčky, pití,kolíčky,lepidlo, papír, řezák,tetrapak	všichni
12:30-13:30	Nasloucháme lesu/stavba zřítátek z kolíčků/výroba lampionů	Mona, Lucka, Vítek	5min	Mona, Lucka	60min		2 skupiny
13:30-14:00	Věčko / Traverz	Helen/Vojta	90min Kuba, Helen, Vítek,Vojta	Cyril, Honza	45min		všichni
14:00-14:40	Lávové pole / Pavučina	Helen/Kuba	30min Mona,Helen,Kuba	Cyril, Honza	35min	kusy koberce / provázek,zvoneček	2 skupiny
14:40-15:40	Řetěz / Kladka	Kuba / Helen	60min Kuba,Helen, Vojta,Vítek	Cyril, Honza	60min		1 skupiny
15:50-16:00	honička	Vojta	0	Cyril,Honza,Vítek, Vojta,Helen, Kuba	10min	20x šátek	všichni
16:00-17:00	Řetěz / Kladka	Kuba / Helen	60min Kuba,Helen, Vojta,Vítek	Cyril, Honza	60min		2 skupiny
17:00-19:30	Návrat do DD, večeře, odpočinek	Cyril, Honza					všichni
19:30-??	příprava ohně,spaní,lampionu/ Hvězdárna/Vybíráme vešky/Aromaterapie				2-4hod	karimatky,spacáky,dřevo ohniště,olejíčky,svíčky dalekohled,tetrapak,řezáky	všichni

Příloha 3

SOBOTA

ČAS/ PROSTOR	AKTIVITA	VEDOUCÍ	ČAS NA PŘÍPRAVU	POMOCNÍCI	ČAS NA HRU	POMŮCKY	POČET HRÁČŮ
08:00	Budíček hudbou		15min Mona		15min	CD(cikánské písně) +přehrávač	všichni
8:15-8:30	procházka rosou+pozdrav slunci	Mona	0	kdo chce	15min		2 skupiny
8:30-10:00	snídaně						2 skupiny
10:00-11:00 učebna	Závěrečné malování na trička	Lucka	15min Mona,Lucka		60min	štetce, trika, bary, kelímky, voda, igelity	více skupinek
11:00-11:30	vypĺňování dotazníků	Mona	0	kdo chce	30min		2 skupiny
11:30 počítačová učebna	Promítání fotek, loučení	slide show	60min Helen,Vojta,Kuba Lucka		30min	data projektor, notebook	2 skupiny

Příloha 4

ČTVRTEK

DOPOLEDNÍ PŘÍPRAVY:

...Kostýmy + nácvič scénky+vybrat hudbu
 ...Dekorace v tělocvičně
 ...Navázat lana na lyže
 ...Přidělit dětem zvířátka=rozdělení do dvojic a do dvou skupin
 ...Odnést 3x lavičku na hřiště, připravit pavučinu
 ...Najít ohniště, zdroj vody na hřišti

ČAS/ PROSTOR	AKTIVITA	VEDOUCÍ	ČAS NA PŘÍPRAVU	POMOCNÍCI	ČAS NA HRU	POMŮCKY	POČET HRÁČŮ
13:30-13:45	Zahájení kurzu - úvodní scénka+pravidla kurzu	Mona	dopoledne	Cyrl, Honza, Vojta, Lucka, Eva	15min	kostýmy, fáče, dekorace, CD+přehrávač, kytky z chodby DD	6
13:45-14:05 tělocvična	Noemova Archa	Honza	15min vyrobít karty	Lucka+ Cyrl, Mona (účastní se hry)	20min	karty zvířátek-pexeso, provázky	21
14:05-14:10	Evakuace	Mona	1min	Eva, Vojta (zabezpečí silnici)	5min		21
14:10-14:20 hřiště	Kdo dřív?	Lucka	5min		10min	3x lavička	3x 7
14:25-14:55	Ostrov / Stonožka	Eva / Mona	30min dopol	Cyrl, Honza	30min	Lano(pařez) / 8 párů lan, 2x lyže	10 + 11
15:00-15:45	Pavučina / Bažina	Mona / Lucka	60min mona, Vojta	Cyrl, Honza	45min	10ks koberce, provázek, zvoneček	10 + 11
15:45-16:05	svačina + reflexe	Cyrl, Honza	?	Mona, Lucka	20min	jídlo + korálky	21
16:05-16:20	Lachtaní hrátky	Lucka	0	Cyrl, Honza	15min	2 nafukovací balonky, 2 provázky	10 + 11
16:20-16:50	Ostrov / Stonožka	Eva / Mona	30min dopol	Cyrl, Honza	30min	Lano(pařez) / 8 párů lan, 2x lyže	10 + 11
16:55-17:40	Pavučina / Bažina	Mona / Lucka	60min mona, Vojta	Cyrl, Honza	45min	10ks koberce, provázek, zvoneček	10 + 11
17:40-19:00	VEČEŘE+přprava ohniště na večerní program		30min		80min	trička+fixi na textil, CD+přehrávač, lavičky, přikrývky, dřevo na oheň	
19:00-19:15	Zasedání smečky	Honza	0	Lucka, Mona	15min	0	21
19:15-19:30	Ulička důvěry	Mona	0	Cyrl, Honza	15min	0	21
19:30-21:00 hřiště/ohniště	Reflexe trička / oheň / hvězdárna / Jak je?! rozdělení do 3 skupin (tečkovaná hra)	Lucka/Vojta/ Mona	30min všichni	Cyrl, Honza, Eva	90min	trička+fixi na textil, CD+přehrávač, lavičky, přikrývky, dřevo na oheň, líčidla	21 (skupinky)

Příloha 4

ČTVRTEK DEŠTIVÁ VARIANTA

ČAS/ PROSTOR	AKTIVITA	VEDOUCÍ	ČAS NA PŘÍPRAVU	POMOCNÍCI	ČAS NA HRU	POMŮCKY	POČET HRÁČŮ
13:30-13:45	Zahájení kurzu - úvodní scénka+pravidla kurzu	Mona	dopoledne	Cyril, Honza, Vojta, Lucka, Eva	15min	kostýmy, fáče, dekorace, CD+přehrávač	
13:45-14:05 tělocvična	Noemova Archa	Honza	5min	Lucka, Mona	20min	20x šátek, lano	10 + 11
14:05-14:15	Kdo dřív? (1varianta)	Lucka	5min		10min	3x lavička	3x 7
14:15-15:00	Pavučina / Bažina	Mona / Lucka	60min mona, Vojta	Cyril, Honza	45min	10ks koberce, provázek, zvoneček	10 + 11
15:00-15:30 jídelna	svačina + reflexe	Lucka+Honza	?	Mona	30min	jídlo + korálky	10 + 11
15:30-16:00 jídelna	Ostrov	Cyril, Honza	0	Lucka (fotí)	30min	2x Lano	10 + 11
16:00-16:30 tělocvična	Netopýři	Mona	20min Vojta, Mona	Vojta, Eva	30min	dle vybavení tělocvičny	21 (dvojice)
16:30-16:45	Lachtaní hrátky	Lucka	5min	Cyril, Honza	15min	3x nafukovací balonky, 3x provázky	10 + 11
16:45-17:30	Pavučina / Bažina	Mona / Lucka	60min mona, Vojta	Cyril, Honza	45min	10ks koberce, provázek, zvoneček	10 + 11
17:30-19:00	VEČEŘE+příprava tělocvičny na večerní program		30min		90min	trička+fixi na textil, CD+přehrávač, lavičky, přikrývky, líčidla	
19:00-19:15 tělocvična	Zasedání smečky	Honza	0	Lucka, Mona	15min	0	21
19:15-19:30	Ulička důvěry	Mona	0	0	15min	0	21
19:30-21:00? Tělocvična	Jak je?+Malování na trička /rozdělení do 3 skupin (tečky na čelo)	Mona / Lucka	30min všichni	Cyril, Honza, Eva	60min	trička+fixi na textil, CD+přehrávač, lavičky, deky	21

Příloha 4

PÁTEK

ČAS/ PROSTOR	AKTIVITA	VEDOUCÍ	ČAS NA PŘÍPRAVU	POMOCNÍCI	ČAS NA HRU	POMŮCKY	POČET HRÁČŮ
8:30-9:00	Přesun do lesa	Cyril, Honza	0	Mona, Lucka	30min		všichni
9:00-9:45 les	Véčko/ Traverz/ Kladka	Mona/ Kuba/ Helen/	120min Kuba,Helen, Vojta,Vítek	Lucka/ Cyril/ Honza, Vojta, Eva	45min	3/ 4/ 2 x koberec, 3/ 0/ 0 x slackline, 0/ 1/ 1 x dynam.lano, 3/ 4/ 3 x smyce, 3/ 4/ 2 x karabiny, kladka, 3 x celotelove uvazy, 2 x helma, 0/ 1/ 2 x stat.lana	3x 7
9:50-10:35	Véčko/ Traverz/ Kladka	Mona/ Kuba/ Helen/	120min Kuba,Helen, Vojta,Vítek	Lucka/ Cyril/ Honza, Vojta, Eva	45min		3x 7
10:45-11:30	Véčko/ Traverz/ Kladka	Mona/ Kuba/ Helen/	120min Kuba,Helen, Vojta,Vítek	Lucka/ Cyril/ Honza, Vojta, Eva	45min		3x 7
11:30-12:15	Řetěz	Vítek	60min Kuba,Helen, Vojta,Vítek	Cyril, Honza	45min		3x 7
12:15-13:30	Oběd						
13:30-14:30 učebna	Závěrečné malování na trička	Lucka	15min Mona,Lucka	Eva	60min	štetce, trika, barvy, kelímky, voda, igelity	více skupinek
14:30-15:00	Vyplňování dotazníků	Mona	0	kdo chce (co nejvíc:-))	30min	dotazníky, tužky(fixi)	17? samostatně
15:00 počítačová učebna	Promítání fotek, loučení	slide show	60min Helen,Vojta,Kuba Cyril, Honza		30min	data projektor, notebook	17?

**PŘIHLÁŠKA NA DOBRODRUŽNÝ KURZ
NÁVRAT DO DŽUNGLE
19.-21.6. 2008**

JMÉNO:

PŘIJMENÍ:

VĚK:

ZDRAVOTNÍ OMEZENÍ (epilepsie, cukrovka, zranění v poslední době...):

ZAKROUŽKUJ SPRÁVNOU ODPOVĚĎ:

1) NA KURZ JSEM SE PŘIHLÁSIL/A, PROTOŽE SE MI CHTĚLO:

ANO / SPÍŠ ANO

NE / SPÍŠ NE

2) JIŽ JSEM SE ÚČASTNIL/A AKCE POŘÁDANÉ LETNÍM DOMEM:

ANO / NE

POKUD ANO:

1-2krát / 3-5krát / 6-7krát / více než 8krát

POKUD ANO, CHYBĚLY TI NA TÉTO AKCI (AKCÍCH) SPORTOVNÍ
AKTIVITY?

ANO / SPÍŠ ANO

NE / SPÍŠ NE

3) TĚŠÍŠ SE NA KURZ?

ANO / SPÍŠ ANO, ALE NEVÍM, CO OD TOHO MŮZU ČEKAT
NE / SPÍŠ NE, RADĚJI BYCH DĚLAL NĚCO JINÉHO

4) ZÚČASTNIL/A SES NĚKDY PODOBNÉHO DOBRODRUŽNÉHO
KURZU (vícedenní putování s jednotným tématem, navazujícími hrami,
překážkovými dráhami a prolézačkami, poznáním něčeho nového,
dobrodružstvím, napětím, sportováním, přespáváním venku pod širým nebem)?

ANO / NE / JINÁ ODPOVĚĎ (vypiš jaká.....)

PŘÍLOHA 6

1. OZNÁMKUJTE JAK VÁS KURZ BAVIL (ZAUJAL):

(známkování jako ve škole 1-5)

ZNÁMKA

2. ZAŠKRTNĚTE (KŘÍŽKEM X) VAŠI ODPOVĚĎ NA OTÁZKU:

RÁD/A BYCH SE PODOBNÉHO KURZU ZÚČASTNIL/A OPĚT?

URČITĚ ANO

ANO

SPÍŠ ANO

SPÍŠ NE

NE

URČITĚ NE

3. ZAŠKRTNĚTE (KŘÍŽKEM X) VAŠI ODPOVĚĎ NA OTÁZKU:

PŘÁL/A BYCH SI, ABY LETNÍ DŮM ZAŘAZOVAL PODOBNÉ AKTIVITY DO SVÉHO PROGRAMU ČASTĚJI?

URČITĚ ANO

ANO

SPÍŠ ANO

SPÍŠ NE

NE

URČITĚ NE

4. OZNÁMKUJTE KAŽDOU JEDNOTLIVOU AKTIVITU OD 1-5 PODLE TOHO, JAK SE VÁM LÍBILY (pokud jste se hry neúčastnili, nebo se nekonala zapište číslo 0):

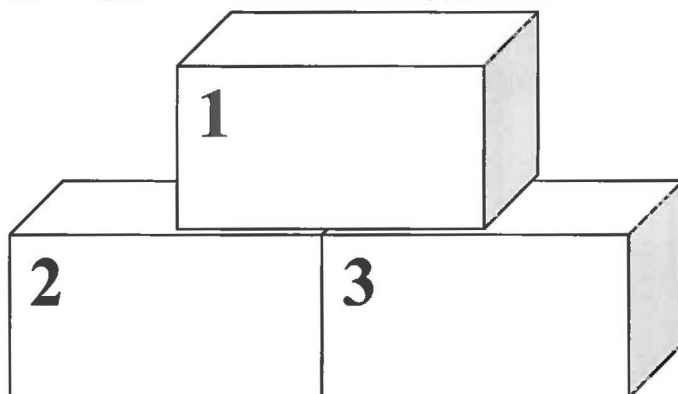
(Známkování jako ve škole)

1.DEN	
HRA	ZNÁMKA
Noemova Archa	
Kdo dřív?	
Ostrov	
Stonožka	
Pavučina	
Lachtaní hrátky	
Bažina	
Zasedání smečky	
Ulička důvěry	
Hvězdárna	
Jak je?	
Netopýři	

2.DEN	
HRA	ZNÁMKA
Nejisté Věčko	
Přemostění (Traverz)	
Létající liška (Kladka)	
Přechod (Řetěz)	
Malování triček	

PŘÍLOHA 6

5. UMÍSTĚTE NA STUPNĚ VÍTĚZŮ TŘI HRY, KTERÉ VÁS BAVILY NEJVÍCE:

6. ZAŠKRTNĚTE (KŘÍŽKEM X) VAŠI ODPOVĚĎ NA OTÁZKU:

SPLNIL KURZ TVÉ OČEKÁVÁNÍ?

PŘEDČIL OČEKÁVÁNÍ	ANO	SPÍŠ ANO	SPÍŠ NE	NE	ŽÁDNÉ JSEM NEMĚL
☐	☐	☐	☐	☐	☐

POKUD JSI NĚJAKÉ MĚL, NAPIŠ JAKÉ?

.....

.....

.....

7. ZAŠKRTNĚTE (KŘÍŽKEM X), KTERÉ AKTIVITY VÁM NA KURZU CHYBĚLY:

ŽÁDNÉ	☐
SPORTOVNÍ	☐
VÝTVARNÉ	☐
TVOŘIVÉ	☐
HUDEBNÍ	☐
JINÉ (pokud ano, jaké?)	☐

8. CO BYS JAKO ORGANIZÁTOR ZMĚNIL, ZRUŠIL ČI VYLEPŠIL (délka trvání kurzu, prostředí, hry, organizátory, skupinu...)?

Podpiš se pokud chceš

Vážení a milý přátelé z Kropachu,
ve spolupráci s o.s. Letní dům a Fakultou tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze Vás
zveme na dobrodružné putování. Jako naši kamarádi z filmu Madagaskar budeme putovat ze
„zajetí“ na svobodu. Po cestě nás bude čekat spousta milých překvapení, ale i lehkých či neleh-
kých úkolů a strastiplných překážek. Už jste někdy přenocovali v „divočině“ a pozorovali hvězdy?
Nebo balancovali nad propastí a vymotávali se ze sparů pavučiny a jeli po liáně (to na čem se
houpe tarzan ?) na druhý břeh rozbourěné řeky? To a mnoho dalších nejen sportovních her,
poznání a zážitků s námi můžete zakusit v putování Návrat do džungle.

A kdepak a kdejak se bude putovat? Od 19. do 21.června v prostorách dětského domova
Kropach, na jeho hřišti a okolí (louky a lesy).

Kdo se může přihlásit? Holky a kluci z dětského domova Kropach starší sedmi let. Přihlášku si
můžete vyzvednout u své tety.

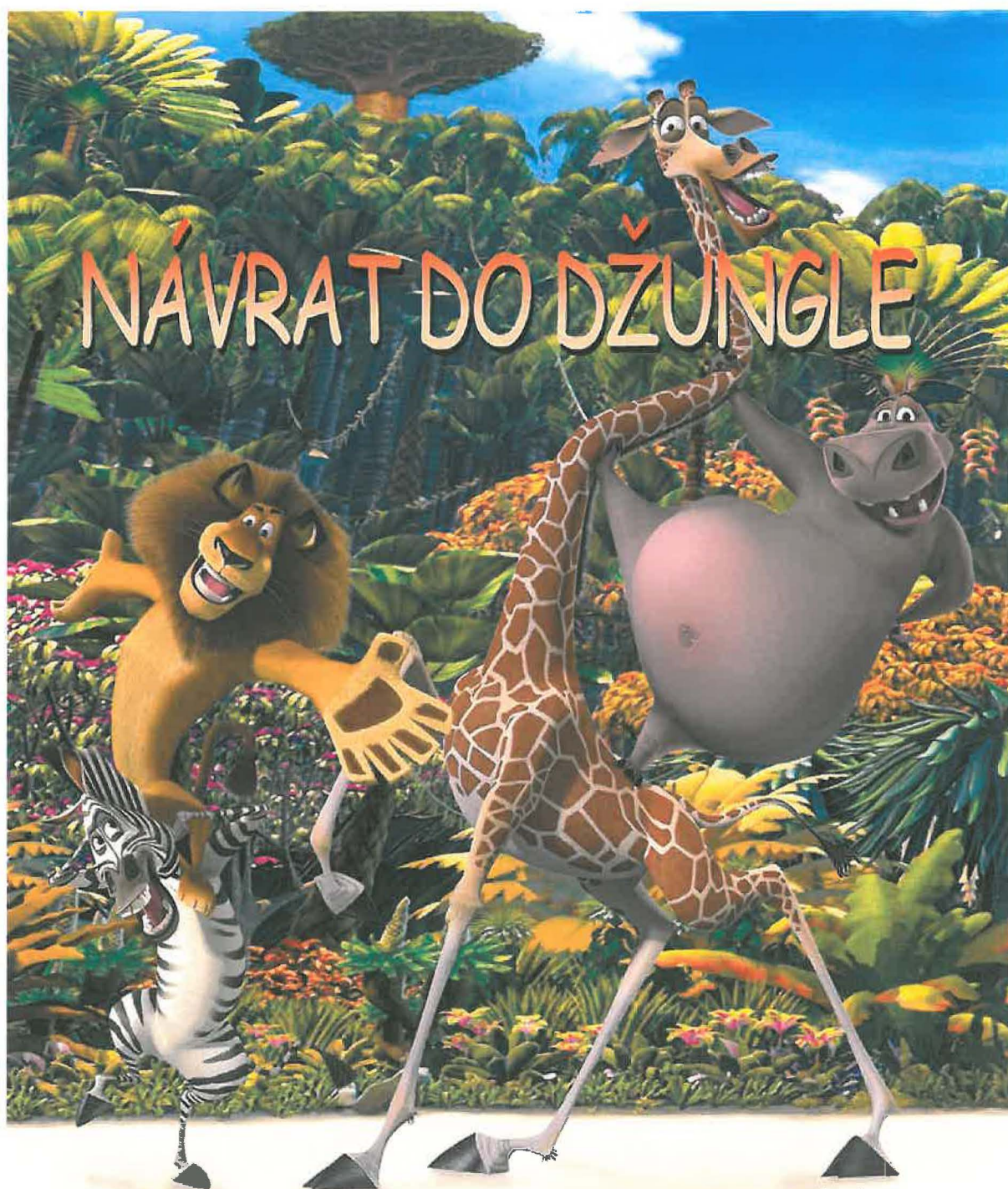
Co s sebou? Sportovní oblečení, pláštěnku, odvalu a chuť se pobavit a hrát si.
Pravidla účasti? Přihláška je závazná na celou dobu putování (přeci bychom to nechtěli kazit os-
tatním...). Dodržování pravidel jednotlivých her, soutěží a úkolů a v rámci jejich plnění hrát
čestně - fair play.

Těšíme se na Vás

Vaši kamarádi z Letního domu a jiné spřízněné duše

ve spolupráci s:

Zveme vás na dobrodružné putování hrou
Kde: v prostorách dětského domova Krompach a jeho okolí
Kdy: 19-21. června 2008
Přihlášky a podrobnější pozvánku obdržíte na své skupině

ve spolupráci s:

Příloha 11

- 1) **Název projektu**, názvy akcí.
- 2) **Realizační tým** – jména, kontakty, specifické role v týmu.
- 3) **Místa konání** - přesné místo realizace či místa, v případě, že se místa střídala nebo účastníci někam vycestovali, zkušenosti s místem a cestováním na něj.
- 4) **Účastnická skupina** - věková skladba, pohlaví, specifika skupiny (tělesné nebo psychické hendikepy), prvoúčastníci, výrazné osobnosti, kandidáti na další spolupráci.
- 5) **Téma projektu** a jak se jej podařilo zpracovat - rozvést myšlenku, kterou měl projekt splnit, čeho se chtělo v projektu dosáhnout a jak se toho dosáhlo. Jakou myšlenku chtěl tým účastníkům předat a do jaké míry bylo toto naplněno. Zkušenosti s hledáním realizace této myšlenky, a zkušenosti s tím, jak se jí podařilo či nepodařilo promítnout až do samého konce projektu (případně i po ukončení projektu, jestli se kupříkladu projevovaly nějaké ohlasy mezi účastníky např. co se povídá, co vzniklo jako následek).
- 6) **Plánovaný cíl projektu** a jak se jej podařilo naplnit
- 7) **Vlastní náplň projektu** - data konání, podrobný popis jednotlivých her a jejich průběh, harmonogram, podrobný scénář, podrobný popis nových nápadů, her a programů, zkušenosti s jednotlivými programy nebo akcemi, plusy a mínusy, vlivy, které do programů vstupovaly (např. počasí, jednání s místními obyvateli, vztah k přírodě a k okolí, pronájem místních objektů apod.).
- 8) **Konečný rozpočet projektu**
- 9) **Kontakty a poděkování**
 - sponzoři s kontaktem, popisem daru a návrhem dalšího vztahu organizace a tohoto sponzora (např. nepřeje si být jmenován, nebo naopak chce odkaz na stránkách, můžeme ho zkusit oslovit zase za rok apod.), způsob, jakým se sponzorovi děkovalo, návrh, jak mu eventuálně poděkovat na centrální úrovni
 - média: pozvánky, reportáže a ohlasy v tisku a dalších médiích
 - kontakty: pokud se s někým jednalo ohledně např. vstupu do chráněné oblasti, využití hradu pro noční hru atp.
 - kontakty na hosty
 - negativní kontakty, pokud budou (např. soused, kterému vadí hudební program do dvou do rána, host, který slíbil a nepřišel ...)
- 10) **Použitá propagace projektu** - způsoby propagace, jestli byla jen centrální prostřednictvím dané organizace, nebo byla vyvíjena vlastní iniciativa realizačního týmu kde byl prezentován konkrétní projekt (to se týká všech cílových oblastí prezentace - účastnické, sponzorské, mediální, směrem k podobným organizacím či široké veřejnosti). Jako přílohu závěrečné zprávy lze přiložit letáky a jiné propagační materiály.
- 11) **Zpětné zhodnocení projektu**

a/ Zhodnocení z pohledu vedoucího projektu a celého týmu - jak se z jejich hlediska projekt podařil, jak probíhala jeho příprava, jak se vedoucímu spolupracovalo s týmem, jaká byla dělba práce, jaké jsou zkušenosti do budoucna v různých oblastech projektu, hodnocení interakce jednotlivých členů. Jinými slovy všechno, co by mohl vzít úplně cizí

Příloha 11

člověk a na základě toho se poučit, co by mohl začít dělat lépe podle vašich zkušeností.

b/ Zhodnocení z pohledu účastníků - co jim projekt přinesl. Měly by se tu objevit ohlasy účastníků ať už formou zpětné vazby po projektu, nebo třeba článku, které o své účasti na projektu napsali atp.

12) **Novinky**, které projekt přinesl, nové hry, programy, aktivity, způsoby organizace, komunikace, zajímavosti - shrnutí všech premiér, nových nápadů, inovací, způsobů přístupu apod.

13) **Zdravotní a bezpečnostní vyhodnocení** – význačné zdravotní a bezpečnostní události, „průšvihy“ a „skoroprůšvihy“ (z anglického originálu Near Miss), zničený nebo rozbitý materiál, pojistné události, doporučení ohledně další zdravotní a bezp. Politiky. (Štych, 2007)

AKTIVITA 3 - Ostrov	AKTIVITA 1 - Noemova archa
<p>V pralese také budeme překonávat řeku. My jakožto znalý domorodci vám budeme signalizovat nebezpečí útoku dravých ryb. Zachráníte se, jestliže všichni rychle vystoupíte na blízký malý ostrůvek (kruh z lana). Nikdo se nesmí dotýkat žádnou částí těla vody (země okolo kruhu) alespoň po dobu 10 sekund. Pak obvykle pomine ohrožení a můžeme putovat dále. Návčičujeme tuto situaci - rychle, ale ne ukvapeně. Hledáme společnou polohu nohou a možnosti držení, které nám pomohou přežít. Až si budete myslet, že jste připraveni, začneme měřit čas.</p>	<p>Příběh jak se dostali zvířecí druhy na Noemovu archu – aby mohl být druh zachován potřebujeme vždy dva jedince od jednoho druhu. Každý si vylosuje jednu kartu pexesa (motiv zvířete) a pověsí si ji na krk. Hráči mají za úkol napodobováním a vydáváním zvuku nalézt co nejrychleji svého druhu. Utvoří se tak dvojice. Je důležité, aby si je zapamatovali. Poté se rozdělí a utvoří se tak 2 skupiny. Ty mají 2 (nebo víc) minuty na to vymyslet si název a snažit si zapamatovat ostatní členy smečky.</p>
<p>Bezpečnost: Kruh lze zmenšovat, dle obtížnosti plnění. Ostrova se lze dotýkat jen dolními končetinami (ne stojky)</p>	<p>Poznámka: Pro větší motivaci se zapojí i tým (Lucka, Cyril, Mona)</p>
<p>Cíl: tělesný kontakt, spolupráce, řešení problému</p>	<p>Cíl: navození dobré nálady, rozdělení do skupin</p>
<p>Čas na přípravu: 5min</p>	<p>Čas na přípravu: 20min (dopoledne)-karty</p>
<p>Čas na hru: 30min</p>	<p>Čas na hru: 20min</p>
<p>Pomůcky: Lano</p>	<p>Prostředí: tělocvična/hřiště</p>
<p>Počet hráčů: 10/11</p>	<p>Pomůcky: karty zvířat</p>
<p>Prostředí: hřiště/tělocvična</p>	<p>Počet hráčů: 21</p>
AKTIVITA 4 - Stonožka	AKTIVITA 6 - Lachtaní hrátky
<p>Soutěž 2 skupin co nejrychleji se dostat ze startu do cíle. Pokyny: postavte se první 4 do zástupu na lyže a uchopte do rukou konce provazu. Vznikne těsný zástup v mírném roznožení. Po vzájemné dohodě se musí dostat do pohybu, při kterém jsou nohama ve stálém kontaktu s lyžema. Prvních 15minut mají na vyzkoušení, vystřídání ve skupině a zvolení koordinátora. Koordinátor naviguje družstvo, je jediný, kdo může při závodě mluvit.</p>	<p>Utvořte ve skupinách přibližně stejně vysoké dvojice. V každé skupině 1 nafukovací balonek a provázek. Dvojice stojí naproti sobě, na povel nafoukne a zaváže balonek a jiné připravené dvojici ho vloží mezi čela. Ti pak běží k metě, oběhnou ji a běží zpátky ke startu, předat balonek další dvojici - ta se balonku nesmí dotknout rukama až do okamžiku předávání následující dvojici. Protože jich je lichý počet 1 běží dvakrát.</p>
<p>Cíl: spolupráce, komunikace, koordinace</p>	<p>Cíl: spolupráce ve dvojicích, zábava</p>
<p>Prostředí: hřiště</p>	<p>Prostředí: hřiště / tělocvična</p>
<p>Čas na přípravu: 30min(Mona, Vojta-dopol.)</p>	<p>Čas na přípravu: 5min</p>
<p>Čas na hru: 30min</p>	<p>Čas na hru: 15min</p>
<p>Počet hráčů: 2x 5</p>	<p>Pomůcky: 3 provázky, 3 balonky</p>
<p>Pomůcky: 8x lano, dvoje lyže</p>	<p>Počet hráčů: 10+11</p>
<p>Bezpečnost: Varujte před nekoordinovaným spěchem</p>	<p>Poznámky: pokud dvojici na trati balonek spadne, musí jim ho vrátit mezi čela jiný člen sk.</p>

AKTIVITA 8 - Zasedání smečky	AKTIVITA 9 - Ulička důvěry
Na cestách bude potřeba také odpočívat. Proto je nutné nacvičit si, jak se to dělá, když nemůže odpočívat na zemi. Všichni utvoří těsný (rameno na rameno) kruh- udělají vpravo v bok, a zmenší kroužek tak, aby byli co nejbliže k sobě (3 úkroky do středu). Každý uchopí partnera před sebou v pase. Všichni udělají podřep a každý si odvážně sedne na kolena hráče stojícího za ním. Sedají si na povel ve stejnou dobu. Pokud budou šikovní – můžou zkusit i pustit se a zatleskat (důkaz že všichni sedí) nebo chůzi.	Abychom obstáli v divočině, musíme složit zkoušku odvahy. Dvě řady čelem k sobě ve vzdálenosti 80cm. První dobrovolník se postaví 15m před dvojice. Má za úkol proběhnout uličkou a udržet stejnou rychlost, jakou běžel před ní. Všichni, kteří tvoří uličku předpaží a tím uzavřou průchod. Otvírají ho vzpažením až těsně před běžcem. Před startem se každý ptá a skupina odpovídá: Jsme připraveni? Můžeš běžet! Po doběhnutí si každý zhodnotí svůj pokus a ostatní potvrdí či vyvrátí zda zpomalil či ne
Bezpečnost: Je efektivní, když řídícíelu akci jeden člověk a dává jasné povely-kruh, půlobrat, úkroky, podřep, sed. Rozmístit rovnoměrně vahově i výškově děti po kruhu.	Bezpečnost: první pokusy – jen chůzi ať si skupina zkusí, kdy zdvihnout ruce. Plně se soustředit, odhadovat rychlost běžce a rychle vzpažovat.
Cíl: tělesný kontakt, spolupráce, důvěra a zábava	Cíl: důvěra, odvaha, odhad situace
Čas na přípravu: 0	Čas na hru: 15 min
Čas na hru: 15min	Pomůcky: 0
Pomůcky: 0	Prostředí: rovná plocha, louka
Počet hráčů: 21	Věk: 7+
Věk: 12+	Čas na přípravu: 0
Prostředí: hřiště/tělocvična (použití žíněnek)	Počet hráčů: 21
AKTIVITA 12 - Netopýři	AKTIVITA 2 - Kdo dřív
Soustava náradí a náčiní s různými úkoly - překážková dráha (vymyslíme na místě, dle vybavení tělocvičny). Chůze ve dvojicích. Jeden vede a druhý má zavázané oči. Procházejí přes různé překážky. Zkoušíme různé způsoby vedení (dotykem, slovní instrukce, zvukově). Vidící hází nevidomému ozvučený míč.	Smečka se během svého putování setká s bažinou. Překonat tuto bažinu budete moci jen na úzkém vyvýšeném místě. Důležité je, abyste šli v pořadí od nejstaršího k nejmladšímu. Co nejrychleji se tak seřadte. Taky se může stát, že v blízkosti budou nebezpeční pytláci, takže vše musí protentokrát proběhnout v naprosté tichosti. Seřadte se bez mluvení podle velikosti od nejmenšího po největšího.
Cíl: orientace v prostoru, důvěra, komunikace	Cíl: kooperace, komunikace, koordinace
Pomůcky: 11x šátek, lavičky, bedny, žíněny, koza, lana, žebřiny, kruhy, provázek, koberečky, lyže, 11x balonek+koralky	Pomůcky: 3x lavička
Počet hráčů: 22 (dvojice)	Počet hráčů: 3x 7
Prostředí: tělocvična	Prostředí: tělocvična/hřiště
Věk: 7+	Věk: 7+
Čas na přípravu: 20-30min	Čas na přípravu: 5min
Čas na hru: 30min	Čas na hru: 10min

AKTIVITA 5 - Pavučina	AKTIVITA 7 - Bažina
<p>Na naší cestě pralesem, po zdolání soustavy jestkyně a údolí narazíme na místo se zapeklitou překážkou, která má podobu pavoučí sítě. Zkušený domorodec ví, že je pavučina upletena z životu nebezpečného materiálu, proto se jí nikdo nesmí v průběhu prolézání jednotlivými oky dotknout. Před překonáváním aktivity máte 10 minut na plánování taktiky. Při akci budeme respektovat tato pravidla: 1) síť nesmíme obcházet, podlézat ani přelézat vrchem, nepoužíváme žádné pomůcky. 2) nedotýkáme se stromů (tyčí) na kterých je síť upevněna. 3) síť neproskakujeme (bezpečnost). 4) Každý smí prolézt pouze jedním okem, po zdolání se uzavírá</p>	<p>Prales je protkán spoustou bažin a my se je teď naučíme zdolávat. K tomu, abychom bažinu překonali nám poslouží podložky. Vymezené území se pokuste překonat, aniž byste se ho dotkli pouze za použití těchto 9/10 ti předmětů. Možnost postupu pouze vpřed platí, jak pro hráče, tak pro podložky. Podložka je funkční pouze dotýká-li se jí člověk (přeruší-li se kontakt, už se nesmí používat). Než první dosáhne cílové linie, musí poslední opustit start. Dotkne-li se někdo nebezpečného území, vrací se hráči na start.</p>
<p>Bezpečnost: Zdůraznit ohled na bezpečnost osob, které zvedáme a prostrkujeme síť. Přesnost, důkladnost má přednost před rychlostí</p>	<p>Pomůcky: 10ks koberce 35x35, 2x provaz na označení startu a cíle</p>
<p>Cíl: tělesný kontakt, spolupráce, řešení problému</p>	<p>Cíl: tělesný kontakt, spolupráce, řešení problému</p>
<p>Čas na přípravu: 60min (dopol.Mona, Vojta)</p>	<p>Čas na přípravu: 0</p>
<p>Čas na hru: 45min</p>	<p>Čas na hru: 45min</p>
<p>Pomůcky: 2 pevné šňůry, provázky</p>	<p>Prostředí: tělocvična/hřiště</p>
<p>Počet hráčů: 10/11</p>	<p>Počet hráčů: 10/ 11</p>
<p>Prostředí: hřiště/tělocvična</p>	<p>Poznámky:</p>
<p>AKTIVITA 11 - Jak je?</p>	<p>Zamotaná chobotnice (náhrada pavučiny)</p>
<p>Další cvičení je na zlepšení naší neverbální komunikace. Tvrdí se, že 70% informací při rozhovoru je předáváno nonverbálně, tedy tónem hlasu, mimikou... Úkolem celé skupiny je, vymyslet krátkou báseň o 4 verších, která bude obsahovat alespoň jedno zvíře. Poté se jí všichni naučí. Potom se každý jeden pokusí sdělit ostatním nějakou informaci nebo svou náladu (je mi zima, jsem ospalý, svět je krásný, stydím se). Nesmí přitom však říct nic jiného než právě naučenou básničku. Samozřejmě, že hráč nemusí říkat pravdu, jde o komunikaci.</p>	<p>Úkol: utvořit kruh, tak aby se dotýkali ramenama. Předpaží levou ruku a chytí se s někým z protější strany (ne se sousedem). Pak zavřete oči a totéž provedte s pravou rukou. Nyní má chobotnice dokonale zamotaná chapadla. Podaří se jí je rozmotat? Selžou-li všechny pokusy o rozpletení, může vedoucí uvolnit jedno spojení, o kterém si skupina myslí, že je klíčové.</p>
<p>Cíl: procvičení neverbální komunikace</p>	<p>Cíl: kontakt s ostatními, kooperace, obratnost, tvořivý přístup</p>
<p>Prostředí: ohniště/ tělocvična</p>	<p>Prostředí: hřiště/ tělocvična</p>
<p>Čas na přípravu: 0</p>	<p>Čas na přípravu: 0</p>
<p>Čas na hru: 30min</p>	<p>Čas na hru: 45min</p>
<p>Počet hráčů: 21</p>	<p>Počet hráčů: 10/ 11</p>

AKTIVITA 13 - NEJISTÉ VÉČKO	AKTIV. 14 - TRAVERZ (PŘEMOSTĚNÍ)
<p>Lano vyplé mezi 3 stromy (vytvoříme velké "V"). 2 osoby startují z místa, kde se začínají rozcházet lana. Oba účastníci stojí obličejem k sobě, každý na samostatném laně. Dvojice se vzájemně opírá dlaněmi a snaží se po rozcházejících lanech dostat bez pádu co nejdále od výchozího bodu. Vyžaduje to vzájemnou kooperaci a vyhledávání optimální rychlosti postupu. Dvojice se postupně naklání k sobě a udržuje toporný postoj. Volba parů- vybereme přiměřeně váhou a vzrůstem k sobě dvojice.</p>	<p>Dvě lana mezi 2 stromy-jedno vyplé(nosné), druhé delší(oporné). Přečhod pevně vypnutého nosného lana od jednoho konce k druhému bez doteku země. Jako opora slouží další lano, které je upevněno výše než nosné lano a je podstatně(1-1,5m)delší, což znamená, že přecházející musí najít nejvhodnější kombinaci pohybu po nosném laně a držení volného lana. (mohou vyzkoušet současné zdolávání překážky dvěma účastníky startujícími z opačných konců). Záchranu dávají vždy 2 účastníci na každé straně- sledují jeho pohyb a postupují s ním.</p>
Bezpečnost: Dvojice se nesmí držet sepnutými prsty!	Bezpečnost: Ti co dávají záchranu musí být stále ve střehu.
Cíl: Obratnost, smysl pro spolupráci i odvahu	Cíl: Rovnováha, soustředění, vynalézavost
Čas na přípravu: 30min	Čas na přípravu: 30min
Čas na hru: 45min	Čas na hru: 45min
Pomůcky: 3koberce,3x slackline, smyce,karabiny	Pomůcky: 4koberce,1 dynamické lano, 1statické lano, 4 smyce, 4 karabiny
Počet hráčů: 7	Počet hráčů: 7
Prostředí: les	Prostředí: les
AKTIVITA 15 - LÉTAJÍCÍ LIŠKA	AKTIVITA 16 - PŘECHOD
<p>Lano vyplé mezi 2 stromy s potřebným sklonem pro sjezd. Účastníci sjíždí pomocí kladky z výšky po šikmém, pevně vypnutém statickém laně. Účastník se nejprve musí dostat k začátku lana. Potom dostane instrukci, aby se pevně chytil pod kladkou, udělala krok do neznáma a sjel dolů. Každý se musí rozhodnout sám. Pomáhá si zakřičet :-). Jsou vybaveni celotělovým úvazkem, helmou, smycí. Skupině budou rozděleny jednotlivé pomocné role-při dojezdu a povzbuzování ostatních členů skupiny.</p>	<p>Nosné lano vypnuté mezi 4-5 stromy. Celá skupina musí přejít několik úseků po napjatém laně, aniž by někdo spadl nebo se dotknul země. V určitém úseku, tedy může stát celá skupina na laně. Překážka nutí k tvůrčímu řešení zadaného problému. Vede k vědomí, že se řeší společný problém a postup celé skupiny závisí na chování a aktivitě každého člena. Vyžaduje to dobrou komunikaci, již první pokusy ukážou, že jednotlivec nemůže podnikat samostatnou akci bez ohledu na ostatní (můžou putovat 2 skupiny -každá začne přechod z jiného konce překážky).</p>
Cíl: odvaha, rozhodování, překonání stresu	Cíl: spolup. ve skupině, rovnováha, rozhodnost
Prostředí: les	Prostředí: les
Čas na přípravu: 60min	Čas na přípravu: 60min
Čas na hru: 45min	Čas na hru: 45min
Pomůcky: 2x statické lano, 1x dynam. lano, 2x koberec, 3 celotel. uv., 2 helmy, 3x smyce, karabiny	Pomůcky: 15m popruh, 5 koberců, 2 smyce, 2 karabiny, 2 prusíky
Počet hráčů: 7	Počet hráčů: dle situace
Poznámky: Pokud nepůjde postavit (dle uvážení horo týmu) - alternativa - hra Liány	Poznámky: hra do zálohy (asi se nestihne z časových důvodů)

Příloha 13

Aktivita 1: Noemova archa

Aktivita 2: Kdo dřív?

Aktivita 3: Ostrov

Aktivita 4: Stonožka

Aktivita 5: Pavučina

Aktivita 6: Lachtaní hrátky

Aktivita 7: Bažina

Aktivita 8: Zasedání smečky

Aktivita 9: Ulička důvěry

Aktivita 10: Hvězdárna

Aktivita 11: Jak je?

Aktivita 12: Netopýři

Aktivita 13: Nejisté věčko

Aktivita 14: Přemostění

Aktivita 15: Létající liška

Aktivita 16: Přechod

Aktivita 17: Malování triček